

UNIwersytet Wrocławski
Wydział Nauk Społecznych
Katedra Studiów Europejskich

PAMELA SOWA

*Rola i pozycja Europy Środkowo-Wschodniej w Chińskiej
Strategii Rozwoju po 2008 r.*

PRACA MAGISTERSKA NAPISANA POD KIERUNKIEM

Prof. dr hab. Wiesława Bokajło

WROCLAW 2016

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI.....	2
WPROWADZENIE	4
ROZDZIAŁ 1	9
Rola i pozycja Chin we współczesnym świecie gospodarczym	9
1.1. Pozycja Chin na arenie międzynarodowej	12
a) Konsekwencje reform Deng Xiaopinga	16
b) Efekty członkostwa Chińskiej Republiki Ludowej w WTO	21
1.2. Pozycja Chin w dobie kryzysu finansowego	25
a) Przyczyny oraz skutki kryzysu ekonomicznego na chińską politykę społeczno- ekonomiczną.....	27
1.3. Poszukiwanie nowego modelu gospodarczego	32
a) Nowy Jedwabny Szlak, One Belt, One Road – przekrojowa analiza	38
b) Podsumowanie	47
ROZDZIAŁ 2	49
Miejsce UE w chińskiej strategii rozwoju	49
2.1. Zarys stosunków handlowych UE-Chiny w latach 1990-2015.....	50
2.2. Dynamika wymiany handlowej Unii Europejskiej z Chinami.....	55
a) Chińskie Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne w Europie	58
b) Napływ Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych do Chin	63
2.3. Nowe Ramy współpracy UE z Chinami – Agenda Strategiczna 2020	68
Podsumowanie	70
ROZDZIAŁ 3	72
Rola i pozycja Europy Środkowo-Wschodniej w relacjach z Chińską Republiką Ludową	72

3.1. Rozwój stosunków Polsko – Chińskich po 2008r.....	73
a) Koncepcja 12. kroków na rzecz przyjaznej współpracy z EŚW	75
b) Stanowisko Chin oraz EŚW wobec formatu „16+1”	81
3.2. Rozwój koncepcji 12. kroków w ramach współpracy Chin i Polski.....	86
a) Przykłady ekspansji polskich produktów spożywczych na rynku chińskim – analiza przekrojowa.....	90
b) Nowy kanał dystrybucji – połączenie kolejowe Łódź-Chengdu-Xiamen.....	93
c) Obecność polskich przedsiębiorstw z branży surowcowej oraz budowlanej na rynku chińskim	94
Podsumowanie	98
ZAKOŃCZENIE	98
BIBLIOGRAFIA:	102
SPIS TABEL.....	106
SPIS RYSUNKÓW	109

WPROWADZENIE

Światowy kryzys gospodarczy, zapoczątkowany pęknięciem bańki spekulacyjnej na rynku nieruchomości w Stanach Zjednoczonych w 2007 r., był najgłębszą recesją globalnej gospodarki od Wielkiego Kryzysu z I połowy XX w. Gospodarki strefy euro zostały dotknięte przez impas z rocznym opóźnieniem w stosunku do Stanów Zjednoczonych. Pierwsze zmiany dynamiki realnego PKB w obszarze państw, których walutą jest *Euro* zanotowano w II kw. 2008 r. Rozmiar kryzysu wykazał, jak sieci globalnych powiązań pomiędzy gospodarkami świata są współcześnie niezwykle istotne. Załamania na rynkach spowodowały globalne recesje w światowym handlu oraz długotrwałe spowolnienia gospodarek. W obliczu tych wydarzeń państwa zostały zmuszone do zweryfikowania własnej strategii rozwoju.

Kryzys stał się również niebezpieczny dla Chin, których istotną częścią gospodarki jest produkcja eksportowa, zapewniająca miliony miejsc pracy. W przeciągu trzydziestu lat szacowany wzrost gospodarczy Chińskiej Republiki Ludowej utrzymywał się na poziomie 10 proc. Jest to swoistego rodzaju fenomen, którego źródeł należy szukać w reformach Deng Xiaopinga, otwarciu się chińskiej gospodarki na inwestycje zagraniczne oraz wstąpienie do Światowej Organizacji Handlu (WTO). Załamanie na światowych rynkach w 2008r. spowodowało, że utrzymujący się dotychczas poziom wzrostu gospodarczego Państwa Środka uległ spowolnieniu. Obecnie oscyluje na granicy 6-7 proc. Mimo to w roku 2010 Chińska Republika Ludowa uplasowała się na drugiej pozycji najbardziej rozwiniętych gospodarek świata, wyprzedzając Niemcy i Japonię. Rozwój gospodarczy Chin, jest więc przykładem wykorzystania szans, jakie niesie globalizacja, przez kraj w procesie prorynkowej transformacji.

Powodem napisania pracy na powyższy temat był fakt dużego i stale rosnącego znaczenia chińskiej gospodarki, która ściśle wpływa na całość stosunków gospodarczych świata. Zdaniem francuskich badaczy Antoniego Bruneta i Jean-Paul Guicharda *to nie świat przeżywa kryzys, lecz tylko świat rozwinięty*. Nie ma już dziś gospodarki, która w jakikolwiek sposób nie byłaby powiązana z chińskim rynkiem. Unia Europejska widząc, że ChRL to coraz bardziej liczący się aktor na arenie międzynarodowej stara się dbać o dynamikę wzajemnej relacji poprzez m.in. wyznaczanie strategii współpracy. Jednak z perspektywy poniższej pracy najważniejsze jest określenie wzajemnego oddziaływania i możliwości współpracy Chińskiej Republiki Ludowej z Europą Środkowo-Wschodnią (EŚW), ze szczególnym uwzględnieniem roli i pozycji Polski. W obliczu

kształtowania się nowych sieci współzależności i tendencji rozwojowych przedstawiono drogę do intensyfikacji współpracy EŚW z Chinami. Polska zalicza się do grona sześciu największych państw członkowskich Unii, ale to bynajmniej, nie oznacza, iż znajduje się również w unijnej czołówce współpracującej z Chinami. Konsekwentnie budowany jest pozytywny wizerunek polskich towarów i usług na rynku Unii Europejskiej a kryzys w strefie euro ukazał, że ograniczanie ekspansji tylko na rynki unijne jest w wielu branżach hamulcem rozwojowym.

Celem pracy jest analiza oraz ocena przemian zachodzących w Chińskiej Republice Ludowej oraz określenie ich wpływu na kształtowanie się stosunków gospodarczych w Europie, ze szczególnym uwzględnieniem Europy Środkowo-Wschodniej. Zasadniczą kwestię odgrywa odpowiedź na pytanie, jakie perspektywy dla Europy przyniesie partycypowanie w nowych strategiach zakreślonych przez Chińską Republikę Ludową. Biznes i polityka w Chinach stanowią nieodłączne elementy w skutecznym rozwoju przedsięwzięć, zwłaszcza w ramach dużych przedsiębiorstw. Na gruncie MŚP o powodzeniu w znacznej mierze decydują mechanizmy rynkowe oraz władze lokalne, które mają określone procedury działania. Kolejną kwestią badawczą pracy stanowi pytanie o możliwość uzyskanie sytuacji win-win we wzajemnych kontaktach gospodarczych. Niewiele polskich przedsiębiorstw, jest w stanie mierzyć się z konkurencją na rynku chińskim, a do skutecznej ekspansji koniecznym jest opracowanie dobrej strategii i jej skrupulatna realizacja.

Hipotezą pracy jest założenie, że zintensyfikowany rozwój współpracy Chin z Europą, zwłaszcza z państwami Europy Środkowo-Wschodniej stanowi konsekwencje zmian w modelu rozwojowym Chin i wynika z przeobrażania struktury gospodarki z proeksportowej na pokonsumpcyjną. Tymczasem zacieśnianie współpracy z ChRL niesie za sobą szanse, jak również zagrożenia dla państw europejskich w sferze gospodarczej i geopolitycznej. Deficyt konkretnych instrumentów wsparcia i polityki odniesienia utrwala nieprawdziwy obraz Chin w europejskich decydentów, przedsiębiorców oraz społeczeństwach.

Problem przedstawiony w niniejszej pracy jest na tyle istotny, iż dotychczas nie powstała żadna spójna publikacja analizująca wpływ zmiany modelu rozwojowego Chin na relację z europejskimi partnerami. Proces przemian już się rozpoczął a wielu zachodnich decydentów tego nie dostrzega. Chiny rozszerzają swoją działalność gospodarczą

wchodząc w obszar Euroazji. Po surowcowej ekspansji na Afrykę przyszedł czas na poszukiwanie rozwiązań technologicznych oraz wiedzy know-how w Europie. Propagowana przez ChRL koncepcja *One Belt One Road* oraz *format 16+1* wpłyną na kształt stosunków w Europie. Wielu naukowców i ekonomistów zwraca uwagę na powyższe zmiany w esejach i odrębnych artykułach naukowych (m.in. Bogdana Góralczyka oraz Małgorzaty Pietrasiak). Istnieje wiele opracowań oraz analiz zamieszczanych cyklicznie w tematycznych źródłach internetowych, dokonano więc ich żmudnej selekcji i włączono do bibliografii.

Niniejsza praca składa się ze wstępu, trzech rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii. Podzielona została na trzy części: teoretyczną dot. Chin (Rozdział I) i praktyczną dot. UE oraz Europy Środkowo-Wschodniej (Rozdział II i III). Chcąc zająć się problematyką rozwoju Chin należałoby zacząć od historycznego przedstawienia problemu zmian w polityce rozwoju Chin i właśnie w tym kontekście rozpocznie się pierwsza część pracy. W rozdziale wskazano genezę kształtowania się pozycji gospodarczej Chin na arenie międzynarodowej dzięki reformą zapoczątkowanym w latach 70. XX w. przez Deng Xiaopinga. Następnie analizie poddano potencjał gospodarczy Chin, chłonność i elastyczność rynku w związku z wstąpieniem państwa do Światowej Organizacji Handlu (WTO) oraz zmianę strategii rozwoju, w związku ze światowym kryzysem oraz obniżonym wzrostem gospodarczym w ostatnich latach. Wskazano czynniki determinujące chińską politykę oraz specyfikę podejmowania i wdrażania decyzji strategicznych. Całość rozdziału pierwszego wieńczy komentarz do stanowiska zachodnich geostrategów względem zajmowanej pozycji i ukrytych aspiracji chińskich decydentów.

W drugim rozdziale przedstawiono analizę relacji Chin z Unią Europejską w ujęciu historycznym, w płaszczyźnie współpracy politycznej oraz gospodarczej. Okres podany krytyce uwzględnia lata od przemian zachodzących w Chinach po 1992r., do XVII Szczytu UE- Chiny, który odbył się w czerwcu 2015r. Przedstawienie nowej strategii Chin skierowanej do Unii Europejskiej uzasadnia konieczności zbudowania wzajemnej platformy porozumienia w zakresie kształtowania relacji biznesowych. Ukazano kształtowanie się wymiany handlowej, dokonano analizy wzajemnego eksportu oraz struktury i rozmiarów inwestycji bezpośrednich. W ten sposób uzyskano możliwość określenia preferowanych kierunków współpracy z regionem Europy Środkowo-Wschodniej, zdefiniowania jej komparatywnych i absolutnych przewag oraz barier, które wpływają na strukturę wymiany.

W ostatnim rozdziale skupiono się na propagowanej inicjatywie współpracy regionu EŚW z Chinami, tzw. *format 16+1*. Nie jest on organizacją międzynarodową, jedynie formułą umożliwiającą wielostronne dialogi. Poddano ewaluacji dotychczasowe rezultaty współpracy, przedstawiono wprowadzane zmiany oraz stanowiska poszczególnych podmiotów względem propagowanej koncepcji. Określono również dalsze perspektywy rozwoju idei. Podczas jej ogłaszania, Przewodniczący Wen Jiabao podkreślił, że współpraca Chin z państwami EŚW jest istotnym komponentem wzmacniania relacji między Chinami a Europą. W pracy podjęto deliberację względem powyższego stwierdzenia. W kolejnych podrozdziałach wskazano kształtowanie się pozycji i roli Polski we wspomnianym układzie. Określono szanse oraz zagrożenia wynikające ze współpracy z Chinami. Przedstawione zostały badania związane z branżowymi preferencjami inwestowania na rynku chińskim przez polskie przedsiębiorstwa, działalności firm polskich na rynku chińskim, możliwe rynki penetracji oraz przykłady dobrych praktyk. Pracę zamyka zakończenie, w którym podsumowano całość i przedstawiono perspektywy na przyszłość.

Próba odpowiedzi na powyższe założenia stała się możliwa dzięki zastosowaniu konkretnych metod badawczych. Całość pracy utrzymano w ujęciu wielowymiarowej analizy porównawczej. Metoda porównawcza, nazywana także komparatywną skupia się na wykrywaniu podobieństw i różnic między zjawiskami i procesami. Przez pojęcie metody badawczej rozumie się zasady i sposoby systematycznych dociekań w celu poznania obiektywnej rzeczywistości, a jej istotną cechą jest celowość i osiągnięcie zamierzonych rezultatów. Powyższe metody dobrane zostały ze względu na złożoność rynku globalnego i wzajemnych struktur oraz sieci powiązań pomiędzy podmiotami stosunków międzynarodowych. Dzięki temu udało się wskazać istotne różnice w funkcjonowaniu przedstawionych podmiotów, a także krytycznie i obiektywnie odnieść się do przedstawianych strategii rozwoju.

Określone cele badawcze zamierzam osiągnąć stosując skonkretyzowane sposoby realizowania zamierzonych badań, którymi są następujące techniki badawcze: analiza porównawcza dokumentów i danych statystycznych, zbieranie dokumentów instytucjonalnych, pozyskiwanie i gromadzenie danych oraz dokumentów. Gwarancją pełnej realizacji tematu jest dostęp do źródeł pracy, jakimi są: literatura naukowa, czasopisma, Internet, wypowiedzi ustne. W napisaniu poniższej pracy pomocne okazały się publikacje Bogdana Góralczyka, polskiego politologa i sinologa oraz wspólna naukowa publikacja Zdzisława Puśleckiego, Macieja Walkowskiego, Tomasza

Szymczyńskiego, *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*.

Niezbędnym do napisania niniejszej pracy stało się także posiłkowanie danymi statystycznymi oraz raportami opracowanymi przez Eurostat, United Nations Conference of Trade and Development (UNCTAD), Ministerstwo Gospodarki Polskiej, Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, Wydział Promocji Handlu i Inwestycji, Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych. Wybranych aspektach sięgnięto również po dane z chińskich źródeł statystycznych: Ministerstwa Handlu ChRL (MOFCOM), Narodowy Urząd Statystyczny Chin (NBS) oraz Urząd Regulacji Przepływów Walutowych (SAFE). Problem stanowił niejednokrotnie dobór odpowiednich i najbardziej wiarygodnych statystyk. Temat wiarygodności publikowanych przez Chiński rząd danych statystycznych, zwłaszcza makroekonomicznych, budzi wiele kontrowersji. Możliwość porównania wyliczeń dokonanych przez różne instytucje była przez to niejednokrotnie utrudniona. W odpowiedzi na wątpliwości dotyczące np. dynamiki wzrostu PKB w ostatnich latach przytaczam dwie przeciwstawne oceny ze szczególnym naciskiem na statystyki zachodnie. Autorka korzystała również ze stron internetowych poświęconych tematyce współpracy polsko – chińskiej m.in. strategia „Go China”, think tank „Polska – Azja”, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Sieć Centrów Obsługi Inwestorów i Eksporterów.

Prezentowana praca nie aspiruje do wyczerpania problemu związanego ze współpracą Europy Środkowo – Wschodniej z Chinami. Zagadnienie to wymaga kolejnych badań i analiz, koniecznych wobec dynamiki zmian w światowej gospodarce. Mam nadzieję jednak, że przyczyni się do właściwego zrozumienia warunków oraz problemów funkcjonowania koncepcji a przez to wywoła pozytywne zmiany przekładające się w aspekcie przyszłościowym na rozwój regionu Europy Środkowo-Wschodniej.

ROZDZIAŁ 1

Rola i pozycja Chin we współczesnym świecie gospodarczym

Władzę w Chińskiej Republice Ludowej (ChRL) od 1949 roku pełni Komunistyczna Partia Chin (KPCh). Do końca lat 70. XX wieku Chiny były państwem totalitarnym na wzór stalinowski, a w latach 60. XX w. wzmocniono izolacjonizm. Po śmierci Mao Zedonga i zarzuceniu maoizmu¹, w latach 80. ubiegłego wieku władze Partii rozpoczęły reformy ekonomiczne, tj. odejście od gospodarki planowej i realizację polityki „otwarcia na świat”. Ustrój państwa zaczął ewoluować w stronę autorytaryzmu. W latach 80. oraz 90. XX w. nastąpiła liberalizacja życia społecznego i kulturalnego, wprowadzono m.in. wolność podróżowania, przyczyniając się do największej migracji w historii świata: ze wsi do miast obecnie przeniosło się ok. 140 mln Chińczyków.

Władze Chińskiej Republiki Ludowej konsekwentnie budują nowy model gospodarczo-polityczny, który zakłada istnienie kapitalizmu bez demokracji, zarządzanie państwem w sposób autorytarny przy funkcjonowaniu swobód wolnego rynku a także tworzenie społeczeństwa wiernego lokalnym tradycją przy jednoczesnym otwarciu na wpływy zachodnie². Jest to swoistego rodzaju eksperyment, który wzbudza wiele kontrowersji ze względu na niespotykane dotychczas połączenie zdawałoby się odmiennych i sprzecznych ze sobą systemów. Przez kolejnych trzydzieści lat realny średnioroczny wzrost PKB wynosił 10 proc³. W handlu zagranicznym ChRL zajmuje obecnie drugie miejsce na świecie⁴, a w ilości rezerw walutowych (3.2 bln USD⁵) jest światowym liderem. Powyższe osiągnięcia wzmacniają pozycję Chin, równocześnie zapewniając im wpływ m.in. na koniunkturę międzynarodową, wartość surowców oraz towarów, stopy procentowe a także podaż pieniądza.

W tym miejscu koniecznym jest zdefiniowanie pojęć, które wpisują się

¹ Chińska odmiana marksizmu zaproponowana przez Mao Zedonga w 1958r.: „Marksizm powinien przybrać narodową formę [...] Nie ma takiego pojęcia jak abstrakcyjny marksizm, istnieje tylko marksizm konkretny.” A. Rumiancew, *Źródła i ewolucja idei Mao Tse-tunga*, Warszawa 1974, s. 34-35.

² M. Bonikowska, P. Rabiej, *Polska – Chiny*, Think Thank Dossier 2011, s. 6.
<http://mtp.pl/pobieranie/chiny.pdf> [data dostępu: 17.12.2015]

³ B. Liberska, *Perspektywy rozwojowe chińskiej gospodarki do 2050 roku*, Studia Ekonomiczne Nr 4/2010, Instytut Nauk Ekonomicznych PAN, Warszawa 2010, s. 331.

⁴ Central Intelligence Agency, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> [data dostępu: 07.12.2015]

⁵ Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/china/foreign-exchange-reserves> [data dostępu: 5.05.2016]

w kierunku dalszych rozważań, mianowicie zagadnienia wzrostu gospodarczego oraz rozwoju gospodarczego: *Wzrost gospodarczy jest mierzalną kategorią ekonomiczną, którą definiuje się na ogół w kategoriach przyrostu wartości rocznej produkcji dóbr i usług w danym kraju. Powszechnie stosowaną miarą wzrostu gospodarczego jest Produkt Krajowy Brutto, który określa całkowitą wartość dóbr i usług wytworzonych w ciągu roku na obszarze danego kraju*⁶. Wzrost gospodarczy to pojęcie węższe od rozwoju gospodarczego i dotyczy mierzalnych elementów gospodarki, tj. wzrostu produkcji, dochodów, zatrudnienia, inwestycji itp. Rozwój gospodarczy „oprócz zmian ilościowych podstawowych wielkości makroekonomicznych, obejmuje także zmiany jakościowe, które określa się, jako postęp cywilizacyjny.”⁷ Zgodnie z powyższą definicją rozwój gospodarczy postępuje wraz ze wzrostem dobrobytu społecznego. Następują zmiany jakościowe, poprawa komfortu życia. Powyższe definicje w kolejnych częściach pracy pozwolą na wyodrębnienie pozytywnych i negatywnych skutków wynikające z proeksportowego modelu gospodarczego Chin, polityki otwarcia na gospodarkę światową, oraz przyciągania bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Założenia modelu rozwojowego przyczyniły się do ugruntowania pozycji Chin na arenie międzynarodowej oraz do rozszerzania polityki ekspansji na wszystkie kontynenty. Kwestia przyszłości kolejnych generacji pokoleń powinna stanowić dla Chin istotny przedmiot dyskursu przez wzgląd na rekordowy wzrost demograficzny. Liczba mieszkańców w Państwie Środka przekroczyła 1 mld 350 mln⁸. Mimo szybkiego wzrostu ekonomicznego Chiny pozostają w grupie państw o niskim dochodzie narodowym w przeliczeniu na obywatela. Występuje również podział regionalny na bogate i rozwinięte wybrzeże Pacyfiku oraz biedny interior. Chińskie władze zakładają, że w 2050 roku uda im się osiągnąć średni poziom rozwoju. Obecnie w Państwie Środka stawia się na długoletnie reformy strukturalne gospodarki, pozyskiwanie alternatywnych źródeł surowców naturalnych, walczy się z nieadekwatnym rozwojem społecznym do rozwoju gospodarczego oraz z zanieczyszczonym środowiskiem naturalnym. Problemy z ekosystemem to cena za ekstensywną politykę szybkiego wzrostu gospodarczego. Według danych Banku Światowego, 16. z 20. najbardziej zanieczyszczonych dużych miast na świecie znajduje się w Chinach, a tylko 1 proc. chińskich miast spełnia standardy Światowej Organizacji Zdrowia (WHO). Państwowe Ministerstwo Ochrony Środowiska

⁶ K. Malaga, *O niektórych dylematach teorii wzrostu gospodarczego i ekonomii*, Warszawa 2009, s. 1-2.

⁷ J. Koch, *Wzrost gospodarczy a innowacje*, Wyd. Politechnika Wrocławska, Wrocław 2008, s. 6

⁸ National Bureau of Statistics of China, <http://www.stats.gov.cn/english/> [data dostępu: 07.12.2015]

podaje, że ponad 70 proc. wód w rzekach i jeziorach są mocno zanieczyszczone⁹. Do regionów najbardziej zanieczyszczonych należą prowincje położone nad deltą rzeki Jangcy¹⁰. Władze uwzględniają w Pięcioletnich Planach pakiet działań dot. ochrony środowiska. Niezmiennie koncentruje się on na czterech zadaniach strategicznych, jakimi są: *wprowadzenie systemu kontroli zanieczyszczeń, poprawa jakości środowiska, zapobieganie ryzyku płynącemu z zatruc i zanieczyszczeń oraz implementacja reguł „zrównoważonego rozwoju”*¹¹.

Chińskie działania przeciw zanieczyszczeniu środowiska stwarzają szansę na rozwój branży ekologicznej, m. in. w dziedzinie zacieśniania współpracy w obszarze alternatywnych źródeł energii, projektów związanych z ochroną środowiska naturalnego, czy biotechnologią.

Państwo Środka zaliczane jest do państw dysponujących zasobnymi złożami surowców naturalnych. Wśród strategicznych bogactw wyróżnić można: ropę naftową, łupki bitumiczne, rudy żelaza, wolframu, antymonu, cynku ołowiu, miedzi, cyny, węgla brunatnego, soli kamiennej i metali szlachetnych.

Położenie geograficzne Chin sprzyjało ich cywilizacyjnemu przetrwaniu. Otoczone pasmem górskim oraz morzami rozwijały się od 5 tys. lat. Karol Marks wyraził przekonanie, że *Chiny rozpadną się po pierwszym kontakcie ze światem zewnętrznym jak każda mumia z pieczołowitością dotąd przechowywana w zamkniętej hermetycznej trumnie*¹², tymczasem zapoczątkowana polityka reform i otwarcia (Gǎigé kāifàng 改革开放) po 1978r., zmieniły pozycję i rolę Chin zarówno w regionie Azji Wschodniej, jak i na arenie międzynarodowej.

Powyższy zarys problematyki stanowi wprowadzenie do szczegółowej analizy sytuacji gospodarczej, politycznej oraz społecznej współczesnych Chin. Celem dywagacji jest określenie pozycji Chin wobec wyzwań globalnej gospodarki oraz wskazanie miejsca Europy Środkowo – Wschodniej w nowej chińskiej strategii rozwoju ze szczególnym uwzględnieniem Polski, jako lidera regionu.

⁹ B. Góralczyk, *Chiny ekologiczne?*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/analizy/chiny-i-ekologia/> [data dostępu: 17.12.2015]

¹⁰ The Economist, *Pollution in China, Mad made and visible from space*, <http://www.economist.com/blogs/analects/2012/02/pollution-china> [data dostępu: 24.10.2015]

¹¹ B. Góralczyk, *Chiny ekologiczne?*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/analizy/chiny-i-ekologia/> [data dostępu: 17.12.2015]

¹² H. Kissinger, *O Chinach*, Wydawnictwo Czarne, Warszawa 2014, s. 31

1.1. Pozycja Chin na arenie międzynarodowej

Wzrastająca pozycja Chin we współczesnym świecie gospodarczym jest niezaprzeczalna. W tym podrozdziale postanowiono zbadać polityczne strategie i praktyki Pekinu, które w sposób bezpośredni wpływają na kształtowanie się globalnej współpracy gospodarczej. Gotowość prowadzenia szerokiej wymiany handlowej, współpracy gospodarczo-technicznej oraz wymiany naukowo-kulturalnej ze wszystkimi państwami i regionami świata wynika z polityki otwarcia Pekinu na świat, zapoczątkowanej w 1978r. przez Deng Xiaopinga (kāifàng 开放). Władze Chin postawiły na niezależną oraz pokojową politykę zagraniczną, mając na celu stworzenie dogodnego międzynarodowego otoczenia dla reformy i realizacji procesów modernizacyjnych w państwie. Jednocześnie zadeklarowano utrzymanie pokoju światowego oraz równe traktowanie członków społeczności międzynarodowej. Koncepcja *pokojowego świata* nie stanowiła novum w oficjalnej doktrynie chińskich decydentów. Pierwszą wyraźną intencją stworzenia nowego ładu międzynarodowego była idea *Pancha shila* (z hinduskiego – pięć zasad), czyli pięć zasad pokojowego współistnienia, zawartych w preambule chińsko-indyjskiego traktatu w sprawie Tybetu z 29 kwietnia 1954 r.¹³ Powyższe zasady obejmowały: *wzajemne poszanowanie integralności terytorialnej i suwerenności, wzajemna nieagresja, wzajemna nieinterwencja w sprawy wewnętrzne, równość i obopólne korzyści oraz pokojowe współistnienie*¹⁴. 28 czerwca 1954r. premierzy Zhou Enlai (Chiny) i Jawaharlal Nehru (Indie) we wspólnym komunikacie wyrazili zamiar uczynienia z *Pancha shila* podstawy pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego. W tym miejscu słusznym jest przytoczyć zarys koncepcji, gdyż bez niej niemożliwym jest skuteczne wskazanie różnic pomiędzy zachodnim i wschodnim stylem zarządzania.

Koncepcja *pokojowego rozwoju i harmonijnego świata* jest wynikiem skumulowania chińskiej myśli dyplomatycznej i filozofii w różnych okresach historycznych. W swojej istocie odbija chińskie rozumienie celów i sposobów na rozwój. Na początku XXI w., w świetle szybkiego rozwoju gospodarczego oraz rosnącej siły narodowej, chińscy przywódcy zaadoptowali koncepcję pod nazwą *pokojowego*

¹³ M. Pietrasiak, T. Kamiński, *China goes global. Rosnące znaczenie Chin na arenie międzynarodowej*, Wydawnictwo Naukowe Ibideum, Łódź 2012, s. 31-32

¹⁴ A.W. Ziętek, *Soft Power Chińskiej Republiki Ludowej „soft power z chińską specyfiką”*, TEKA Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych V/2010, Wydawnictwo UMCS, , Lublin 2010, s. 145

rozkwitu¹⁵.

Pokojowy rozkwit został oficjalnie przejęty przez IV generację przywódców, kiedy w grudniu 2008r. na Uniwersytecie w Harvardzie premier Wen Jiabao wygłosił przemowę zatytułowaną *Skieruj swoje oczy na Chiny*. Wówczas określił Chiny jako rosnącą potęgę, reformującą się, otwartą na świat oraz oddaną idei międzynarodowego pokoju. Krótco po tym wydarzeniu prezydent Hu Jintao stwierdził, że Chiny pozostaną na drodze pokojowego rozwoju, potwierdzając, że wzrost nadal stanowi ich narodowy cel. Wśród wielu chińskich teoretyków i badaczy koncepcja harmonijnego świata jest odpowiedzią Chin na tworzący się układ multilateralny na świecie. Lin Jingzhi i Pu Pin w swojej książce pt. *Wybór Chin. Pokojowy rozkwit i budowa harmonijnego świata* stawiają tezę, że jest to odpowiedni model skutecznej budowy pokoju na świecie. Odmienne spostrzeżenia na ten temat wyrazili francuscy badacze Antoine Brunet oraz Jean-Paul Guichard. Ostrzegają oni przed imperializmem chińskim. Według nich Chiny z hipokryzją dążą do osłabienia pozycji zachodnich gospodarek a zwłaszcza celem ich jest podważenie roli i pozycji Stanów Zjednoczonych¹⁶. Według polskiego badacza Bogdana Góralczyka fakt wydania dwóch Białych Ksiąg nt. pokojowych intencji państwa dowodzi, iż władze w Pekinie zdają sobie sprawę, że dynamiczny wzrost znaczenia państwa zaczyna budzić niepokój poza granicami. Analizując sygnały wysyłane przez chińskie władze dostrzegalny jest dysonans między deklaracjami a prowadzoną polityką.

Zdaniem autorki pracy przez najbliższe dwadzieścia lat Chińska Republika Ludowa (ChRL) nie będzie aspirować do roli hegemonu na arenie międzynarodowej. Układ polityczno – gospodarczy ukształtowany przez Stany Zjednoczone zapewnił im korzystne warunki dla rozwoju, który nadal stanowi ich główny priorytet. Należy zauważyć, że Chiny zawsze określają cele długookresowo. To różni je przed wszystkim od państw zachodnich. Bezwzględnie i systematycznie dążą do osiągnięcia celów, zgodnie z ideą gradualizmu. Zhao ZiYang, premier Chin w latach 1980-1987 trafnie orzekł, że Chiny *idą przez rzekę czując kamienie pod stopami*¹⁷.

Od 1978 r. Chiny unikały zaangażowania w spory zewnętrzne, by móc swobodnie realizować założony plan. Pozycja światowego lidera wiąże się tymczasem ze zbyt

¹⁵ Lin Jingzhi, Pu Pin, *Wybór Chin. Pokojowy rozwój i budowa harmonijnego świata*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2013, s. 176-179

¹⁶ A. Brunet, J.P. Guichard, *Chiny światowym hegemonem?*, Wyd. Studio Emka, Warszawa 2011, s. 25-30

¹⁷ B. Góralczyk, *Strukturalny zwrot w Chinach*, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/strukturalny-zwrot-w-chinach/> [data dostępu: 04.03.2016]

wysokimi kosztami i ogromną odpowiedzialnością. Państwu Środka nie spełnia wielu kryteriów, które predysponowałyby je do pełnienia takiej funkcji, ponadto zmagają się wewnętrznymi problemami. Bogdan Góralczyk wskazuje trzy główne bariery: proces transformacji nie został ukończony, wydłużył się okres budowy struktur narodu (tzw. nation bulding), narasta problem zmian demograficznych (znaczne obniżenie poziomu dzietności)¹⁸. Światowe przywództwo, jak uzasadniają oficjalnie władze Chin, nie jest również zgodne z ideą harmonijnego świata, leżącego u podstaw filozofii chińskiej. Współcześnie o Chinach można mówić, jako o mocarstwie regionalnym. Mimo jednoznacznych deklaracji zauważyć można, że rosnące znaczenie geopolityczne zachęca Chiny do ekspansji terytorialnej w Azji. Po ogłoszeniu roszczeń do 80 proc. obszaru Morza Południowochińskiego teraz stworzyły na Morzu Wschodniochińskim tak zwaną strefę identyfikacji obrony lotniczej, zwiększając ryzyko konfliktu zbrojnego z Japonią i kwestionując zasadę swobody żeglugi morskiej i powietrznej¹⁹. Przywódca poprzedniej generacji rządzących Hu Jintao (Przewodniczący Chińskiej Republiki Ludowej w latach 2003-2013) zaznaczył, iż dla obrony chińskich interesów państwo postawi na modernizację marynarki wojennej. Posunięcie to ma zagwarantować ochronę chińskich interesów na morzu, rozwój gospodarki morskiej oraz rybołówstwa a także eksplorację złóż surowców naturalnych na różnych akwenach. Do 2015 r. udział gospodarki morskiej miał stanowić 10 proc. całego chińskiego PKB, co też udało się zrealizować (9,6 proc PKB Chin)²⁰. W latach 2011-2015 tempo wzrostu sektora wyniosło 8,1 proc.²¹ Równocześnie ChRL niepostrzeżenie obrywa terytorium leżące wzdłuż himalajskiej granicy z Indiami. Nowe władze poszukują drogi na zmianę status quo oraz zwiększenie kontroli nad strategicznymi strefami i zasobami. Zainicjonowane przez prezydenta Xi Jinpinga hasło *chińskie marzenie*²² (*Zhongguo meng* 中国梦) dotyczące potęgi Chin odnosi się zarówno do regionalnej dominacji oraz przemian na arenie państwowej²³.

¹⁸ *Relacje Chiny- UE: Czy kryzys w strefie euro zredefiniuje „partnerstwo*, 2011, <http://stosunki.pl/?q=category/autorzy/agata-jaskot> [data dostępu: 04.03.2016]

¹⁹ B. Chellaney, *Creeping China*, <https://www.project-syndicate.org/commentary/brama-chellaney-picks-apart-china-s-cabbage-strategy-for-securing-hegemony-in-east-asia?barrier=true> [data dostępu: 24.11.2015]

²⁰ R. Ciasoń, T. Otłowski, *Azja Wschodnia jako nowe centrum globalnej polityki*, Raport Fundacji Amicus Europae, Warszawa 2013, s. 42

²¹ *Gospodarka morska przyszłości Chin*

<http://www.gospodarkamorska.pl/Stocznia,Offshore/gospodarka-morska-przyszloscia-chin.html> [data dostępu: 04.04.2016]

²² *Chińskie marzenie* – hasło ogłoszone przez Xi Jinpinga w 2013r., zakłada, że rozwój stanowi podstawę wzrost dobrobytu obywateli oraz zjednoczone społeczeństwo. Podczas wizyt w prowincjach Guangdong i Gansu wskazywał, że silne państwo nie istnieje bez silnej armii.

²³ B. Chellaney, *Creeping China*, <https://www.project-syndicate.org/commentary/brama-chellaney-picks->

Również inny badacz i politolog, Zbigniew Brzeziński, określa Chiny, jako mocarstwo regionalne. Państwa nie funkcjonują w próżni, ich pozycja zależy od otoczenia na świecie, który współtworzą. W interesie Państwa Środka jest utrzymywanie poprawnych stosunków z innymi podmiotami stosunków międzynarodowych. Budowa i realizacja zakładanych celów rozwojowych jest wówczas realna. Henry Kissinger, znany amerykański politolog przekonuje, że do 2050 r. ponad połowa Chińczyków będzie miała więcej niż 45 lat, a to utrudni budowę przewagi w oparciu o armię, polem rywalizacji stanie się, więc obszar społeczno-gospodarczy. Drogą do zwiększania globalnej roli Chin może być koewolucja w stronę współtworzenia świata (co-prosperity), a nie dominowania nad nim. Henry Kissinger w książce *O Chinach* tłumaczy kulturę polityczną oraz metodę rządzenia państwem na przykładzie spisanej 2,5 tys. lat temu *Sztuki wojennej* Mistrza Sun Zi. Państwo Środka nie podbija sąsiadów. Wchłania najeźdźców, po czym rozbraja ich swą kulturą i masą. Koncepcja *chińskiego marzenia* i chińskie soft power wobec powyższych faktów wydaje się być skutecznym narzędziem. Chiński dyplomata z kręgów prezydenckich Dai Bingguo zaznacza, że gdyby Chiny chciały sięgnąć po hegemonię nad światem, on skutecznie by się im przeciwstawił. Współcześnie nie są do tego przygotowane. Z kolei Yan Xuetong z Uniwersytetu Tsinghua uważa, że w interesie Chin leży by postępować odpowiedzialnie i powściągliwie. Państwo Środka nie jest zobowiązane podążać tą samą drogą, co Stany Zjednoczone, istnieją bowiem różne opcje i warianty, aniżeli polityka odstraszania²⁴. Chińscy przywódcy każdej generacji po objęciu władzy lansują własne hasła, które mają na celu zakreślenie ich wizji rozwoju państwa. W szeregach najwyższych władz opracowywane są długookresowe strategię postępowania. Nadrzędnym celem każdej generacji jest umocnienie potęgi państwa. W literaturze naukowej, a zwłaszcza popularnonaukowej odnajdujemy liczne przestrogi przed ukrytymi chińskimi zamiarami. Argumenty te oddziałują na świadomość i postawy społeczności międzynarodowej. Mimo spekulacji ogromny kapitał oraz inwestycje napływają na rynek chiński. Również chińscy przedsiębiorcy zaczęli śmieiej wychodzić ze swoimi inwestycjami na rynki zachodnie. Ogromny kapitał nie posiada bowiem określonych granic państwowych a wolny rynek sprzyja współpracy gospodarczej.

apart-china-s--cabbage--strategy-for-securing-hegemony-in-east-asia?barrier=true [data dostępu: 24.11.2015]

²⁴ A. Kaliński, *USA i Chiny mogą znaleźć się na kolizyjnym kursie*, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/usa-i-chiny-moga-znalezc-sie-na-kolizyjnym-kursie/> [data dostępu: 20.12.2015]

Powyższe dywagacje stanowią podstawę dalszych rozważań, których celem jest wskazanie spójności w postępowaniu chińskich decydentów przez następujące po sobie generacje przywódców. Kreda ich postępowania stanowi wygłoszone przez Mao Zedonga na wiecu w Pekinie w 1949r. hasło: *Chiny wstają z kolan*, a wraz z nimi ciężar dominacji przenosi się z regionu Atlantyku na Pacyfik. By móc potwierdzić tę tezę konieczne jest prześledzenie reform, które pozwoliły Chińskiej Republice Ludowej na zdobycie dogodnej pozycji na mapie gospodarczej świata.

a) Konsekwencje reform Deng Xiaopinga

Inicjatorem zmian w Chińskiej Republice Ludowej był Deng Xiaoping. Jego dojście do władzy w 1978r. zasadniczo zmieniło orientację polityczną państwa. Był on głównym reformatorem i naczelnym architektem polityki otwarcia Chin na świat i strategii modernizacji państwa. Nie posiadał on programu, koncepcji, filozofii, lecz wizję o mocarstwowości Chin. Spuścizna Mao Zedonga (Wielki Skok oraz Rewolucja Kulturalna) doprowadziły, że Chiny stały się państwem agrarnym, z przymiotami państwa trzeciego. Deng Xiaoping postanowił skończyć z prymatem rewolucji, ideologii i walki klasowej. Zastąpił go walką o wzrost gospodarczy, zgodnie z głoszoną przez niego sentencją: *nieważne, czy kot jest biały czy czarny, ważne żeby łapał myszy*. Zapoczątkowane przez niego ambitne reformy gospodarcze stały się podwaliną dla utrzymującego się wzrostu gospodarczego w państwie. W grudniu 1978 roku na III Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Chin (KC KPCh) przyjęto zaproponowany przez Denga plan, który wyznaczył nowy kurs w społeczno – politycznym rozwoju. Zdecydowano o otwarciu się Chin na świat (Kaifang) oraz położono nacisk na reformy gospodarcze (Gaige). Jak wskazuje naukowiec z Instytutu Współczesnych Chin przy Chińskiej Akademii Nauk Społecznych Sun Xuewen *reformy oznaczały przeobrażanie systemu zarządzania gospodarką, a otwarcie to po prostu otwieranie się Chin dla innych krajów świata*²⁵ w ramach reform głoszonych pod hasłem *społeczeństwo dobrobytu (xiaokang 小康)*. Wprowadzono i realizowano program czterech modernizacji: w przemyśle, w rolnictwie, obronie narodowej, w obszarze nauki

²⁵ China Radio International, *Deng Xiaoping, jego reformy, jego polityka otwarcia Chin na świat*, <http://polish.cri.cn/1/2004/08/10/25@15395.htm> [data dostępu: 14.12.2015]

i techniki²⁶. Stopniowo i konsekwentnie kroczone drogą zmian jednocześnie aktywizując kolejne regiony i miasta. Reformy stanowiły rodzaj eksperymentu. W Chinach wcielono koncepcję gradualizmu. Postawiono na pragmatyzm i ostrożność. Zhao ZiYang, ówczesny premier stwierdził, że Chiny będą *szły przez rzekę czując kamienie pod stopami* (mozhe shitou guo he 摸着石头过河)²⁷. Wydzielono specjalne strefy ekonomiczne, w których obserwowano rezultaty założeń teoretycznych. W sierpniu 1980r. utworzono dwie pierwsze strefy, w niewielkich miejscowościach Shenzhen i Zhuhai. O wyborze tych miejsc zdecydowało przede wszystkim ich położenie naprzeciwko Hongkongu i Makau. Rok później utworzono kolejne dwie strefy w Shantou i położonym naprzeciw Tajwanu mieście Xiamen. W 1988r. utworzono nową prowincję na wyspie Hainan, która w zamierzeniu władz miała być drugim Tajwanem. Ostatnią strefę utworzono w 1990 roku w dzielnicy Pudong na obszarze miasta Szanghaj. Zaowocowało to transferem kapitału, nowych technologii i metod zarządzania, które były państwu potrzebne po okresie *rewolucji kulturalnej* Mao Zedonga. Korzystając z nowych doświadczeń, Chiny mogły rozwijać swój model gospodarki socjalistycznej. Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne spotęgowały dynamikę chińskiego przemysłu o jedną trzecią²⁸. W związku z zapotrzebowaniem na innowacje postawiono na szkolenie nowoczesnej kadry naukowo-technicznej. Priorytetem chińskich decydentów było jednak zapewnienie samowystarczalności w wyżywieniu obywateli. Efektywnie rozwiązano problem kolektywizacji rolnictwa, poprzez nadanie gospodarstwom rolnym prawa do zagospodarowania ziemi. Posunięcie to spowodowało wzrost wydajności upraw. Jeszcze w 1978r. Chiny były importerem zboża i ryżu, natomiast w 1984r stały się ich eksporterem. Pozwolono rolnikom na kredytowanie. Utworzono sieć banków rolnych. Chłopi zyskali ziemię na własność najpierw na piętnaście, następnie na trzydzieści lat²⁹. Uwolnienie rolnictwa spod jarzma kolektywizacji odegrało najważniejszą rolę w historii chińskiego rozwoju gospodarczego³⁰. Rozwiązanie zostało zapoczątkowane

²⁶ J. Kubicka, *Rozwój gospodarczy Chin w dobie globalizacji – wybrane aspekty*, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Katowicach 2010

²⁷ B. Góralczyk, *Chińska pułapka*, s. 3
http://www.china-expo.pl/sites/default/files/bogdan_goralczyk_prof._uw_2.pdf [data dostępu: 17.01.2016]

²⁸ D. Pasek, *Jak zawładnąć ekonomicznie światem w 30 lat – reformy zastosowane w Chinach i socjalizm z chińskimi cechami* [w]: *Wybrane problemy gospodarki światowej pierwszej dekady nowego wieku* pod red. W. Michalczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2009, s. 103

²⁹ Obecnie ziemię dostaje się w dzierżawę na 99 lat. W ramach dzierżawy można przekazać ją potomstwu lub sprzedać na runku.

³⁰ P. Gregory, *China's Growth: Planning or Private Enterprise?*

spontaniczne, przed reformatorskim plenum Partii w 1978r. Osiemnastu rolników ze wsi w prowincji Anhui rozparcelowało pomiędzy siebie ziemie kolektywu ustalając, że własne kawałki ziemi będą uprawiać indywidualnie oraz będą dostarczać swoją część nałożonego przez państwo kontyngentu (tzw. *system odpowiedzialności kontraktowej*)³¹. W ogólnym ujęciu reformy odnosiły się głównie do:³²

- stopniowego urynkowania gospodarki,
- otwarcie na świat w aspekcie gospodarczym, politycznym i społecznym,
- odbudowania struktur państwowych o charakterze administracyjnym, przy jednoczesnym propagowaniu nowej ideologii modernizacji kraju,
- budowy nowego porządku prawnego
- przywróceniu szacunku dla dawnej kultury i tradycji chińskich, zakazanych wskutek rewolucji kulturalnej

Zmiany zaczęto wprowadzać stopniowo. Najpierw objęły one wybrane przedsiębiorstwa i instytucje. Taka strategia kontrolowanego wprowadzania reform pozwoliła na ewentualne korekty i zmiany. W literaturze wyodrębnia się cztery fazy procesu modernizacji:³³

Faza I (1979-1984) reforma rolnictwa, budowa specjalnych stref ekonomicznych w sąsiedztwie Hongkongu.

Faza II (od 1984) reforma przemysłu: zastosowanie zasady więcej rynku, mniej państwa

Faza III (II poł. Lat 80) reformy polityczne: oddzielenie państwa od partii, umocnienie Kongresu Ludowego, odmłodzono kadrę zarządzającą oraz zredukowano biurokrację.

Faza IV (1989) – nieplanowana – związana z niezadowoleniem społecznym i protestami studenckimi³⁴ będącymi następstwem nasilających się objawów kryzysu (różnice majątkowe, korupcja oraz inflacja) a także rozgłosem zachodnich idei i demokracji liberalnej. Wówczas rozpoczął się okres głoszenia propagandowych przesłań Partii do narodu. Jedno z nich brzmiało: *zrezygnujcie z waszych złudzeń wolności i demokracji, niemających żadnego związku z tradycjami naszego kraju, które nasi zagraniczni*

<http://www.econlib.org/library/Columns/y2012/GregoryChina.html#footnote3> [data dostępu: 16.01.2016]

³¹ Ibidem

³² B. Góralszyk, *Miejsce Polski w strategii gospodarczej i polityce zagranicznej Chin po przekazaniu władzy na XVIII zjeździe KPCh*, Warszawa 2012

³³ K. Gawlikowski, *Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku. Przemiany polityczne i społeczne*, Wyd. TRIO, Warszawa 2004

³⁴ Kulminacyjnym punktem próby sił między studentami a Komunistyczną Partią Chin było zajście na placu Tiananmen (4 VII 1989). Manifestacje zostały krwawo stłumione.

wrogowie podstępnie wam podsuwają, i postępujcie zgodnie z dyrektywami naszej godnej chwały partii, a zapewnicie sobie pomyślność, pracę, mieszkanie.

W 1997 roku zatwierdzono cztery fundamentalne reformy państwa:³⁵

- uznano zasadę państwa prawa, która nakładała na organy państwowe obowiązek działania zgodnie z normami prawnymi,
- eksperymentalne wolne wybory na wsiach, które miały miejsce pod koniec lat 80-tych, uznano za praktykę godną upowszechnienia,
- redukcja liczby urzędów, ministerstw oraz personelu administracyjnego,
- komercjalizacja i prywatyzacja przemysłu państwowego.

Wobec wprowadzania powyższych zmian izolujące się do 1978r. Chiny stały się aktywnym graczem na arenie międzynarodowej. Zacieśnieniu uległy ich stosunki ze Stanami Zjednoczonymi. Dzisiaj Chiny dysponują amerykańskimi papierami skarbowymi o ogromnej wartości. Unormowano także kwestie dotyczące sporych terytoriów. Zgodnie z zasadą *jeden kraj, dwa systemy* sformułowaną przez Deng Xiaopinga w 1984r., wyrażono zgodę na to by Hongkong oraz Makau wróciły pod zwierzchnictwo Chin zachowując wewnętrzną autonomię i system kapitalistyczny. Rządy obydwu regionów dysponują dosyć dużą niezależnością w kwestiach gospodarczych, handlowych, podatkowych i legislacyjnych, a miejscowa ludność korzysta z własnych systemów prawnych, niezależnych rządów prawa, własnych systemów praw własności, wolności słowa i systemów gospodarki rynkowej³⁶.

Celem wprowadzonych głębokich zmian przez Deng Xiaopinga było wzmocnienie pozycji i siły państwa. Obecny program reform zakłada przede wszystkim poprawę jakości życia społeczeństwa. Gdy przyjrzymy się statystykom z okresu od 1954 do 1978 roku, możemy wówczas zauważyć, że system centralnie planowany przynosił tylko pięcioprocentowy wzrost gospodarczy. Chiny borykały się z ogromnymi problemami przy imporcie towarów przemysłowych i technologicznych. W światowej modernizacji pozostawały daleko w tyle. Miejscowa ludność zmagала się z problemem

³⁵ K. Gawlikowski, *Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku. Przemiany polityczne i społeczne*, Wyd. TRIO, Warszawa 2004.

³⁶ Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego 2006, *Unia Europejska, Hongkong, Makau: możliwości współpracy w latach 2007-2013*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0648:FIN:PL:HTML> [data dostępu: 17.12.2015]

głodu³⁷. Reformy zapoczątkowane przez chińskiego przywódcę Deng Xiaopinga, nie miałyby takiego znaczenia gdyby nie proces globalizacji, który postępował równolegle ze zmianami w państwie chińskim. Procesy te wzajemnie się uzupełniały. W tym miejscu uprawnione jest wyjaśnienie terminu *globalizacja*. Jest to *proces złożony i wielowymiarowy, który polega na zmianie postrzegania reguł i zasad postępowania, zdarzeń, zachowań, działań i uznawanych wartości z perspektywy narodowej na ogólnoswiatową*³⁸. W warunkach globalizacji wzrasta w skali światowej współzależność regionów i państw w dziedzinie gospodarczej, technologicznej, ekologicznej i politycznej wymuszając przystosowanie się do potrzeb i wymagań globalnego rynku podporządkowanego władzy kapitału. Globalizacja obejmowała ChRL stopniowo, gdyż państwo musiało nadrobić dystans dzielący je od pozostałych znaczących podmiotów na arenie międzynarodowej. Państwo Środka otworzyło się na globalizację na własnych zasadach, zatrzymując możliwość kontrolowania przepływu kapitału oraz działalności inwestorów za granicą³⁹. Znamienna w tej kwestii jest opinia Grzegorza Kołodko, który stwierdza, że: *wygrywa się lub przegrywa nie dlatego, że jest globalizacja. Ona tylko wprowadza nowe reguły gry a jej rezultaty zależą w głównej mierze od kunsztu polityki*⁴⁰. Deng Xiaoping ogłosił polityczny testament, w którym wyciągnął wnioski z rozpadu ZSRR. Stwierdził w nim, że Chiny mają kumulować siły nie wychodzić przed szereg, gdyż jeszcze nie przyszedł ich czas. Są państwem na dorobku, rozwijającym się. Rozwiązań i odniesień w procesach modernizacji zaczęto poszukiwać we własnej cywilizacji. W ten sposób Deng Xiaoping dołączył Chiny do państw prorozwojowych (development state). Koncepcja zakłada, że wszystkie siły i środki państw ukierunkowane są na zapewnienie potencjalnie najwyższego wzrostu oraz stałego rozwoju, równolegle przyczyniając się do modernizacji gospodarczej. Obserwując rozwój tzw. tygrysów azjatyckich: Korei, Tajwanu, Hongkongu, Singapuru, Deng stwierdził, że Chiny są gotowe, aby podążyć ich przykładem. Pierwotnie model państw prorozwojowych został zainicjonowany przez Japonię w latach 50. XX w. Powyżej wymienione państwa w mniejszym bądź większym stopniu, naśladowały i brały przykład z Japonii, odnosząc przy tym sukcesy.

³⁷ J.C.H. Chai, *Transition to a Market Economy*, Oxford University Press, Nowy Jork 1998, s. 1-3

³⁸ G. Gieraszkowska, B. Wawrzyniak, *Globalizacja. Wyzwania dla zarządzania strategicznego*, Wydawnictwo Poltext, Warszawa 2001, s. 13

³⁹ Z.W. Puślecki, M. Wałkowski, T.R. Szymczyński, *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 191

⁴⁰ G. Kołodko, *Globalizacja, marginalizacja, rozwój*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2003, s. 11

Kiedy rozpoczynano reformę ekonomiczną zapoczątkowaną w 1978r., ChRL była państwem komunistycznym, z gospodarką planową i autarkiczną. W 1990r., mimo sukcesów gospodarczych sprawiały wrażenie państwa słabego, rozdzieranego głębokimi sprzecznościami politycznymi. Dla rzeczywistego rozwoju współpracy gospodarczej konieczny był następny krok, który zdynamizował zapoczątkowane przemiany – wstąpienie do Światowej Organizacji Handlu (WTO). Moment ten stał się przełomowy i symboliczny dla chińskiego państwa, o czym przekonuje kolejny podrozdział.

b) Efekty członkostwa Chińskiej Republiki Ludowej w WTO

Zgodnie z założeniami Deng Xiaopinga władze Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) zaimplementowały politykę reform i koncepcję *otwartych drzwi* (kaifang 开放). Porzucono strategię izolacji oraz protekcyjizmu państwowego. Stopniowo odchodzono także od planowania handlu zagranicznego, co wpłynęło na jego zdynamizowanie. Rozpoczął się okres napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Ułatwiło to również upowszechnienie mechanizmów rynkowych. Do głównych czynników, które wpłynęły na chiński sukces zaliczyć należy: znaczne obniżki cen, redukcja barier pozataryfowych a przede wszystkim wstąpienie Chin 11. grudnia 2001r. do Światowej Organizacji Handlu (WTO) po negocjacjach akcesyjnych trwających 15 lat i 5 miesięcy⁴¹. Chiny po II wojnie światowej były jednym z dwudziestu trzech państw, które podpisały układ GATT, ale po zwycięstwie rewolucji w 1949r. rząd Tajwanu oświadczył, że wycofuje się z członkostwa⁴². Ponowną próbę przystąpienia do Układu Ogólnego GATT podjęto w roku 1986. Zgodnie z wymaganiami członków Organizacji negocjacje i procedurę akcesyjną rozpoczęto od nowa. W 1987r. utworzono Partię Pracy, która miała nadzorować proces negocjacji między Chińską Republiką Ludową (ChRL) a pozostałymi członkami WTO. W październiku 2001r. złożono kompletny Protokół Akcesyjny, który został przyjęty na konferencji ministerialnej, tym samym torując Chinom wejście do WTO⁴³. Decyzja władz w Pekinie o wstąpieniu do Organizacji podyktowana była pilną koniecznością. Państwo potrzebowało nowych technologii i napływu kapitału.

⁴¹ B. Barone, *Pozostał rok: debata na temat statusu gospodarki rynkowej Chin staje się coraz gorętsza*, Dyrekcja Generalna ds. polityki zewnętrznej Departament Polityczny, Parlament Europejski 2015, s. 4

⁴² K. Starzyk, *Chińska Republika Ludowa w WTO*, Azja-Pacyfik Nr 4/2001, Towarzystwo Azji i Pacyfiku, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2001, s. 53

⁴³ Macao, Hongkong, Tajwan są osobnymi członkami Światowej Organizacji Handlu (WTO)

W dziedzinie nowoczesnej techniki, w przemyśle oraz informatyce brakowało kadry, zdolnej do samodzielnej twórczości. Był to efekt masowych prześladowań inteligencji w okresie *rewolucji kulturalnej*⁴⁴ oraz zmniejszonego naboru kandydatów na uczelnie wyższe po zamieszkach studenckich w 1989r. Ponadto większość studentów wyjeżdżających w tamtym okresie na studia za granicę, głównie do USA, nie wracało do ChRL.

Stając się pełnoprawnym członkiem WTO, Chiny musiały spełnić szereg zobowiązań w trzech obszarach:⁴⁵

- odnośnie wdrażania celów WTO, dotyczących m.in. wolnego handlu pomiędzy członkami Organizacji,
- dotyczące przestrzegania międzynarodowych reguł rządzących handlem w wybranych sektorach
- przestrzeganie postanowień bilateralnych umów, które Chińska Republika Ludowa zawarła z partnerami handlowymi. Ich wsparcie usprawniło akcesję Chin do WTO.

Władze w Pekinie wyraziły również zgodę na funkcjonowanie mechanizmów, które w początkowym okresie członkostwa ograniczały ich prawa w WTO, m.in.:⁴⁶

- specjalny mechanizm ochronny w handlu, który umożliwiał wymierzanie ograniczeń handlowych na import z Chin w przypadku gdy stanowił zagrożenie dla interesów rodzimych producentów,
- siedmioletni okres ochronny w obrocie wyrobami włókienniczymi,
- piętnastoletni okres przejściowy przed przyznaniem im miana gospodarki rynkowej.

Wstąpienie do Światowej Organizacji Handlu (WTO) oznaczało podjęcie kolejnych kroków legislacyjnych, by dostosować prawa ChRL do standardów Organizacji. W literaturze przeważa stanowisko, że zmiany stosunku Chin do otwartego

⁴⁴ Ruch społeczno-polityczny rozpoczęty w 1966r. w Chinach przez Mao Zedonga, jako próba wyeliminowania jego politycznych rywali i wprowadzenia w życie własnych koncepcji ideologicznych (maoizmu). Oficjalnie zakończona przez Mao w 1969 roku, faktycznie trwała do chwili aresztowania tzw. bandy czworga w 1976 r.

⁴⁵ A. Pieczonka, *Chińskie Go Global*, [w]: *Azjatyckie strategię polityki międzynarodowej i regionalnej*, red. J. Marszałek-Kawa Wyd. Adam Marszałek, Warszawa 2013, s. 6

⁴⁶ J. Skrzypczyńska, *Chiny w WTO*, [w]: *Globalizacja, gra z dodatnim i ujemnym wynikiem*, pod red. M. Domiter, B. Derlich-Skulska, W. Michalczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2015, s. 88

kształtowania stosunków handlowych z innymi państwami a w konsekwencji wstąpienie do WTO, były podyktowane sukcesem *tygrysów azjatyckich*⁴⁷. Doświadczenie szybkiego wzrostu gospodarczego Japonii w latach 1945-1985 stało się pożądanym wzorcem pozostałych *Tygrysów* m.in. Tajwanu, Singapuru, Korei Południowej⁴⁸. Umiejętności uczenia się od innych podmiotów, czerpaniu ze zróżnicowanych doświadczeń państw to jedna z tradycji historii Chin.

Współcześnie ChRL jest największym na świecie eksporterem i drugim importem. Z prawnej perspektywy liczba sporów skierowanych przeciwko Chinom na forum WTO jest znikoma. Do 2011 r. Państwo Środka przegrało w ośmiu toczonych sprawach a w siedmiu innych zrewaloryzowało swoje przepisy. Liczba spraw jest niedoszacowana, gdyż Chiny stosują niedozwolone obejścia w zakresie prawa własności intelektualnej. Przedsiębiorstwa zagraniczne przy mało znaczących uchybieniach otwarcie też nie protestują z obawy, że zostaną usunięte z atrakcyjnego rynku. Wśród głównych zarzutów wobec ChRL przeważnie wymienia się: utrzymanie zamkniętego dla cudzoziemców sektora usług, tworzenie przez władzę nowych przeszkód w kluczowych sektorach np. tylko 25 proc. zagranicznych udziałów w bankach, 50 proc. udziałów w spółkach produkujących komponenty do ekologicznych pojazdów, brak przejrzystości w przetargach na zamówienia publiczne⁴⁹. Obecnie władze ChRL starają się uzyskać status gospodarki liberalnej, czemu sprzeciwia się Unia Europejska z obawy o utratę możliwości korzystania z prostych środków ochrony handlu. Zasady Światowej Organizacji Handlu (WTO) dopuszczają stosowanie protekcyjnych praktyk wobec państw, które nie dysponują statusem gospodarki rynkowej (MES). Zgodnie z umową akcesyjną do WTO Chiny uzyskają automatycznie status gospodarki rynkowej po piętnastu latach, czyli w grudniu 2016 roku. Wraz z tą techniczną klasyfikacją Unia Europejska utraci możliwość ustalania odpowiednich marginesów dumpingu w odniesieniu do nieuczciwego chińskiego przywozu. Dynamizm inwestycyjny w przemyśle wytwórczym może znacząco osłabnąć, co wpłynie również na poziom zatrudnienia;⁵⁰ zmiany osiągną detalistów, importerów, pośrednio usługobiorców i konsumentów. Złożoność wpływu gospodarczego implikują również względy polityczne. Decyzja w sprawie statusu gospodarki Chin może wpłynąć

⁴⁷ Popularna nazwa państw azjatyckich (Tajwanu, Korei Południowej, Hongkongu, Singapuru), których wspólną cechą był szybki wzrost PKB (od kilku do kilkunastu procent rocznie) w latach 1960–1995.

⁴⁸ A. Brunet, J.P. Guichard, *Chiny Światowym hegemonem?*, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 2011, s.110

⁴⁹ P. Rudzki, *10 lat Chin w WTO: korzyści i problemy* [w]: Rzeczpospolita wyd. 11.12.2011r.

⁵⁰ B. Barone, *Pozostał rok: debata na temat statusu gospodarki rynkowej Chin staje się coraz gorętsza*, Dyrekcja Generalna ds. Polityki Zewnętrznej, Departament Polityczny, Parlament Europejski 2015, s. 9

na dwustronne stosunki Unia Europejska–Chiny oraz na relacje z innymi partnerami handlowymi⁵¹.

Pomimo prawnych oraz formalnych komplikacji data akcesji Chińskiej Republiki Ludowej do Światowej Organizacji Handlu wejdzie do historii, jako jeden z najważniejszych kroków w kierunku kształtowania krajobrazu globalnej gospodarki XXI wieku. Chiny podążają w kierunku transparentności, unormowanego przepisami otoczenia handlowego w wymianie towarów, usług i know-how. Wprowadzone reformy oraz usprawnienia wpłynęły na wzrost rangi Chin. Piętnaście lat po przystąpieniu Chin do WTO, zauważalny jest progres ku ograniczeniu ingerencji państwa w zarządzanie gospodarką oraz wspieraniu otwartego rynku. Wiele sektorów udostępniono dla inwestorów zagranicznych. Jednak wciąż część przedsiębiorstw jest zamkniętych dla bezpośrednich inwestycji zagranicznych, zwłaszcza państwowe przedsiębiorstwa, które podlegają ścisłej ochronie rządu⁵². Wstąpienie Chin do WTO odmieniło układ siły w organizacji. Interesy państw wschodzących, Chin, Brazylii oraz Indii, są mocniej akcentowane. Układ sił bardziej niż w innych organizacjach międzynarodowych odzwierciedla potencjał gospodarczych jej członków. W dotychczas dominującej *grupie Quad* (USA, UE, Japonia, Kanada), doszło do rotacji i powstało tzw. *nowe G5* w skład którego zaliczamy: USA, UE, Brazylię, Indie oraz Chiny⁵³. Światowa Organizacja Handlu to jedyna organizacja o globalnym zasięgu, która zajmuje się sporami handlowymi między państwami członkowskimi. Jest gwarantem światowej stabilizacji ekonomicznej.

⁵¹ Ibidem, s. 9

⁵² Ibidem, s. 5

⁵³ J. Skrzypczyńska, *Chiny w WTO*, [w]: *Globalizacja, gra z dodatnim i ujemnym wynikiem*, pod red. M. Domiter, B. Derlich-Skulska, W. Michalczyk, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2015, s. 91

1.2. Pozycja Chin w dobie kryzysu finansowego

Na przestrzeni ostatnich trzech dekad, gospodarcza mapa świata uległa zasadniczym zmianom. Wschodzące regiony zanotowały wyższy wzrost niż dotychczas dominujące państwa. Uwaga ta odnosi się w pierwszej kolejności do tempa wzrostu gospodarczego Chińskiej Republiki Ludowej. Zastosowane przez państwa wschodnioazjatyckie reformy oraz specyfika ich systemów polityczno-gospodarczych umożliwiły im osiągnięcie korzystnych rezultatów. Układ sił w świecie w ostatnich latach uległ znaczącej redefinicji, także na skutek globalnego kryzysu ekonomicznego. Uwidocznił on różnicę pomiędzy wyposażonymi w nadwyżki finansowe państwami Azji Południowo-Wschodniej a Stanami Zjednoczonymi, które zmagają się z chronicznym deficytem budżetowym i rosnącym zadłużeniem wobec wierzycieli, oraz Japonią i Europą Zachodnią⁵⁴. Regres gospodarczy rozpoczął się w 2007r., w wyniku zapaści na rynku pożyczek hipotecznych wysokiego ryzyka oraz boomem na rynkach nieruchomości w Stanach Zjednoczonych⁵⁵. Inny czynnik, który wprowadził gospodarkę amerykańską w stan nierównowagi to rosnące zadłużenie tego państwa na arenie międzynarodowej, zwłaszcza względem Chin⁵⁶. Całości wydarzeń towarzyszyły gwałtowne procesy globalizacyjne oraz ograniczony nadzór nad instytucjami finansowymi⁵⁷.

Istotne oznaki kryzysu ekonomicznego można było dostrzec w czwartym kwartale 2008r., od tego okresu gospodarka ChRL wyraźnie przyhamowała. Tempo wzrostu PKB Chin w 2007 r. wyniosło 14,2 proc; w 2008 roku 9,6 proc.; w 2009 roku 9,2 proc.⁵⁸ Państwo Środka oferując niskie stopy procentowe, dotychczas przyciągało zagraniczne inwestycje jednocześnie zwiększając moce produkcyjne. Społeczeństwo chińskie wykazywało sporą tendencję do oszczędzania, pojawił się więc problem zbytu chińskich towarów na macierzystym rynku. Stopa oszczędności permanentnie rosła

⁵⁴ J. Bartosiak, *Uwarunkowania geopolityczne amerykańsko-chińskiej rywalizacji o hegemonię. Rola Rosji i Europy*, Narodowe Centrum Studiów Strategicznych, Warszawa 2012, s. 2-3

⁵⁵ T. Adamowicz, *Przyczyny i skutki I fazy kryzysu finansowego lat 2007-2009 w wybranych krajach na świecie* [w]: *POLITYKI EUROPEJSKIE, FINANSE i MARKETING NR 9 (58) 2013*, pod red. M. Podstawka, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2013, s. 9

⁵⁶ Z. Dach, *Polityka makroekonomiczna w warunkach kryzysu i jej wpływ na gospodarkę*, Wydawnictwo Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2011, s. 190

⁵⁷ Ibidem, s. 191-192

⁵⁸ Międzynarodowy Fundusz Walutowy, *World Economic Outlook 2007, 2008, 2009* <http://www.imf.org/external/country/CHN/index.htm> [data dostępu: 11.05.2016]

i w latach 2008 – 2012 wyniosła 52 proc PKB⁵⁹. Środkiem zaradczym okazał się konsumpcyjny styl życia społeczeństwa amerykańskiego. Chiny przyjęły więc agresywną strategię proeksportową. Głównymi biorcami towarów z Chin oprócz Stanów Zjednoczonych stały się również państwa Unii Europejskiej. Eksport Państwa Środka znacznie przewyższył wskaźniki importu, co przedstawia tabela poniżej:

Tabela 1 Handel Zagraniczny ChRL w latach 2007-2011 (MLD USD)

Rok	2007	2008	2009	2010	2011
Eksport	1218	1430	1202	1578	1898
Import	956	1130	1006	1395	1743
Saldo	+262	+300	+196	+183	+155

Źródło: I. Pawlas, *Rozwój międzynarodowych powiązań handlowych i kapitałowych Chin na początku XXI w.*,

(http://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/20_I.Pawlas_Rozwoj_miedzynarodowy_ch_powiazan....pdf), (data dostępu: 15.02.2016)

Kryzys gospodarczy obnażył wszystkie ułomności w założeniach proeksportowych Chińskiej Republiki Ludowej. Wobec nowych wyzwań władze Pekinu dokonały zmian w strategii rozwoju i położyły nacisk na wzrost wewnętrznej siły nabywczej. Intensyfikacja zjawiska konsumpcji wśród społeczeństwa chińskiego ciągle postępuje w skutek wzrostu poziomu życia. Obok olbrzymich inwestycji rządowych w infrastrukturę, budowy autostrad, linii kolejowych, elektrowni, regulacji rzek, wewnętrzny konsumpcjonizm pozwala na utrzymanie wzrostu gospodarczego Chin na zakładanym poziomie. Adaptacja struktury gospodarki z przemysłu na usługi sprzyja budowie społeczeństw konsumpcyjnych. Udział w PKB chińskiego sektora usług w latach 2010 – 2015 wzrósł z 44 proc. do 51,6 proc.⁶⁰

Kryzys, który wybuchnął w latach 2007-2009 został wykorzystany w Chinach do implementacji nowej strategii rozwoju społecznego i gospodarczego. Zdecydowano się

⁵⁹ T. Białowąs, *Inwestycje a wzrost gospodarczy Chin w latach 1980-2012*, [w]: Czasopismo Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio H, Vol. 48, 2 (2014), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2014, s. 21

⁶⁰ S. Roach, *Łatwiej zmienić chiński przemysł niż duszę Chińczyka*, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/latwiej-zmienic-chinski-przemysl-niz-dusze-chinczyka/> [data dostępu: 1.02.2016]

na wyjście z inwestycjami poza Azję oraz obszar państw wschodzących. Od 2012 r. Chińskie władze intensywnie dążą do współpracy z państwami Europy Środkowej i Wschodniej⁶¹. Przyczyn zacieśnienia kontaktów z kontynentem europejskim należy dopatrywać się w skutkach kryzysu, który stanowił odbicie dotychczas prowadzonej polityki gospodarczej. Aby przeprowadzić skuteczną analizę celów oraz przewidzieć rezultaty działań chińskich władz, należy najpierw zapoznać się z występującymi nieprawidłowościami. W związku z tym, w kolejnych dwóch podrozdziałach dokonano analizy dynamiki zmian oraz przedstawiono założenia nowego modelu gospodarczego Chin zatwierdzonego w 2015r., który w najbliższych latach może zmienić układ geopolityczny na świecie.

a) Przyczyny oraz skutki kryzysu ekonomicznego na chińską politykę społeczno-ekonomiczną

Za pośrednictwem reform wprowadzonych przez ekipę Deng Xiaopinga państwowe oszczędności pozwalały na wysokie nakłady inwestycyjne (przyspieszoną industrializację, rozwój infrastruktury, urbanizację). Otworzenie się Chin na zagraniczne inwestycje bezpośrednie i nowinki technologiczne stworzyło warunki dla ekspansji chińskich towarów na globalne rynki. Oba bodźce zapewniły wzrost nadwyżki eksportowej i pozwalały na realizację ambitnych programów rozwojowych. Prosperita gospodarcza zachęciła światowe koncerny do przenoszenia tu swoich fabryk, ośrodków badawczych a wraz nimi tajemnice technologiczne i metody pracy. Ówczesny model rozwojowy Chin opierał się na bezwzględnym wzroście gospodarczym, a jego siłą napędową stanowił eksport. Odrzucono walkę klasową i rewolucję, jako naczelną zasadę państwa, zastępując je walką o wzrost gospodarczy. Kolejne ważne elementy modelu rozwojowego stanowiły: inwestycje, tania siła robocza oraz obcy kapitał (FDI)⁶². Przez ostatnie trzy dekady średni wzrost chińskiej gospodarki utrzymywał się na poziomie 10 proc. Po okresie imponującego wzrostu gospodarczego odnotowano okres stagnacji. Pierwsze symptomy spadku dynamiki wzrostu zauważono krótko przed kryzysem

⁶¹ J. Jakóbowski, *Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia: „16+1” widziane z Pekinu*, Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2015 <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-04-14/chiny-europa-srodkowo-wschodnia-161-widziane-z-pekinu> [data dostępu: 20.09.2015]

⁶² B. Góralczyk, *Skąd się wzięły chińskie rezerwy walutowe*, <http://www.obserwatorfinansowy.pl/forma/rotator/skad-sie-wziely-chinskie-rezerwy-walutowe/> [data dostępu: 05.02.2016]

ekonomicznym. Odpowiednie stymulacje rządowe umożliwiły utrzymanie go na pożądanym poziomie. W latach 2012-2015 wskaźniki wzrostu gospodarczego kształtowały się na poziomie 7 proc., w 2015 roku 6,9 proc, a zgodnie z założeniami Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) w roku 2017 osiągnie poziom 6,0 proc.⁶³ W ostatnich czterech latach skala przyspieszenia osiągnęła najniższy wynik od początku lat 90⁶⁴. Friedrich Friedmann prognozował, że Chinom, tak jak *azjatyckim tygrysom* – Japonii i Korei nie uda się utrzymać dotychczas osiąganego poziomu wzrostu gospodarczego⁶⁵. Wolniejszy wzrost gospodarczy w Chinach może implikować problemy społeczne i polityczne oraz przyczynić się do stopniowej destabilizacji w światowej ekonomii. Kryzys uwypuklił wszystkie ułomności dotychczas prowadzonej polityki. Model rozwoju oparty na wyłącznie na eksporcie jest niewystarczającą siłą napędową gospodarki. W celu utrzymania eksportu na dotychczasowym poziomie ChRL systematycznie zaniża kurs Renminbi (RMB), poprzez skupowanie walut zagranicznych przez Ludowy Bank Chin. Obrót walutą w Chinach jest ściśle reglamentowany i kontrolowany⁶⁶. Ostatnich administracyjnych obniżen kursu waluty dokonano w sierpniu 2015r. (o prawie 3 proc.)⁶⁷ oraz w styczniu 2016 r. Powyższe deprecjacje jednostki pieniężnej mają wzmocnić konkurencyjność chińskich towarów na rynku. Urynkowanie chińskiej waluty (do czego dążą obecnie władze w Pekinie) nastąpi, gdy gospodarka nie będzie uzależniona od eksportu na takim poziomie jak dotychczas, stąd też wprowadzane są zmiany modelu rozwojowego.

Innym ubocznym skutkiem polityki proeksportowej jest nagromadzenie ok. 3,2 bln USD⁶⁸ rezerw walutowych. Problem ten wzbudza globalne zaniepokojenie, eksperci starają się przewidzieć, jakie inwestycje planują władze Chin. W latach 2008-2009 przeznaczono 586 mld dolarów na utrzymanie wskaźników PKB (tzw. pakiet stymulacyjny)⁶⁹. Wdrożono ułatwienia przy zaciąganiu pożyczek przez władze lokalne

⁶³ IMF World Economic Outlook. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/update/01/pdf/0116.pdf> [data dostępu: 5.05.2016]

⁶⁴ Wówczas na Chiny nałożone zostały sankcje w związku z wydarzeniami na placu Tiananmen

⁶⁵ F. Friedmann, *Chiny lat dwudziestych: Papierowy tygrys* [w]: *Następne 100 lat. Prognoza na XXI wiek*, Wydawca AMF Plus Group Sp. z o.o., Warszawa 2009, s. 114-116

⁶⁶ A. Kaliński, *Ile wart jest juan*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/rynki-finansowe/ile-wart-jest-juan/> [data dostępu: 25.03.2016]

⁶⁷ J.J. Hardy, *Czy Chiny właśnie uwolniły kurs juana?*

<http://www.polskieradio.pl/13/4144/Artykul/1488676,John-J-Hardy-Saxo-Bank-czy-Chiny-wlasnie-uwolnily-kurs-juana> [data dostępu: 24.11.2015]

⁶⁸ Trading Economics, <http://www.tradingeconomics.com/china/foreign-exchange-reserves> [data dostępu: 5.05.2016]

⁶⁹ B. Liberska B., *Perspektywy rozwojowe chińskiej gospodarki do 2050 roku*, [w]: *Studia Ekonomiczne* Nr 4/2010, Instytut Nauk Ekonomicznych PAN, Warszawa 2010, s. 337

oraz chińskie przedsiębiorstwa oraz zwiększono wydatki na rozbudowę infrastruktury i obiektów mieszkalnych. Wzmoczone inwestycje w nieruchomości miały stymulować prywatną konsumpcję: zwiększenie wydatków na meble i sprzęt gospodarstwa domowego. Branża budowlana tworzyła również wiele miejsc pracy, zatrudniono w niej niemal jednakowa liczba osób, co w sektorze eksportowym⁷⁰. W rezultacie w Chinach powstały tzw. miasta widma. Liczbę domów bez mieszkańców, które zostały kupione wyłącznie, jako lokata kapitału szacuje się na 65 milionów, co oznacza, że mogłoby w nich zamieszkać około 200 milionów chińczyków⁷¹. W 2015r. chińscy deweloperzy poszukiwali nabywców na 4 miliardy m² mieszkań⁷². Upadek branży może przynieść ogromne skutki gospodarcze oraz polityczne.

Dewaluacja waluty oraz zwiększenie wydatków publicznych to tylko niektóre z narzędzi, jakimi posługują się chińskie władze, aby podtrzymać wzrost gospodarczy. Zgodnie z nową wizją członków V generacji chińskich przywódców zainicjonowano proces przechodzenia z gospodarki ekstensywnej i proeksportowej na zrównoważony rozwój oparty o popyt wewnętrzny. W społeczeństwie chińskim dopiero tworzy się klasa średnia, będąca trzonem konsumpcyjnych zachowań. Zgodnie z danymi Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) stopa oszczędności w Chinach w 2012 roku osiągnęła ponad 50 proc. miesięcznych dochodów, a udział konsumpcji w ostatnich latach wyniósł 36 proc. PKB (w Stanach Zjednoczonych ponad 70 proc.)⁷³. Wysoka skłonność do oszczędzania gospodarstw domowych wynikała m.in. z niskich świadczeń medycznych, społecznych, braku zabezpieczeń emerytalnych oraz konieczność dofinansowania kształcenia akademickiego dzieci⁷⁴. Ponadto w konfucjańskich sferach wpływu etyka oszczędności połączona jest z kultem przodków. Generacje aktywne zawodowo od zawsze służyły przodkom oraz potomkom. Powinność służenia implikowała tendencję do gromadzenia uzyskiwanych zasobów⁷⁵.

W etapie wprowadzania przełomowych reform przez I generację reformatorów,

⁷⁰ Z.W. Puślecki, M. Walkowski, T.R. Szymczyński, *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 279

⁷¹ M. Bitner, *10 mitów o chińskiej gospodarce*, <https://wealth.pl/serwis-informacyjny/id/251> [data dostępu: 17.02.2016]

⁷² *Dlaczego chińska gospodarka i tak prześcignie Stany Zjednoczone?* <http://www.polskieradio.pl/42/4393/Artykul/1580190,Dlaczego-chinska-gospodarka-i-tak-przescignie-Stany-Zjednoczone> [data dostępu: 17.02.2016]

⁷³ B. Liberska, *Perspektywy rozwojowe chińskiej gospodarki do 2050 roku*, [w]: *Studia Ekonomiczne*, Nr 4/2010, Instytut Nauk Ekonomicznych PAN, Warszawa 2010, s. 344

⁷⁴ Ibidem, s. 343-344

⁷⁵ Z.W. Puślecki, M. Walkowski, T.R. Szymczyński, *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 188

zapewniano społeczeństwo chińskie o szybkim wzroście poziomu płac oraz rozwoju gospodarczym. Partia Ludowa budowała swój autorytet i siłę na powyższych deklaracjach. Gdy wybuchł kryzys ekonomiczny w latach 2007-2009 władze obawiały się demonstracji i protestów. W 2008r. spowolnienie gospodarcze w znacznej mierze przyczyniło się do bankructwa około 50 proc. producentów obuwia i około 30 proc. producentów zabawek⁷⁶. Przyczyną kryzysu nie był spadek konkurencyjności chińskich produktów na rynkach światowych, lecz zmniejszenie się zapotrzebowania na chińskie towary⁷⁷. Bez pracy pozostało ok. 25 milionów osób, doszło do masowych zwolnień. Pojawiły się również głosy niezadowolenia w związku z dużym zróżnicowaniem w rozwoju gospodarczym pomiędzy wschodem a zachodem Chin. Według wskaźnika rozwarstwienia społecznego, współczynnika Gini, Chiny są znacznie bardziej rozwarstwione niż Stany Zjednoczone (kolebka liberalnej formy kapitalizmu)⁷⁸. Ponadto w ostatnich trzech latach tempo wzrostu gospodarczego obniżyło się z 10 proc. do wysokości 6–7 proc.⁷⁹

Dynamika zmian społecznych i ekonomicznych zmusiła chiński rząd do zredefiniowania prowadzonej polityki. Główne założenia pozostawiono jednak w niezmienionej formie, są to: utrzymanie wysokiego wzrostu gospodarczego, migracje ze wsi do miast, podniesienie poziomu życia społeczeństwa, zapewnienie stabilizacji politycznej i społecznej⁸⁰. Wyzwanie dla chińskich władz stanowi próba uporządkowanie sektora finansowo-bankowego. W segmencie bankowym około 30 procent kredytów jest kredytami zagrożonymi lub niespłacanymi. Przechodząc z gospodarki proeksportowej poluzowano politykę monetarną, obniżono stopy procentowe, a część społeczeństwa rozpoczęła inwestycje w giełdę i instytucje nie bankowe. Obecnie na chińskiej giełdzie dominują indywidualni gracze oraz niewielka ilość instytucjonalnych inwestorów (brak stabilizujących aktorów np. państwowych spółek). Zachowany został także ograniczony dostęp dla zagranicznych inwestorów⁸¹. W konsekwencji wystąpiło zjawisko tzw. *efektu*

⁷⁶ Z.W. Puślecki, M. Walkowski, T.R. Szymczyński, *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 277

⁷⁷ Ibidem, s. 278

⁷⁸ B. Góralczyk, *Chiny a nowy ład gospodarczy w świecie* <http://azja-pacyfik.edu.pl/konferencja-2-goralczyk.pdf> [data dostępu: 25.05.2016]

⁷⁹ Chińskie Narodowe Biuro Statystyczne

⁸⁰ B. Liberska, *Perspektywy rozwojowe chińskiej gospodarki do 2050 roku*, [w:] Studia Ekonomiczne Nr 4/2010, Instytut Nauk Ekonomicznych PAN, Warszawa 2010, s. 331

⁸¹ Ł. Błoński, *Gdzie są Chiny?*, Centrum Studiów Polska-Azja 2016r.

<http://www.polska-azja.pl/2016/02/11/l-blonski-gdzie-sa-chiny/> [data dostępu 17.02.2016]

gorącego pieniądza, czyli silnych strumieni pieniężnych o dużej zmienności⁸². Władze walcząc z problemami strukturalnymi gospodarki starają się jednocześnie pobudzić konsumpcję wewnętrzną oraz stymulować rozwój sektora zaawansowanych technologii. Systematycznie odchodzą od modelu zwiększania wydatków państwowych oraz kredytów.

Pozycja ChRL w światowej gospodarce jest bezsprzeczna, co bezwzględnie wskazują poniższe parametry: drugim miejscu pod względem PKB, największy eksporter, największe rezerwy walutowe, drugi, co do wielkości rynek świata, członek BRIC/S⁸³. Próba wskazania tendencji i kierunków rozwojowych Chin jest utrudniona przez problemy, z jakimi się zmagają. Za B. Góralczykiem do największych barier zalicza się:⁸⁴

- wzrastający dysonans między reformowaną gospodarką a systemem politycznym Chin,
- problem zanieczyszczenia środowiska naturalnego będący efektem szybkiego wzrostu,
- koszty społeczne (rozwarstwienie społeczeństwa oraz stratyfikacja regionalna),
- szybki rozwój z powszechnie występującą korupcją,
- brak nadania odpowiedniej estymy przepisom prawnym.

Powyższe problemy coraz silniej niepokoją władze w Pekinie. Przywódcy rozciągają wizję modernizacji, które zminimalizują zakumulowane pokłady niezadowolenia społecznego. Jedną z form naprawczych jest wychodzenie z inwestycjami poza obszar Chin. Dalszy rozwój państwa nadal w dużej mierze zależy od czynników zewnętrznych. W związku z tym, intensywnie poszerzono strefę wpływów, zwiększając ją o wszystkie kontynenty. W ramach polityk dobrego sąsiedztwa oraz strategicznych partnerstw ustalane są ramy współpracy gospodarczej z innymi podmiotami. Co kilka lat formułowane są bilateralne, długofalowe strategie gospodarcze (m.in. strategia współpracy Chińsko – Afrykańskiej w latach 2016-2018, na której

⁸² J. Głuchowski, *Leksykon Finansów*, Polskie Wydawnictwo, Ekonomiczne, Warszawa 2001, s. 99

⁸³ Grupę BRICS tworzą: Brazylia, Rosja, Indie, Chiny, RPA. „Ich cechami wspólnymi są przede wszystkim ogromny rynek wewnętrzny, powierzchnia, oraz duże zasoby naturalne. Są to największe państwa swoich regionów, które stawiają na zacieśnienie współpracy i wspólne reprezentowanie swoich interesów”, E. Kuchta, *BRICS – KWINTET CZY PIĘCIU SOLISTÓW? Tom pokonferencyjny*. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, 2014, s. 9-10 http://www.np.uek.krakow.pl/images/stories/brics_.pdf [data dostępu: 15.02.2016]

⁸⁴ B. Góralczyk, *Chiny a nowy ład gospodarczy w świecie*, s. 11-12 <http://azjapacyfik.edu.pl/konferencja-2-goralczyk.pdf> [data dostępu: 11.12.2015]

realizację Chinę przeznaczyły 60 mld USD⁸⁵, Współpraca Chin i Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo – Wschodniej (ASEAN), Partnerstwo Chin i Wspólnoty Państw Ameryki Łacińskiej i Karaibów (CELAC)). Czynnikiem wyróżniającym chińskich przywódców od polityków zachodnich jest pragmatyzm oraz myślenie długofalowe. Chiny opracowują długoletnią strategię wobec konkretnych regionów świata a większość dygnitarzy państw Europy koncypuje krótszymi okresami, z reguły od elekcji do elekcji.⁸⁶ Tymczasem rdzeń współczesnego świata przesuwają się w stronę Azji Pacyficznej. Odnosi się to nie tylko do gospodarki, lecz również do polityki (np. kwestia reformy kluczowych międzynarodowych instytucji finansowych: Międzynarodowego Funduszu Walutowego, wzrost znaczenia G20, powstaniu alternatyw dla MFW oraz Banku Światowego oraz rozwój współpracy państw BRICS). V generacja przywódców chińskich przejęła władzę w momencie, gdy dynamiczny wzrost gospodarczy na poziomie 10 proc. rocznie dobiegł końca. Nagromadzone nadwyżki, zapotrzebowanie na innowacje oraz konieczność budowy średniej klasy stawia przed ekipą Xi Jinpinga ogromne wyzwanie. Czy uda im się rozprawić ze strukturalnymi bólami zależnymi od modelu gospodarczego, który opracują na kolejne lata.

1.3. Poszukiwanie nowego modelu gospodarczego

Zmiany na światowych rynkach wymuszają na chińskich decydentach konieczność przeprowadzenia restrukturyzacji gospodarki. Proces ten jest nieunikniony. Jeżeli nie dokonają tego władze to wymusi ją rynek. Wówczas może ona przybrać chaotyczny przebieg. Dotychczasowy model gospodarczy, zakładający orientację na eksport i nadmierne rozwijanie jednych branż (np. metalurgii) kosztem innych (np. innowacji, usług), oraz rosnąca „bańka” na rynku nieruchomości mogą ściągnąć na państwo ekonomiczną katastrofę⁸⁷. Spuścizna epoki szybkiego wzrostu (1978-2012), obok niekwestionowanych sukcesów przynosiła też potężne wyzwania, jak korupcja,

⁸⁵ *Monitor chiński. Grudzień 2015*, Ośrodek Spraw Azjatyckich, <http://osa.uni.lodz.pl/wp-content/uploads/2016/01/monitor-chinski-grudzien-2015-1.pdf> [data dostępu: 25.05.2016]

⁸⁶ B. Góralczyk, *Chiny wobec Europy Środkowej. Gdy Chińczycy pukają do naszych bram*, s. 1 http://www.china-expo.pl/sites/default/files/bogdan_goralczyk_prof._uw.pdf [data dostępu: 11.11.2015]

⁸⁷ Dwutygodnik Forum, *Chiny: plenum bez odpowiedzi*, <http://www.forumdwytygodnik.pl/artykuly/1561797,1,chiny-plenum-bez-odpowiedzi.read> [data dostępu: 11.11.2015]

uwłaszczenie nomenklatury spod znaku KPCh, bezprecedensowe i wysokie na skalę międzynarodową rozwarstwienie czy równie bezprecedensowe zniszczenie środowiska naturalnego⁸⁸. W kwestiach gospodarczych ChRL już dawno odeszła od komunistycznego modelu gospodarki, jednak w polityce nadal utrzymywany jest tradycyjny komunistyczny (zwany autorytarnym) model sprawowania władzy. Chińska Republika Ludowa to państwo o ustroju socjalistycznym. Faktyczną władzę pełni Komunistyczna Partia Chin i to w ramach Plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Chin (KC KPCh) zapadają główne decyzje dotyczące reform oraz wyznaczane są kierunki rozwoju. Doniosłości partii wzmacnia fakt zapisu konstytucyjnego, który zapewnia jej decydującą rolę w państwie⁸⁹. W 1999r. w preambule Konstytucji ChRL zapisano cztery podstawowe zasady:

1. Chiny będą kroczyły socjalistyczną drogą
2. W Chinach będzie dyktatura
3. Dyktaturę ma sprawować Komunistyczna Partia Chin
4. Dyktatura ma opierać się o idee marksizmu, leninizmu oraz maoizmu

O ile dokonano zmian w kwestiach gospodarczych o tyle w kwestiach ustrojowych kierunek jest niezmienny. Chiny ukształtowały własny kolektywny model zarządzania państwem. W systemach o charakterze autorytarnym sprawująca rządy ekipa określa normy i zasady sukcesji władzy, tak, aby przekazana została oczekiwanym następcą. Obecnie Chińską Republiką Ludową włada V. generacja reformatorów. Zgromadzenie władz odbyło się w dniach 9-12 listopada 2013 roku. Przywódcy kadencji wytyczali na nim plany reform na kolejne lata. Plena KC są uważane za szczególnie istotne, gdyż w pięcioletnim cyklu politycznym chińskiej partii stanowią dogodny moment do ogłaszania wizji reform. Zwyczaj ten zainicjował w 1978 roku ówczesny przywódca państwa Deng Xiaoping, wprowadzając m.in. politykę *otwarcia na świat*. Pierwsze plenum, zwołane jest niezwłocznie po wybraniu nowego Komitetu Centralnego. Wówczas dokonuje się wyboru osób na najwyższe stanowiska partyjne. Drugie odbywa się przed sesją nowego parlamentu, w celu wskazania kandydatów na najwyższe stanowiska państwowe. Po uregulowaniu spraw personalnych, zwołuje się trzecie plenum, które traktowane jest za punkt zwrotny w wytyczaniu planów dotyczących rozwoju

⁸⁸ B. Góralczyk, *Strukturalny zwrot w Chinach*, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/finanse-publiczne/strukturalny-zwrot-w-chinach/> [data dostępu: 04.01.2016].

⁸⁹ M. Łagiewska, *Analiza komunikatu IV plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Chin XVIII kadencji – zarys problematyki*, Gdańskie studia Azji Wschodniej, Gdańsk 2015, s. 137

państwa. Plany pięcioletnie wspierają zarządzanie oraz rozdzielanie zadań dla każdej z prowincji.

Na III Plenum debatowano głównie nad metodami usprawnienia chińskiego modelu gospodarczego (oficjalnie zwanym *socjalizmem o chińskiej specyfice*)⁹⁰. Szczególnie skupiono się na dyskusji o roli rynku i państwa w sterowaniu gospodarką. W komunikacie opublikowanym po zakończeniu Plenum, Partia zadeklarowała, że dynamika rynku odgrywać będzie istotną funkcję w dystrybucji zasobów⁹¹. To rynek, nie państwo ma pełnić główną funkcję na dalszej ścieżce rozwoju a wyzwaniem dla władz jest odpowiednie ułożenie relacji między nimi. Drugim ważnym ustaleniem Plenum było postawienie w centrum uwagi obywatela. Dotychczasowy model rozwojowy stawiał na budowę siły państwa. Obecnie zmianę ma odczuć każdy mieszkaniec Chin. W dokumencie przywrócono pojęcie *społeczeństwa umiarkowanego dobrobytu*⁹², które użyte zostało po raz pierwszy w 2001 r., przez ówczesnego sekretarza generalnego i szefa państwa Jiang Zemina. Pod tym terminem kryje się obietnica budowy chińskiej klasy średniej (szacowaną na 300 mln osób). Dyrektywy w tej sprawie wydano już na XVIII zjeździe KPCh jednak dopiero na III Plenum w pełni uznano ich znaczenie. Zakładają one, że w okresie od 2012 do 2020 r. przeciętne dochody mieszkańca Chin per capita podwoją się. Ówczesnie chińskie władze stawiają więc na jakość życia obywateli. Zmieniła się również sytuacja chińskich chłopów. Uzyskali oni możliwość sprzedaży ziemi oraz uwolniono ich od systemu przywiązania do miejsca zamieszkania (*hukou*: 戶口). Od 2001r. kontrole nad przestrzeganiem *hukou* stały się rzadsze. Upřednio opuszczenie miejsca urodzenia oznaczało utratę *hukou*, wraz z wszelakimi zapewnieniami socjalnymi. Od zmian wprowadzonych przez Deng Xiaopinga ludność migrowała ze wsi do miast w poszukiwaniu wyższych zarobków. Młodzi ludzie ryzykowali utratę *houku*, lecz mogli zyskać nawet pięciokrotnie wyższe wynagrodzenie. W związku z tym zaszły również zmiany ilościowe na wsi.

Władze w Pekinie zadeklarowały budowę *uczciwego i trwałego systemu zabezpieczenia socjalnego*. Aby przyspieszyć i pogłębić reformy zaproponowano dwa rozwiązania instytucjonalne: powołano Rady Bezpieczeństwa Narodowego oraz

⁹⁰ R. Pyffel, *III Plenum KC: Chiny potrzebują drugiej reformy*, think thank Centrum Studiów Polska – Azja 2013

⁹¹ M. Łagiewska, *Analiza komunikatu IV plenum Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Chin XVIII kadencji – zarys problematyki*, Gdańskie studia Azji Wschodniej, Gdańsk 08/2015, s. 136-137

⁹² Chiń. Xiǎokāng shèhuì (小康社会)

utworzono Małą Grupę Kierowniczą ds. Głębokiego Poszerzenia Reform (w celu pobudzenia przedsiębiorczości i postaw prorynkowych). Zaakcentowano również konieczność walki z zanieczyszczeniem środowiska naturalnego. Kolejny postulat zakłada więc *budowanie bezpieczeństwa ekologicznego*. W tym samym tygodniu, co Komunikat z III Plenum wydano także dokumenty dotyczące liberalizacji polityki jednego dziecka w rodzinie oraz zniesienie systemu reedukacji przez pracę (*Láojiào* 劳教). Kontrowersyjny system przymusowej pracy powstał w latach 50. XX w. Jego zadaniem miało być przywracanie do społeczeństwa drobnych przestępców, których zbrodnie ze względu na niską szkodliwość społeczną nie podlegały procedurze sądowej. Obecnie *laojiao* funkcjonują, jako obozy internowania, które mogą dokonywać zsyłek na okres nawet czterech lat bez jakiegokolwiek procesu sądowego⁹³. Według ustaleń władz rezultaty reformy mają zostać ostatecznie osiągnięte do roku 2020. Celem powyższej strategii była budowa mocnego państwa prężnie funkcjonującego na arenie międzynarodowej. Trzy dekady temat Chiny były na skraju zniszczenia. Wizje kolejnych generacji przywódców skupiały się na umocnieniu państwa, w drugiej kolejności na poprawie jakości życia obywateli. Znacząca zmiana w tej kwestii nastąpiła przy objęciu władzy przez Xi Jinpinga⁹⁴. 29 listopada 2014 r. na specjalnej konferencji kierowniczych kadr przedstawił nową strategię zewnętrzną ChRL. Zawarł w niej wcześniejsze hasła (z Plenum z 2013r.), dotyczące konieczności tworzenia tzw. zielonej gospodarki, wykorzystaniu alternatywnych źródeł energii i uzyskaniu dostępu do innowacyjności. Jednak zasadniczą istotę stanowiły w niej kwestie reform wewnętrznych. Prezydent Xi Jinping sformułował dwa nadrzędne *cele na stulecie* istnienia Chińskiej Partii Komunistycznej, które mają zostać osiągnięte do roku 2021. W jednym z nich dalszy rozwój Państwa Środka uzależniono od konieczności umocnienia potencjału społeczeństwa, a nie jak dotychczas od siły państwa. W latach 2012-2020 dochody na jednego mieszkańca winne wzrosnąć o 100 proc., a wzmożona konsumpcja i rynek wewnętrzny, ma stanowić siłą napędową gospodarki⁹⁵. Drugi tzw. *cel na stulecie* to idea *renesansu narodu chińskiego* (Zhonghua minzu weida fuxing). Zasięg powyższego sformułowania jest obszerny. Odnosi się do zjednoczenia Chińczyków Han,

⁹³ M. Jankowski, *Chiny: władze przekształcają część obozów przymusowej pracy w ośrodki odwykowe* <http://www.polska-azja.pl/2013/11/17/chiny-wladze-przekształcaja-czesc-obozow-przymusowej-pracy-w-osrodki-odwykowe/> [data dostępu: 14.05.2016]

⁹⁴ Urzędujący od 13 marca 2013r. (jego poprzednik Hu Jintao)

⁹⁵ B. Góralczyk, *Chiny znów w przebudowie*

<http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/chiny-znow-w-przebudowie/> [data dostępu: 11.09.2015]

zamieszkujących ChRL mniejszości⁹⁶ oraz Chińczyków przebywających na stałe za granicą (*hua qiao*). Idea ta skorelowana jest z realizowanym od początku epoki reform (tzn. od stycznia 1979 r.) kierunkiem łączenia chińskich ziem⁹⁷. Pod koniec ubiegłego stulecia pod chińską jurysdykcję wrócił Hongkong (lipiec 1997r.) oraz Macao/Aomen. Problematiczne zadanie dla rządu Chin stanowi pokojowe zjednoczenie się z Tajwanem (tzw. polityka jednych Chin).

Podczas kolejnego IV plenum Komitetu Centralnego KPCh w listopadzie 2015r. przyjęto trzynasty plan 5-letni. Pojawiły się w nim koncepcje rozwoju chińskiej gospodarki na lata 2016-2020. Główne założenia dotyczą ograniczenie ingerencji rządu w system cen, wzrost poziomu konsumpcji oraz objęcie systemem ubezpieczeń całego społeczeństwa⁹⁸. Do 2020 roku chiński rząd chce stworzyć *umiarkowane zamożne społeczeństwo*. Umożliwić ma to zasadniczy cel założonej strategii, a więc utrzymanie *średnio-wysokiego wzrostu* w kolejnych pięciu latach. Do chińskiej polityki wprowadzono więc pojęcie *nowa normalność*, które określa, że dotychczasowy wzrost gospodarczy na poziomie ok. dziesięciu procent ustępuje jakościowemu i stabilnemu wzrostowi. Wymierne założenia opierają się na podwojeniu PKB i dochodu per capita w porównaniu z rokiem 2010, zwiększenie specjalizacji i wyrafinowania w sektorze przemysłowym oraz wzrost udziału konsumpcji⁹⁹. W tabeli poniżej przedstawiono główne założenia XII oraz XIII Planu Pięcioletniego przyjętych przez Komitet Centralny KPCh:

Tabela 2 Założenia XII i XIII PLANU PIĘCIOLETNIEGO

XII Plan Pięcioletni (2011-2015)	XIII Plan Pięcioletni (2016-2020)
7 proc. wzrost PKB	Umiarkowany wzrost PKB na poziomie 6,5 proc.
Wzrost dochodów mieszkańców obszarów miejskich i wiejskich o 7	Wzmacnianie wewnętrznej konsumpcji

⁹⁶ Współczesne terytorium Chin zamieszkuje 56 oficjalnie uznawanych grup etnicznych i narodowych. Chińczycy Han stanowią około 91-93%, pozostałe mniejszości to około 7-9% całej populacji Chin.

⁹⁷ B. Góralczyk, *Nowa strategia Chin – Uśpiony Tygrys budzi się*, Centrum Studiów Polska-Azja, <http://www.polska-azja.pl/2015/01/16/b-goralczyk-nowa-strategia-chin-uspiony-tygrys-budzi-sie/> [data dostępu: 14.12.2015]

⁹⁸ B. Góralczyk, *Prezydent Chin: W 2016-20 wzrost PKB Chin powinien wynosić co najmniej 6,5 proc.* <http://www.obserwatorfinansowy.pl/dispatches/prezydent-chin-w-2016-20-wzrost-pkb-chin-powinien-wynosc-co-najmniej-65-proc/> [data dostępu: 16.01.2016]

⁹⁹ *Dalsze reformy gospodarcze w projekcie planu 5 letniego*, Polskie Radio <http://www.polskieradio.pl/42/273/Artykul/1537983,Dalsze-reformy-gospodarcze-w-projekcie-planu-5letniego> [data dostępu: 7.12.2015]

proc.	
Poprawa jakości sektora prywatnego	Pobudzenie krajowej innowacyjności
Rozwój sektora usługowego (4 proc. wzrost udziału w strukturze PKB)	Przyciąganie i poprawa jakości inwestycji zagranicznych
Wzrost urbanizacji o 4 proc.	Poprawa infrastruktury przemysłowej
Ochrona środowiska naturalnego	Wejście w życie nowego prawa dotyczącego ochrony środowiska

Źródło: E. Cieślík, *Chiny: nowy plan, stare założenia*, Obserwator finansowy, listopad 2015r. (<http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/chiny-nowy-plan-stare-zalozenia/>), (data dostępu: 25.01.2016)

Analiza porównawcza powyższych pozycji bezpośrednio egzemplifikuje nam dokonania oraz niepowodzenia w założeniach przyjętych na lata 2011-2015. Chińskim władzom udało się osiągnąć średni wzrost gospodarczy na poziomie 7 proc., zwiększył się udział sektora usług w strukturze PKB (z 43 proc. do 47 proc.), populacja w obszarach zurbanizowanych (z 47,5 proc. do 51,5 proc.)¹⁰⁰. Częściowo poprawiono jakość sektora prywatnego (priorytetowe zadanie: wsparcie sektora MŚP)¹⁰¹. Jeżeli chodzi o ochronę środowiska naturalnego, zmiany w tej kwestii zachodzą zbyt wolno. Koniecznym staje się uchwalenie nowego prawa. Raport chińskiego ministerstwa ochrony środowiska, przygotowywany od 2006 do 2010 roku, został utajniony, co świadczy o skali problemu¹⁰².

Chiny zmuszone zostały do przeorientowania swojego dotychczasowego modelu rozwojowego. Na Plenum w listopadzie 2015r. ustalono, że ekspansywny i ekstensywny model zostanie nakierowany na trzy kluczowe aspekty: rozwój, zieloną gospodarkę oraz innowacyjność. Zamiast inwestycji i eksportu stawiają na budowę i rozwój rynku wewnętrznego.

¹⁰⁰ E. Cieślík, *Chiny: nowy plan, stare założenia*

<http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/chiny-nowy-plan-stare-zalozenia/> [data dostępu: 14.03.2016]

¹⁰¹ Ibidem.

¹⁰² Polskie Radio, *Chińskie zanieczyszczenia ściśle tajne*

<http://www.polskieradio.pl/23/266/Artykul/791471,Chinskie-zanieczyszczenia-scisle-tajne> [data dostępu: 14.01.2016]

Inną zasadniczą zmianą dokonuje się w zakresie przywództwa. Xi Jinping sukcesywnie odchodzi od rządzenia kolegialnego na rzecz indywidualnego. Chińskie doświadczenie zarządzania państwem posiada tradycję cesarską, innymi słowy autokratyczną. Stały Komitet Biura Politycznego (organ kolegialny) powstał z inicjatywy Deng Xiaopinga, który doświadczył rewolucji kulturalnej. Kult jednostki traktował jako wypaczenie, stąd dążył do rządów merytokracji (oświeconych elit, kolegialnego kierownictwa)¹⁰³. Współcześnie Xi Jinping kreśli rządy jednoosobowe, odbierając premierowi Li Keqiangowi przewodnictwo w dwóch ważnych komisjach, odpowiedzialnych za gospodarkę oraz reformy¹⁰⁴. Uprzednie generacje przywódców funkcjonowały w tandemie. Silna centralizacja władzy jest prawdopodobnie odbiciem wprowadzania nowych, eksperymentalnych reform oraz może stanowić zapowiedź rządów nowej generacji przywódców, która obejmie władzę w 2017r. Spójne i bezkompromisowe działanie niezbędne jest z perspektywy wdrożenia nowych inicjatyw zakładających poszerzenie ekspansji Chin. Nowy projekt zaprezentowany przez Xi Jinpinga w 2013 roku to koncepcja budowy lądowego i morskiego szlaku łączącego Chinę z Europą, ujęte pod nazwą Nowych Szlaków Jedwabnych.

a) Nowy Jedwabny Szlak, One Belt, One Road – przekrojowa analiza

We wrześniu 2013r. podczas wizyty w Kazachstanie przywódca V. generacji Xi Jinping przedstawił projekt poszerzenia ekspansji Chin. Skupia się on na budowie *Nowego Ekonomicznego Szlaku Jedwabnego*¹⁰⁵. Miesiąc później w Indonezji ogłosił ideę *Morskiego Jedwabnego Szlaku XXI w.*¹⁰⁶ Oba projekty połączono i ujęto pod nazwą *One Belt - One Road*. Celem pomysłu jest utworzenie silnych więzi między Chinami a Eurazją poprzez udostępnienie kredytów i inwestycji. Państwo Środka posiada znaczne zasoby finansowe oraz polityczną wolę do realizacji projektu. Koncepcja zawiera kilka głównych i kilkanaście pośrednich wariantów tras, jakimi może przebiegać *Szlak*. Niektóre

¹⁰³ *Xi Jinping na drodze ku rządowi absolutnym?* http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Xi-Jinping-na-drozdze-ku-rzadom-absolutnym-Od-czasu-Mao-Zedonga-nikt-nie-mial-w-Chinach-tylko-wladzy-co-on,wid,18182487,wiadomosc.html?ticaid=117008&_tictsn=3 [data dostępu: 27.04.2016]

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Uprzednio szlak handlowy łączący Chinę z Europą i Bliskim Wschodem funkcjonował od III wieku p.n.e. do XVII w. Utracił na znaczeniu ok. 1650r., po odkryciu morskiej drogi do Chin.

¹⁰⁶ Agencja Prasowa Xinhua, *Chronology of China's Belt and Road Initiative* http://news.xinhuanet.com/english/2015-03/28/c_134105435.htm [data dostępu 25.09.2015]

połączenia powstały już wcześniej, np. połączenia kolejowe z Chongqing do Duisburga¹⁰⁷ oraz z Wuhan do Pragi¹⁰⁸. Inne powstały po przedstawieniu zarysów koncepcji np. połączenie kolejowe z Łódź-Chengdu-Xiamen oraz z Yiwu do Madrytu¹⁰⁹. Elastyczny charakter *Szlaku* umożliwia Chinom kontynuować już prowadzone inwestycje w wymiarze dwustronnym, przedstawiając je, jako części składowe projektu¹¹⁰.

Rysunek 1 Warianty koncepcji One Belt-One Road

Źródło: M. Kaczmarek, *Nowy Jedwabny Szlak: uniwersalne narzędzie chińskiej polityki*, Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia (<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-02-10/nowy-jedwabny-szlak-uniwersalne-narzedzie-chinskiej-polityki>), (data dostępu: 12.03.2016)

¹⁰⁷ Xinhua, *Regular cargo trains link Chongqing, Germany's Duisburg*, http://news.xinhuanet.com/english/china/2014-04/08/c_133246484.htm [data dostępu: 24.04.2016]

¹⁰⁸ K. Majczyk, B. Niedziński, *Nowy jedwabny szlak przyniesie korzyści. Nie tylko Chinom*, <http://biznes.gazetaprawna.pl/artykuly/885634,nowy-jedwabny-szlak-przyniesie-korzysci-nie-tylko-chinom.html> [data dostępu: 24.05.2016]

¹⁰⁹ J. Szczudlik – Tatar, *Dwa oblicza chińskiej polityki sąsiedztwa: wzmacnianie*, Biuletyn PISM Nr 24 (1261), 2015 przywództwa ChRL w Azji https://www.pism.pl/files/?id_plik=19365 [data dostępu: 24.11.2015]

¹¹⁰ M. Kaczmarek, *Nowy Jedwabny Szlak: uniwersalne narzędzie chińskiej polityki*, Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-02-10/nowy-jedwabny-szlak-uniwersalne-narzedzie-chinskiej-polityki> [data dostępu: 22.04.2016]

Zarysowaną inicjatywę należy rozpatrywać, w co najmniej sześciu aspektach:

- a) Polityki wewnętrznej
- b) Polityki zewnętrznej
- c) Geopolitycznym
- d) Biznesowo-logistycznym
- e) Gospodarczym -wewnętrznym
- f) Gospodarczym - zewnętrznym

Poniżej dokonano przekrojowego omówienia wskazanych aspektów. Nie podjęto próby szczegółowej analizy, gdyż projekt jest w trakcie realizacji i wiele okoliczności może wpłynąć na jego przebieg i realizację. Niewątpliwie jest to bezprecedensowa koncepcja, która przypuszczalnie zrewolucjonizuje międzynarodową współpracę gospodarczą.

Ad. a) W polityce wewnętrznej Chin, projekt Szlaków Jedwabnych przedstawiany jest, jako odniesienie się do historii cesarskich Chin. Nazewnictwo koncepcji wprost odwołuje się do okresu świetności cywilizacji Chin, wywołując pozytywny wydźwięk wśród chińskiego społeczeństwa. Celem zabiegu wizerunkowego jest umocnienie pozycji elity rządzącej oraz wzmocnienie legitymizacji Partii Komunistycznej. W finalnym efekcie ma odwrócić uwagę od problemów związanych ze spowolnieniem gospodarczym. Jest to również określone panaceum na problemy rozwojowe zachodnich i centralnych Chin, które dotychczas wyłączone były od napływu międzynarodowego kapitału. Rozwój sieci połączeń kolejowych pozwoli uniezależnić się wymienionym prowincją od transportu morskiego i wpłynie na ich rozwój. Z uwagi na elastyczność celów i otwarty charakter koncepcji, finalnie okrzyknięty zostanie niewątpliwie, jako sukces elity rządzącej¹¹¹.

Ad. b) Koncepcja *One Belt – One Road* zasięgiem obejmuje terytorium Euroazji, gdzie sytuacja polityczna poszczególnych państw jest skomplikowana np. Afganistan, Pakistan, Ukraina. Władze w Pekinie liczą, że inicjatywa oprócz rozwoju zachodnich

¹¹¹ Ibidem.

provincji Chin, wpłynie również na stabilizację we wspomnianych państwach kontynentu¹¹². Finansowanie projektów infrastrukturalnych wspiera rozwój regionów oraz powiększa chińskie wpływy polityczne. Aktywność Chin wzbudza niepokój innych podmiotów międzynarodowych, stąd też chińscy przywódcy podkreślają, że ich celem jest stworzenie multilateralnej współpracy na zasadzie win-win oraz wzmocnienie postępu i dobrobytu regionów objętych kooperacją¹¹³. Równocześnie zobowiązują się przestrzegać zasad ONZ w zakresie nieingerencji we wewnętrzne sprawy innych państw¹¹⁴. Swoj niepokój wyraża również Komisja Europejska, będąca organem wykonawczym Unii Europejskiej. Bacznie przygląda się współpracy państw Europy Środkowej i Wschodniej z Chinami. W związku z tym na konferencji w Bukareszcie 26 listopada 2013r. przyjęto *Wytyczne Bukaresztańskie na rzecz współpracy między Chinami a krajami Europy Środkowo-Wschodniej* (tzw. wytyczne bukaresztańskie).¹¹⁵ Ustalono, że współpraca odbywać się będzie zgodnie z prawem unijnym a *format 16+1* uznano za ważną część chińsko-unijnego partnerstwa strategicznego. Xi Jinping podkreśla, że inwestycje infrastrukturalne posłużą budowie zrównoważonego rozwoju a ingerencja w standardy polityki wewnętrznej innych państw jest wykluczona¹¹⁶.

Ad. c) Stany Zjednoczone oraz Japonia stanowczo kontestują koncepcję *One Belt-One Road*. Oba państwa znajdują się poza obszarem strefowym projektu. Sprzeciw potęguje również regionalny spór na terenie Morza Południowochińskiego, który w ciągu ostatnich lat uległ znacznej eskalacji. ChRL intensywnie tworzy na tym obszarze sztuczne wyspy, stacje radarowe oraz lotniska dla helikopterów. Stany Zjednoczone stanowiące tam kontrolę od czasów wojny wietnamskiej odwołują się do prawa międzynarodowego, które nie pozwala rozciągać suwerenności państwowej na sztuczne wyspy (ONZ-owski Traktat Prawa Morskiego z 1982r. (UNCLOS)). Wobec ekspansji terytorialnej Chin

¹¹² Miao Lu, *One Belt, One Road: Risks and Countermeasures for Chinese Companies* <http://www.brinknews.com/one-belt-one-road-risks-and-countermeasures-for-chinese-companies/> [data dostępu: 18.04.2016]

¹¹³ M. Rudolf, *One Belt, One Road: The Silk Road*, The Mercator Institute for China Studies <http://www.merics.org/en/merics-analysis/infographicchina-mapping/china-mapping.html> [data dostępu: 18.04.2016]

¹¹⁴ Art. 7 ust. 2 konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów z 23 maja 1969 r., [w]: A. Przyborowska – Klimczak (red.), *Prawo międzynarodowe publiczne. Wybór dokumentów*, Wyd. Verba, Lublin 2006, s. 45.

¹¹⁵ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/2649_665393/t1224905.shtml [data dostępu: 25.04.2016]

¹¹⁶ Ambasada Chińskiej Republiki Ludowej <http://pl.china-embassy.org/pol/sgfb/t1257548.htm> [data dostępu: 25.04.2015]

protestują również władze Filipin¹¹⁷, Wietnamu, Malezji oraz Indonezji^{118,119}. Przesłanki sporu o terytorium Morza Południowochińskiego pozostają wieloaspektowe, jest to m.in. walka o kontrolę nad głównym szlakiem handlowym. Przez Morze Południowochińskie do Chin, Korei i Japonii przepływa około 80 proc. obrotu dolarowego z Bliskiego Wschodu Afryki i Europy¹²⁰. Jako obszar sporny, jest również niedostatecznie zbadany. Istnieją przypuszczenia, że znajdują się tam złoża ropy naftowej i gazu. Morze Południowochińskie jest względnie płytkie i ciepłe, co implikuje także ogromne znaczenie dla rybołówstwa¹²¹. Chiny od powstania ChRL kreślą linię dziesięciu kresek¹²² i pozostawiają swoim sąsiadom tylko terytoria przybrzeżne, czyli około 12 mil¹²³. Eskalacja sporu postępuje a państwa ościennie zgłaszają wyraźny sprzeciw. Budowa portów i odpowiedniej infrastruktury np. w Pakistanie, Mjanmie i Sri Lance wzmocni dominację Chin w regionie Oceanu Indyjskiego. Stanowi również formę legitymizacji dla obecności marynarki wojennej Chin w spornych akwenach.

Poniższa infografika przedstawia roszczenia terytorialne poszczególnych państw, uwzględniając złożoność omawianego problemu, który w ostatnich latach wyraźnie się nasila.

¹¹⁷ Filipiny podpisały akcesję do Azjatyckiego Banku Inicjatyw Infrastrukturalnych. Mimo trwającego sporu terytorialnego wiceprezydent Filipin Jejomar Binay uznał, iż z uwagi na konieczność tworzenia nowych miejsc pracy i inwestycji akcesja do AIIB była koniecznością.

¹¹⁸ B. Góralczyk, *Walka o archipelagi*, Instytut Obywatelski
http://www.institutobywatelski.pl/23499/komentarze/walka_o_archipelagi [data dostępu: 25.03.2016]

¹¹⁹ J.S. Nye, *Konflikt na Morzu Południowochińskim? Nowy punkt zapalny między Chinami a USA*
<http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Konflikt-na-Morzu-Poludniowochińskim-Nowy-punkt-zapalny-miedzy-Chinami-a-USA,wid,17611234,wiadomosc.html?ticaid=116c7a> [data dostępu: 25.03.2016]

¹²⁰ B. Góralczyk, *Walka o archipelagi*, Instytut Obywatelski
http://www.institutobywatelski.pl/23499/komentarze/walka_o_archipelagi [data dostępu: 25.03.2016]

¹²¹ B. Góralczyk, *Na linii Chiny-USA znowu iskrzy. Bój o Morze Południowochińskie*
<http://tvn24bis.pl/otwarcie-dnia,116,m/na-linii-chiny-usa-znowu-iskrzy-boj-o-morze-poludniowochińskie,547932.html> [data dostępu: 25.04.2016]

¹²² Dotychczas była to linia dziewięciu kresek, jednak w 2014r. rozszerzono ją o kolejną.

¹²³ Beina Xu, *South China Sea Tension*, The Council on Foreign Relations <http://www.cfr.org/china/south-china-sea-tensions/p29790> [data dostępu: 30.03.2016]

Tabela 3 Roszczenia państw na Morzu Południowochińskim

Źródło: J. S. Nye, *Konflikt na Morzu Południowochińskim? Nowy punkt zapalny między Chinami a USA*
<http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Konflikt-na-Morzu-Poludniowochińskim-Nowy-punkt-zapalny-miedzy-Chinami-a-USA,wid,17611234,wiadomosc.html?ticaid=116c7a> [data dostępu: 14.03.2016]

Ad. d) Inwestycje infrastrukturalne realizowane w ramach koncepcji *Lądowego Szlaku Jedwabnego* złączą Europę z Azją. Prawdopodobnie powstaną nowe powiązania liniowe, przede wszystkim infrastruktura transportowa: szybkie koleje, autostrady,

lotniska, porty morskie sieci energetyczne oraz infrastruktura informatyczna¹²⁴. Państwa regionu Europy Środkowo – Wschodniej, a zwłaszcza Polska, posiadają dogodne położenie geograficzne. Wymiana towarowa będąca podstawą funkcjonowania gospodarki rynkowej może być realizowana z wykorzystaniem określonej infrastruktury. Towary przewożone z Chin do Polski muszą przemierzyć wyłącznie dwie granice handlowe: Euroazjatyckiej Unii Celnej oraz Unii Europejskiej. Polska może stać się hubem handlowym między rynkiem azjatyckim a europejskim. Skrócony czas przejazdu towarów przyspiesza obrót kapitału. Od 2013r. funkcjonuje bezpośrednie połączenie kolejowe na linii Chengdu - Łódź. Do niedawna towary przewożone były w jedną stronę, z Chin do Polski. W sierpniu 2015r. pierwszy raz z Łodzi wyruszyły kontenery wypełnione polskimi artykułami spożywczymi¹²⁵. Czas przejazdu pociągu wynosi ok. 11 dni, podczas gdy dostarczanie kontenerów drogą morską obejmuje ok. 45 dni.¹²⁶ W Polsce systematycznie rozbudowywane są centra dystrybucyjne wielkich sieci handlowych a ich rola i znaczenie w międzynarodowej wymianie towarowej permanentnie wzrasta.¹²⁷ Dzisiaj trudno wyobrazić sobie międzynarodową i krajową wymianę dóbr i towarów bez centrów dystrybucyjnych i logistycznych.

Ad. e) W Chinach zachodzą procesy zmian zarówno w sferze gospodarczej jak i społecznej. Eksport dotychczas stanowiący siłę napędową chińskiej gospodarki, nadal odgrywa istotną rolę. W założeniach *Jedwabny Szlak* ma umożliwić wyrównanie różnic pomiędzy wschodnimi i zachodnimi prowincjami. Ma stanowić narzędzie dla władz w Pekinie oraz dygnitarzy poszczególnych prowincji. Wzajemna rywalizacja o współpracę z zagranicznymi podmiotami stymulować ma rozwój poszczególnych regionów¹²⁸. Rozwój sieci połączeń kolejowych pozwoli uniezależnić się wymienionym prowincją od

¹²⁴ M. Kaczmarek, *Nowy Jedwabny Szlak: uniwersalne narzędzie chińskiej polityki*, Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-02-10/nowy-jedwabny-szlak-uniwersalne-narzedzie-chinskiej-polityki> [data dostępu: 24.04.2016]

¹²⁵ *Łódź na jedwabnym szlaku. Działa już drugie kolejowe połączenie z Chinami*, Telewizja Publiczna TVP.info <http://www.tvp.info/21386069/loz-na-jedwabnym-szlaku-dziala-juz-drugie-kolejowe-polaczenie-z-chinami> [data dostępu: 11.04.2016]

¹²⁶ *Transport żywności do Chin – Nowy Szlak Jedwabny*, <http://mojafirma.infor.pl/moto/logistyka/transport/727334,2,Transport-zywnosci-do-Chin-nowy-Jedwabny-Szlak.html> [data dostępu: 11.04.2016]

¹²⁷ J. Dudek, J. Kłosowski, *Centrum logistyczne w Azji Centralnej – przykład zmian gospodarczych w regionie Sught (Tadżykistan)* <http://www.czasopismologistyka.pl/artykuly-naukowe/send/319-artykuly-na-plycie-cd-6/5505-artykul> [data dostępu: 15.03.2016]

¹²⁸ M. Kaczmarek, *Nowy Jedwabny Szlak: uniwersalne narzędzie chińskiej polityki*, Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-02-10/nowy-jedwabny-szlak-uniwersalne-narzedzie-chinskiej-polityki> [data dostępu: 24.04.2016]

transportu morskiego i wpłynie na ich rozwój. Stanowić ma jednocześnie panaceum dla chińskich przedsiębiorstw z branży budowlanej i infrastrukturalnej, które bezpośrednio odczuły spowolnienia na rodzimym rynku. Jednocześnie stwarzać może nowe problemy, np. zastosowanie dotacji dla korytarzy transportowych przebiegających przez prowincje środkowe i zachodnie oraz wzmocnić konkurencję o ceny transportu, które to ograniczą racjonalność wykorzystania *Szlaku*¹²⁹.

Ad. f) Ogłoszone pod koniec 2013r. koncepcje *Jedwabnych Szlaków* dopiero rok później uznano za kluczowe zagadnienie chińskiej polityki zagranicznej i, w mniejszym stopniu, wewnętrznej. Wpływ Chin w Azji, zwłaszcza w rozwijających się gospodarkach o niestabilnej sytuacji politycznej wzmocni się. Inwestycje infrastrukturalne mogą wpłynąć na równowagę w regionie. Jednak chwiejność polityczna państw azjatyckich wzmacnia również ryzyko niepowodzenia koncepcji. Projekt zmieni również pozycję Chin w państwach Unii Europejskiej. Chińscy przywódcy zadeklarowali chęć przystąpienia do Europejskiego Funduszu Inwestycji Strategicznych (EFIS), utworzonego z inicjatywy szefa Komisji Europejskiej J.C Junckera (tzw. *Plan Junckera*)¹³⁰. Ogólnym założeniem inicjatywy jest pobudzenie wspólnotowej gospodarki oraz klimatu inwestycyjnego w Unii. Chińscy dygnitarze sądzą, że uda się zintegrować europejski plan z koncepcją *Nowego Jedwabnego Szlaku*. Od ogłoszenia planu postępuje jego instytucjonalizacja. Stworzono specjalny Fundusz o kapitale sięgającym 40 mld dolarów. W ciągu trzech kolejnych lat od ogłoszenia utworzono również:

- **Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB)**¹³¹. Celem banku jest finansowanie inwestycji infrastrukturalnych związanych z budową *Jedwabnych Szlaków*. Kapitał założycielski wyniósł 100 mld USD.¹³² Głównymi udziałowcami banku są Chiny (26 proc.), Indie (7,5 proc.) oraz Rosja (5,9 proc.).¹³³ Obecnie do Banku przystąpiło 57 państw¹³⁴, głównie z Azji i Europy

¹²⁹ Ibidem.

¹³⁰ A. Kaliński, *Chiny włączają się w realizację planu Junckera* <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/chiny-wlaczaja-sie-w-realizacje-planu-junckera/> [data dostępu: 25.03.2016]

¹³¹ *Prawdziwe znaczenie nowego jedwabnego szlaku* <http://independenttrader.pl/prawdziwe-znaczenie-nowego-jedwabnego-szlaku.html>

¹³² Polskie Radio, *Sejm za udziałem Polski w chińskiej alternatywie dla Banku Światowego* <http://www.polskieradio.pl/42/273/Artykul/1593526,Sejm-za-udzialem-Polski-w-chinskiej-alternatywie-dla-Banku-Swiatowego-Handel-z-Chinami-ozywi-sie> [data dostępu: 25.05.2016]

¹³³ Ibidem.

¹³⁴ Stan na 5.04.2016r.

(m.in. Wielka Brytania, Niemcy, Francja, Dania, Włochy, Holandia, Hiszpania). Polska również jest jednym z sygnatariuszy, przy wkładzie wynoszącym 831,8 mln dolarów (0,83 proc. całego kapitału banku). Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych w domyśle jest azjatycką alternatywą dla Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) oraz Banku Światowego (BS). Udział w inicjatywie zbojkotowały Stany Zjednoczone, Kanada oraz Japonia¹³⁵. AIIB jest związany koncepcjami *One Belt – One Road* i bezpośrednio wspiera proces wyjścia Chin z izolacji oraz strategicznego umiarkowania na rzecz zwiększonej inicjatywy na rynkach zewnętrznych¹³⁶.

- **Nowy Bank Rozwoju (New Development Bank)**, utworzony w lipcu 2014 r. w celu wspierania projektów infrastrukturalnych realizowanych przez państwa grupy BRICS. Wyjściowy kapitał instytucji wynosi 50 mld dol. Nowy Bank Rozwoju wraz z Azjatyckim Bankiem Inwestycji Infrastrukturalnych mają się wzajemnie dopełniać: zadaniem AIIB jest stymulowanie integracji wewnątrz regionu Euroazji a NDB odpowiadać ma za wspieranie powiązań chińskiej gospodarki z pozostałymi członkami BRICS. Bank wspiera zrównoważony rozwój w gospodarkach wschodzących i rozwijających się, a także jest katalizatorem dla wprowadzania restrukturyzacji w międzynarodowych instytucjach finansowych¹³⁷.

Oprócz powyżej wspomnianych instytucji finansowych Chińska Republika Ludowa inicjuje współpracę z innymi azjatyckimi przedsięwzięciami. W maju 2015 roku podpisano rosyjsko-chińskie oświadczenie o współpracy w ramach projektu Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej¹³⁸ oraz Nowego Jedwabnego Szlaku. Zadeklarowano obopólne poparcie dla wzajemnych projektów infrastrukturalnych. Włączenie Rosji w ramy koncepcji umożliwi uniknąć potencjalnego sprzeciwu dla tworzonych inwestycji w Azji Centralnej oraz stwarza wrażenie gry o sumie dodatniej. Rosja i Chiny prowadzą

¹³⁵ A. Kaliński, *Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych: USA nie odstraszyły partnerów* <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/bankowosc/azjatycki-bank-inwestycji-infrastrukturalnych-usa-nie-odstraszyly-partnerow/> [data dostępu: 25.05.2016]

¹³⁶ B. Góralczyk, *AIIB: Początek nowego ładu finansowego na świecie* <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/aiib-poczatek-nowego-ladu-finansowego-na-swiecie/> [data dostępu: 15.04.2016]

¹³⁷ N. Stern, J.E. Stiglitz, A. Bhattacharya, M. Romani, *Nowy bank rozwoju dla nowego świata* <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/nowy-bank-rozwoju-dla-nowego-swiate/> [data dostępu: 15.04.2016]

¹³⁸ Ekonomiczna Unia Euroazjatycka (EEU) - zainicjonowana przez Rosję strefą wolnego handlu, obejmuje: Rosję, Białoruś, Kazachstan, Kirgistan oraz Armenię.

również prace nad wprowadzeniem opozycyjnego do SWIFT¹³⁹ systemu transakcyjnego. Celem jest uchronienie rodzimych instytucji bankowych od skutków potencjalnego odcięcia od międzynarodowego systemu wymiany informacji finansowej. W październiku 2015 r. Bank Centralny Chin przeprowadził pierwszy zagraniczny przelew w juanach posługując się nowym państwowym systemem płatności międzynarodowych: China International Payment System (CIPS)¹⁴⁰. Wprowadzenie chińskiego systemu ułatwić realizację transakcji clearingowych, inwestycji bezpośrednich oraz obniżyć koszty transakcyjne¹⁴¹. Przełomowym momentem dla wzrostu pozycji chińskiej waluty będzie 1 października 2016r., kiedy to juan oficjalnie dołączy do koszyka walutowego¹⁴² (*Specjalne Prawa Ciągnienia, ang. Special Drawing Rights (SDR)*).

b) Podsumowanie

Koncepcja Nowych Szlaków Jedwabnych jest śmiałą inicjatywą, która może przeorganizować dotychczasową współpracę w regionie Euroazji. Wśród docelowych efektów koncepcji Xi Jinping oraz jego administracja zaliczają: usprawnienie handlu oraz inwestycji, promocja rozliczeń w lokalnej walucie, wzmocnienie kontaktów międzykulturowych¹⁴³. Realizacja wymienionych planów obarczona jest wyraźnym ryzykiem. Państwa Euroazji są zróżnicowane politycznie i gospodarczo, a w niektórych z nich prowadzone są konflikty zbrojne. Ponadto intensywna ekspansja Chin wzbudza dyskusje o ukryte cele oraz rozumiana jest, jako świadoma forma poszerzenia wpływów politycznych.

Chiński Minister finansów Lou Jiwei w czasie inauguracji otwarcia Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB) podkreślił, że *Chiny przejmują na siebie więcej odpowiedzialności za rozwój Azji i gospodarki światowej*¹⁴⁴. Zgodnie z chińska

¹³⁹ Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT) - Stowarzyszenie na rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej.

¹⁴⁰ *If the yuan competes with the dollar*

<http://pl.sputniknews.com/gospodarka/20151008/1176090.html> [data dostępu: 15.04.2016]

¹⁴¹ J. Pyffel, *Juan w lidze mistrzów* <http://m.interia.pl/biznes/news,2229600> [data dostępu: 20.02.2016]

¹⁴² W latach 2001-2015 walutami w koszyku były: dolar amerykański (USD), euro (EUR), funt brytyjski (GBP), japoński jen (JPY).

¹⁴³ M. Kaczmarek, *Nowy Jedwabny Szlak: uniwersalne narzędzie chińskiej polityki*

<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-02-10/nowy-jedwabny-szlak-uniwersalne-narzedzie-chinskiej-polityki> [data dostępu: 15.04.2016]

¹⁴⁴ B. Góralczyk, *AIIB: Początek nowego ładu finansowego na świecie*

<http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/aiib-poczatek-nowego-ladu-finansowego->

filozofią stosunków międzynarodowych, oczekiwanym rezultatem współpracy państw jest uzyskanie tzw. formuły win-win. Przy wsparciu instrumentów softpower Chiny starają się wykreować wizerunek łagodnego państwa, zdolnego do współpracy w multilateralnym układzie. Tymczasem wzrost ich aktywności w rejonie Morza Wschodnio- i Południowochińskiego wprowadza dysonans wśród członków społeczności międzynarodowej. Powyższe doznania wzmacnia również dystans kulturowy oraz społeczny. Mimo wszystko państwa aktywnie uczestniczą w międzynarodowym obrocie gospodarczym, a bez kooperacji z chińską potęgą jest to współcześnie prawie niemożliwe. Chiny tworzą także własne instytucje finansowe, mimo zapewnień o utrzymaniu multilateralnego systemu finansowego. Tymczasem ich udział w Azjatyckim Banku Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB) wynosi aż 26 proc¹⁴⁵. Jak zaznacza B. Góralczyk, jest to więcej niż Stany Zjednoczone posiadały kiedykolwiek w systemie z Bretton Woods¹⁴⁶.

Idea Nowego Jedwabnego Szlaku zapewnia ChRL możliwość potencjalnej współpracy z szeregiem państw, od Azji Centralnej, Południowo -Wschodniej, Bliskiego Wschodu, Afryki Wschodniej i Północnej oraz państwa kontynentu europejskiego. Format, w jakim koncepcja się rozwinie zależy nie tylko od chińskiej potęgi, lecz również od zaangażowania innych państw. Kontynent europejski jest zainteresowany współpracą w ramach tej inicjatywy. Szereg państw wysuwa własne projekty przebiegu szlaku m.in. Węgry, Ukraina, Litwa. Prowadzone są również intensywne rozmowy z poszczególnymi rządami. Tymczasem Chiny opracowały dwie strategie, nieprzebiegające wzdłuż standardowego podziału na państwa Unii Europejskiej i państwa znajdujące się poza jej strukturami. Za kryterium klasyfikacji przyjęto położenie regionalne i wynikające z niego specyficzne uwarunkowania gospodarcze oraz polityczne. Brak współpracy poszczególnych państw Europy powoduje, że to Chiny dyktują na razie warunki i rozgrywają poszczególne spory na własną korzyść

na-swiecie/ [data dostępu: 15.04.2016]

¹⁴⁵ Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych S.A.
http://www.paiz.gov.pl/files/?id_plik=25410 [data dostępu: 14.04.2016]

¹⁴⁶ B. Góralczyk, *AIIB: Początek nowego ładu finansowego na świecie*
<http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/aiib-poczatek-nowego-ladu-finansowego-na-swiecie/> [data dostępu: 15.04.2016]

ROZDZIAŁ 2

Miejsce UE w chińskiej strategii rozwoju

Chińska Republika Ludowa prowadzi dynamiczną działalność handlową i inwestycyjną na rynku europejskim. Kryteria współpracy z członkami Unii Europejskiej opracowywane są oddzielnie dla każdego państwa. W ocenie B. Góralczyka Unia Europejska w gronie chińskiego prezydium nie jest traktowana nadrzędnie. Stanowisko to potwierdza również David Shambaugh^{147,148}. Europa Zachodnia to dla Chin główny partner w wymianie towarowej oraz źródło wiedzy know-how. Horyzontalnie oba regiony dążą do zacieśnieniu współpracy w ramach usług i inwestycji. Polityka Chin wobec Zjednoczonej Europy odczytywana jest jednak dwuznacznie. W wewnątrzustrojowych sporach członków UE władze Chin dostrzegają sposobność na obejście barier oraz rygorów wspólnej polityki handlowej¹⁴⁹, wywierając wpływ zwłaszcza na państwa przyjęte do Unii po 2004r. Z drugiej strony wypracowanie wspólnego stanowiska wobec działalności handlowej i inwestycyjnej Chin na terenie UE jest złożonym zadaniem. Obecnie każdy członek Wspólnoty niezależnie zawiera porozumienia handlowe z Chińską Republiką Ludową. Spójny i dobrze opracowany program współpracy z Chinami posiada Republika Federalna Niemiec. Od lat Niemcy osiągają dodatni bilans handlowy z Państwem Środka, niemniej jednak jest to czwarta gospodarka świata pod względem nominalnego PKB¹⁵⁰. Punktów spornych na linii UE – Chiny jest wiele a zmiany zachodzące w środowisku międzynarodowym stwarzają konieczność zacieśnienia współpracy obu podmiotów w rozwiązywaniu globalnych problemów tj. kwestii zanieczyszczenia środowiska, globalnego ocieplenia, walki z terroryzmem, problemem nielegalnej migracji. Tematem budzącym emocje jest również kwestia proliferacja broni masowego rażenia oraz rozbieżność poglądów, odnośnie standardów demokratycznych i przestrzegania praw człowieka. Mimo doniosłości problematyki, uwagę skupiono na potencjałach ekonomicznych obu partnerów oraz zakresie ich wzajemnych powiązań. W poniższym podrozdziale

¹⁴⁷ Profesor Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych w George Washington University.

¹⁴⁸ Góralczyk B., *Chiny rozgrywają Europę*, 2013 <http://ppg.ibnigr.pl/pomorski-przegląd-gospodarczy/chiny-rozgrywają-europe> [data dostępu: 1.10.2015]

¹⁴⁹ Z.W. Puślecki, M. Walkowski, T.R. Szymczyński, *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 311

¹⁵⁰ The World Bank, *GDP ranking* <http://data.worldbank.org/data-catalog/GDP-ranking-table> [data dostępu: 17.04.2016]

przedstawiono doraźne postulaty polityczne, ułatwiające intensyfikację współpracy gospodarczej, pomijając sporne kwestie o podłożu ustrojowo-społecznym.

2.1. Zarys stosunków handlowych UE-Chiny w latach 1990-2015

W latach 90. XX wieku doszło do zmian na scenie globalnej. Po rozpadzie ZSRR na mapie powstały nowe państwa oraz zmienił się międzynarodowy układ sił. Gdy zachodni świat ulegał procesowi dekomunizacji, na dalekim wschodzie doszło do krwawych protestów na placu Tienanmen. Wydarzenie to skutkowało wprowadzeniem licznych sankcji wobec Chińskiej Republiki Ludowej. Znormalizowanie stosunków bilateralnych nastąpiło w 1992 roku; w czerwcu ruszył dialog na temat ochrony środowiska naturalnego a w 1994 roku ogłoszono początek nowego dialogu politycznego. W 1992 reformowała się również UE, która 7 lutego podpisany został Traktat o Unii Europejskiej w Maastricht. Wydarzenie to stanowiło istotny krok w procesie integracji państw oraz kształtowaniu stosunków zewnętrznych Unii. Partnerstwo strategiczne Unii Europejskiej i Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) rozwija się od połowy lat 90., choć oficjalnie zostało ogłoszone w 2004 r.

Poniżej przedstawiono szereg najważniejszych porozumień zawartych między Unią Europejską (UE) / Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG) a Chińską Republiką Ludową (ChRL) począwszy od reform przez Deng Xiaopinga:¹⁵¹

- 1978r.** Układ o współpracy gospodarczej EWG – ChRL
 - 1985 r.** Porozumienie w Sprawie Handlu i Współpracy Gospodarczej (EC-China Trade and Economic Cooperation Agreement)
 - 1995r.** Długoterminowa polityka w stosunkach europejsko-chińskich (A Long-Term Policy for China-Europe Relations).
- Skutki: regulacja stosunków handlowych między stronami oraz spójna strategia państw UE wobec ChRL

¹⁵¹ K. Hołdak, A. Konarzewska, *Stosunki Unii Europejskiej z Chinami*, Kwartalnik Bezpieczeństwo Narodowe, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 2007r. <https://www.bbn.gov.pl/download/1/958/5-6stosunkiuezhinami.pdf> [data dostępu: 25.05.2016]

1998r. Wprowadzenie instytucji regularnych spotkań na najwyższym szczeblu (pierwszy szczyt UE-ChRL miał miejsce w Londynie (1998r.), a ostatni – 17. w Brukseli (2015r.).¹⁵²

Unia Europejska dokonuje przekształceń przepisów antydumpingowych wobec gospodarek w trakcie procesu transformacji.

2001r. Przyjęcie Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) do Światowej Organizacji Handlu (WTO)

2003r. Partnerstwo strategiczne UE-Chiny / China 's Policy Paper on the EU

Chińska Republika Ludowa (ChRL) tworzy dokument dot. stosunków z Unią Europejską (UE). Podkreśla w nim znaczenie partnerstwa obu stron, zarówno w aspekcie politycznym oraz gospodarczym.¹⁵³

2006r. Wrzesień: 9. Szczyt Unia-Chiny - rozpoczęcie rozmów dotyczących sygnowania Porozumienia o Partnerstwie i Współpracy między Chinami a Unią Europejską (*China - EU Partnership and Cooperation Agreement, PCA*)

Październik: Dokument Komisji Europejskiej dot. polityki wobec ChRL: *Bliższe partnerstwo, rosnąca odpowiedzialność* (Closer partners, growing responsibilities). Wskazanie pięciu celów strategicznych: wspieranie Chin na drodze budowania społeczeństwa pluralistycznego, propagowanie właściwego rozwoju, poprawa stosunków handlowych i ekonomicznych, wzmocnienie współpracy bilateralnej oraz rozwijanie współpracy na poziomie regionalnym i międzynarodowym.¹⁵⁴

¹⁵² K. Żodź- Kuźnia, J. Wiśniewski, *Dynamika wzajemnych relacji między Unią Europejską a Chińską Republiką Ludową na początku XXIw.*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2012r. <http://wnpid.amu.edu.pl/images/stories/pp/pp-2-2012/065-084.pdf>

¹⁵³ K. Hołdak, A. Konarzewska, *Stosunki Unii Europejskiej z Chinami*, Kwartalnik Bezpieczeństwo Narodowe, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 2007r. <https://www.bbn.gov.pl/download/1/958/5-6stosunkiuezechinami.pdf> [data dostępu: 25.05.2016]

¹⁵⁴ I. Janicka, *Stosunki UE-Chiny w zmieniającej się rzeczywistości międzynarodowej*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2010, <http://wnpid.amu.edu.pl/images/stories/rie/4-2010/271-280.pdf> [data dostępu: 25.05.2016]

2008 r. Dialog Wysokiego Szczebla ds. Gospodarczych i Handlowych UE-Chiny (High Level Economic and Trade Dialogue)

Wprowadzenie cyklicznych konsultacji, służących identyfikowaniu obszarów potencjalnej współpracy.

Większość dokumentów dotyczących współpracy inicjowane były przez UE i opierały się na jej założeniach. W 2003r. ChRL przygotowała pierwszy komunikat o nazwie *China's policy paper on EU*¹⁵⁵, w którym określiła swój program wobec zjednoczonej Europy. Na jego wstępie podkreślono, że UE jest jednym z ważniejszych partnerów Chin. W obliczu jej rozszerzenia o dziesięć kolejnych członków Państwo Środka postuluje zacieśnienie współpracy politycznej i gospodarczej.

W ostatnich latach najważniejsze decyzje dot. wzajemnej współpracy dokonywane były na odbywających się cyklicznie spotkaniach między Unią Europejską (UE) a Chińską Republiką Ludową (ChRL). Poniżej przedstawiono szczyty UE-Chiny, które przypadły na lata 2013 – 2015, a więc po objęciu władzy przez V. Generację przywódców w Chinach: przewodniczącego Xi Jinpinga oraz premiera Li Keqiang. Zapoczątkowali oni politykę współpracy na najbliższą dekadę

Miejsce i data

Postanowienia

16. Szczyt UE – Chiny
Pekin, 21 listopad 2013r.

- Opracowano strategiczny program współpracy UE–Chiny 2020
- Podpisano porozumienia w dziedzinach: energetyki, ochrony własności intelektualnej i technologii rolniczych.

¹⁵⁵ Mission of the People's Republic of China to the European Union
<http://www.chinamission.be/eng/zywj/zywd/t1227623.htm> [data dostępu: 25.05.2016]

17. Szczyt UE – Chiny

Bruksela, 29 czerwca 2015r.

- Wzmocnienie strategicznej współpracy w dziedzinach: obrony i bezpieczeństwa, zrównoważonego rozwoju, dobrobytu oraz w bezpośrednich kontaktach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: <http://www.consilium.europa.eu/pl/meetings/international-summit/2015/06/29/> [data dostępu: 25.12.2015]

http://ec.europa.eu/polska/news/images/131122_ue_china/131122_ue_china.pdf [data dostępu: 25.10.2015]

Stosunki Chińskiej Republiki Ludowej i Unii Europejskiej w pierwszej dekadzie XXI w. znacznie się nasiliły. Jest to efekt dynamicznego wzrostu gospodarczego Państwa Środka oraz powstaniem sieci powiązań gospodarczych. Kształtowanie wzajemnych relacji wynikał również ze zbieżnych interesów obu podmiotów. Wyrazem doniosłości prowadzonych rozmów stało się podpisanie wielu umów sektorowych, dzięki którym Unia Europejska stała się największym partnerem handlowym Chin. Zagadnienia dotyczące tematyki polityk sektorowych oraz technicznych kwestii poruszane są podczas tzw. dialogów sektorowych. W ciągu ostatnich lat znaczenie się one rozszerzyły i obejmują szeroki zakres dziedzin, m.in. naukę, technikę, ochronę środowiska, społeczeństwo informacyjne, bezpieczeństwo produktów konsumenckich, energetykę. W wielu wyżej wymienionych obszarach ChRL oraz UE podzielają podobne stanowiska. Początkowo stosunki UE i Chin opierały się na współpracy handlowej, inwestycyjnej oraz finansowej. Stopniowo zaczęto również poszerzać ją o inne sektory. Relacje obu partnerów uległy zacieśnieniu oraz zyskały na jakości. Umożliwiło to koordynowanie polityk w wielu dziedzinach. Istotne dialogi wraz z ich datami podpisania przedstawiono w tabeli poniżej:

Tabela 4 Bilateralne porozumienia

Dwustronne porozumienia		
Porozumienie w Sprawie Transportu Morskiego (2002)	Porozumienie w Sprawie Współpracy Celnej (2004)	Porozumienie w Sprawie Turystyki – ADS (2004)

Porozumienie w Sprawie Nauki i Technologii (1999)	Porozumienie w Sprawie Nawigacji Satelitarnej (2003)	Porozumienie w Sprawie Pokojowego Wykorzystania Energii Nuklearnej (2006)	
Dialogi sektorowe			
Środowisko Naturalne (1996)	Telekomunikacja i Informatyka (1998)	Energia (1996)	Polityka Przemysłowa (2003)
Polityka Konkurencyjności (2003)	Prawo Własności Przemysłowej (2003)	Reformy Makroekonomiczne i Finansowe (2001)	Edukacja, Zasoby Ludzkie (2003)

Źródło: T. Sporek, *Analiza stosunków handlowych pomiędzy Chińską Republiką Ludową a Unią Europejską*, s. 25

Europejską, s. 25

http://www.ue.katowice.pl/fileadmin/_migrated/content_uploads/2_T.Sporek_Analiza_Stosunkow_Handlowych....pdf [data dostępu: 25.05.2016]

2.2. Dynamika wymiany handlowej Unii Europejskiej z Chinami

W latach 80. XX wieku Europejska Wspólnota Gospodarcza posiadała dodatni bilans wymiany handlowej z Chińską Republiką Ludową¹⁵⁶. Wprowadzone reformy w latach 70. XX wieku oraz polityka otwarcia się na świat skutkowałą dynamicznym wzrostem importu z Chin. Od 1978 do 2000 roku handel między EWG/UE a ChRL wzrósł ponad trzydziestokrotnie¹⁵⁷. Obecnie Unia Europejska jest dla Chin najważniejszym partnerem gospodarczym, wyprzedzając Stany Zjednoczone oraz partnerów azjatyckich: Japonię, Koreę Południową oraz Hongkong. Państwo Środka również awansowało do pozycji najważniejszego partnera gospodarczego Unii w Azji. Deficyt handlowy po stronie Unii Europejskiej w 2008 r. wyniósł 170,8 mld euro¹⁵⁸. W następnych latach po recesji ekonomicznej struktura wymiany kształtowały się odpowiednio:

Tabela 5 Wymiana handlowa UE-Chiny (MLD USD)

Rok	EU import	EU export	Bilans
2008	249,1	78,3	-170,8
2009	215,2	82,4	-132,8
2010	283,9	113,5	-170,5
2011	295,1	136,4	-158,6
2012	292,1	144,2	-147,9
2013	280,1	148,2	-131,9
2014	302,0	164,8	-137,3

Źródło: Komisja Europejska, *European Union, Trade in goods with China* http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113366.pdf [data dostępu: 16.03.2016]

Kształtowanie się wymiany handlowej według powyższych wskaźników skutkuje

¹⁵⁶ J. Wardega, *Współczesne Chiny w kontekście stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2013, s. 109

¹⁵⁷ K. Żodź- Kuźnia, J. Wiśniewski, *Dynamika wzajemnych relacji między Unią Europejską a Chińską Republiką Ludową na początku XXIw.*, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2012r. <http://wnpid.amu.edu.pl/images/stories/pp/pp-2-2012/065-084.pdf> [data dostępu: 15.03.2016]

¹⁵⁸ Komisja Europejska, *European Union, Trade in goods with China* http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113366.pdf [data dostępu: 25.05.2016]

konkretnymi następstwami. W Unii Europejskiej import z Chin wpływa bezpośrednio na ceny dóbr konsumpcyjnych (występuje tzw. efekt cenowy). Tanie towary chińskie wpływają antyinflacyjnie ¹⁵⁹. Niski poziom inflacji umożliwia utrzymanie stóp procentowych na niższym poziomie, co z kolei pobudza wzrost gospodarczy. Porównując strukturę handlu między Unią Europejską a Chinami zauważalne są konkretne zależności. Do Chin trafiają przeważnie zaawansowane produkty o wysokiej wartości dodanej. Wraz z nimi Chińczycy uzyskują dostęp do zaawansowanej technologii oraz wiedzy know-how. Unia Europejska jednakże zyskuje dodatni bilans handlowy w handlu usługami. Odnosnie Europy Środkowo Wschodniej, wg chińskich danych dwustronne obroty handlowe ChRL – EŚW w okresie 2001-2011 rosły w tempie 27,6 proc. rocznie i zwiększyły się w tym czasie z 4,3 mld dolarów do sumy 52,9 mld dolarów¹⁶⁰.

Analizując niżej zawarte dane odnoszące się do lat 2009-2014, zauważyć należy, iż dynamika handlu towarami i usługami ze strony UE charakteryzuje się wzmożoną aktywnością:

Unia Europejska (UE) – Chińska Republika Ludowa (ChRL)

Handel towarami

Unia Europejska:

- Eksport do Chin w 2013 roku: 148.3 mln. Euro (+80% w porównaniu do 2009r.)
- Import z Chin w 2013 roku: 280.1 mln. Euro (+30% w porównaniu do 2009r.)

Handel usługami

Unia Europejska:

- Eksport do Chin w 2013 roku: 32.2 mln. Euro (+71% w porównaniu do 2009r.)
- Import z Chin w 2013 roku: 20.6 mln. Euro (+47% w porównaniu do 2009r.)

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne

¹⁵⁹ K. Nessel, *Chiny a inflacja polska*, Zeszyty Naukowe Zakładu Europeistyki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, nr 2 (10) 2009, s. 1-19

¹⁶⁰ B. Góralczyk, *Chiny rozgrywają Europę* <http://ppg.ibngr.pl/pomorski-przeglad-gospodarczy/chiny-rozgrywaja-europe> [data dostępu: 22.05.2016]

Unia Europejska:

- Inwestycje w Chinach w 2013 roku: 8.2 mln. Euro (+1% w porównaniu do 2009r.)
- Chińskie inwestycje w UE w 2013 roku: 1.1 mln. Euro (+1100% w porównaniu do 2009r.)

Źródło: EU-China relations 2015 and beyond, March 2015 [w:]

(<https://www.buinessurope.eu/sites/buseur/files/media/imported/2015-00194-E.pdf>), (data dostępu: 25.05.2016)

Podstawowymi problemami hamującymi dynamikę relacji handlowych UE z Chinami są kwestie ochrony własności intelektualnej, zarzuty dotyczące standardów produkcji, działania dumpingowe oraz nadużycia w handlu metalami rzadkimi, w związku z monopolistyczną pozycją w sektorze¹⁶¹. W Chinach wydobywa się 95-97 proc. światowego zapotrzebowania na metale ziem rzadkich. Znajdują one zastosowanie w nowoczesnych technologiach, więc popyt na nie ekspresowo wzrasta. Od wielu lat Państwo Środka zajmuje niechlubną pierwszą pozycję na liście państw zawłaszczających patenty i technologie. Produkty stworzone na podstawie skradzionych rozwiązań często trafiają na zagraniczne rynki, konkurując z produktami państw, do których należało prawo własności.

Globalna gospodarka permanentnie się rozwija, a wraz z nią dokonuje się intensyfikacja międzynarodowych przepływów kapitałowych, głównie w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Spotęgowanie powyższego zjawiska w gospodarce światowej skłania do jego prześledzenia w kontekście chińskich inwestycji dokonywanych zwłaszcza na kontynencie europejskim.

Chińskie władze konsekwentnie realizują założenia odnośnie bezpośrednich inwestycji zagranicznych, określone w Planie Gospodarczym. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne definiowane są, jako *długoterminowe, o trwałym charakterze stosunki między podmiotami, umożliwiające podmiotowi mającemu siedzibę w jednym kraju przejęcie kontroli nad podmiotem, którego siedziba znajduje się w innym kraju*¹⁶². Stanowią jedną z głównych sił napędzających rozwój gospodarki oraz determinują rozwój państw.

¹⁶¹ *Unia Europejska wobec wzrostu pozycji Chin we współczesnej gospodarce światowej* [w]: Z.W. Puślecki, M. Walkowski, T.R. Szymczyński (red.), *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 299

¹⁶² *World Investment Report 2006, FDI from Developing and Transition Economics: Implication for Development*, United Nations, New York and Geneva 2006, s. 294.

Główne motywy realizacji BIZ wynikają z: chęci zdobycia nowych rynków zbytu, kanałów dystrybucji, zmniejszenia kosztów produkcji, dostęp do nowoczesnych technologii oraz wykwalifikowanej siły roboczej. Dla gospodarki chińskiej stanowią element pobudzania transformacji oraz wzrostu konkurencyjności międzynarodowej. Są zalecanym rodzajem inwestycji, gdyż oprócz napływu aktywów finansowych i rzeczowych, stymulują transfer technologii, know-how oraz nowoczesnych metod zarządzania. Poniżej przedstawiono teoretyczny zarys ryzyka związanego z lokowaniem bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w Chinach. Omówiono kierunki oraz sektory inwestycji napływających do Chin oraz inwestycji przedsiębiorstw chińskich na terytorium Unii Europejskiej.

a) Chińskie Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne w Europie

Chińska Republika Ludowa stała się największym dostawcą zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Chiny stoją przed wyzwaniem ulokowania swoich rekordowych nadwyżek finansowych (3,2 bln USD), w związku z tym nastąpił szybki wzrost bezpośrednich inwestycji skierowanych m.in. do państw Unii Europejskiej. Głównym podwodem ekspansji inwestycyjnej Chin stanowi zapotrzebowanie na surowce naturalne, uzyskanie nowych technologii, know how oraz wchodzenie na nowe rynki.

Zgodnie z opracowaną w 2000 roku strategią modernizacji gospodarki (*Going Out Strategy*), władze Chin wskazują priorytetowe cele inwestycji zagranicznych. Rząd wyposażony jest w odpowiednie instrumenty udziela wsparcia finansowego oraz instytucjonalnego. Inwestorzy zgodnie ze opracowanymi wytycznymi mogą ubiegać w państwowych bankach¹⁶³ o odpowiedni fundusz, linię kredytową, subsydia działalności operacyjnej oraz o zwrot wstępnych kosztów inwestycji¹⁶⁴. W obecnej polityce rządowej Chiny odstępują od administracyjnej kontroli nad procesem lokowania inwestycji za granicą, starając się kształtować je poprzez proces budowy instytucjonalnych oraz finansowych impulsów. Mimo to wszystkie inwestycje powyżej administracyjnej kwoty muszą uzyskać aprobatę Ministerstwa Handlu, Narodowej Rady Rozwoju i Reform oraz Rady Państwa ChRL¹⁶⁵. Znaczna część chińskich BIZ dokonywana jest przez

¹⁶³ China Exim Bank, Bank of China, Industrial and Commercial Bank of China, Agricultural Bank of China.

¹⁶⁴ J. Jakóbowski, *Chińskie zagraniczne inwestycje bezpośrednie w ramach „16+1”: strategia, instytucje, rezultaty*, Komentarze. Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, nr 191/2015, s. 1-2

¹⁶⁵ Ibidem.

przedsiębiorstwa państwowe.

Poniżej przedstawiono dane makroekonomiczne chińskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych w latach 2012-2015:¹⁶⁶

Rok	2012	2013	2014	2015
Bezpośrednie inwestycje chińskie za granicą (mld USD)	87,8	101,0	116,0	120,0

Celem niniejszego podrozdziału jest przedstawienie chińskich BIZ, które ulokowane zostały w Europie. Zamieszczona została ich charakterystyka pod względem wartości, struktury oraz rozmieszczenia. Służyć ma to określeniu kierunków zmian zachodzących w napływie chińskiego kapitału do Unii Europejskiej.

W Europie Zachodniej chińscy inwestorzy lokują swoje inwestycje w innowacjach technologicznych, markach oraz w nowych kanałach dystrybucji. W państwach Europy Środkowo-Wschodniej przeważają inwestycje w infrastrukturę produkcyjną¹⁶⁷. Wzrasta również udziałów inwestycji w sektorze usług¹⁶⁸. Łącznie w państwach Unii Europejskiej w 2014r. bezpośrednie inwestycje zagraniczne osiągnęły poziom 18 mld dolarów. Ekspansja Chińskich przedsiębiorców opiera się głównie na budowie zakładów produkcyjnych na obcych rynkach oraz poprzez kupno zagranicznych spółek. Jednymi z najbardziej rozpoznawalnych koncernów, które odniosły sukces w przedstawiony powyżej sposób są firmy: Haier (elektronika użytkowa, AGD), Lenovo (firma informatyczna, producent komputerów), Geely (produkcja samochodów osobowych). Analizując napływ kapitału do Europy pod względem sektorowym, można zaobserwować, że chińskie spółki państwowe dokonują inwestycji w branży energetycznej, aby zabezpieczyć dostawy surowców energetycznych niezbędnych do

¹⁶⁶ Ambasada RP w Pekinie, *Gospodarka Chin*

http://www.pekin.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_dwustronna/wspolpracagospodarcza/gospodarka_chin/ [data dostępu: 15.05.2016]

¹⁶⁷ K.A. Nawrot, *Kierunki inwestycyjne Chin. Jakich inwestycji chińskich może oczekiwać Polska*, Poznań 2012, s. 14 http://www.gochina.gov.pl/ekspertyzy_gochina [data dostępu: 25.05.2016]

¹⁶⁸ K.A. Nawrot, *Kierunki inwestycyjne Chin. Jakich inwestycji chińskich może oczekiwać Polska*, Poznań 2012, s. 18 http://www.gochina.gov.pl/ekspertyzy_gochina [data dostępu: 25.05.2016]

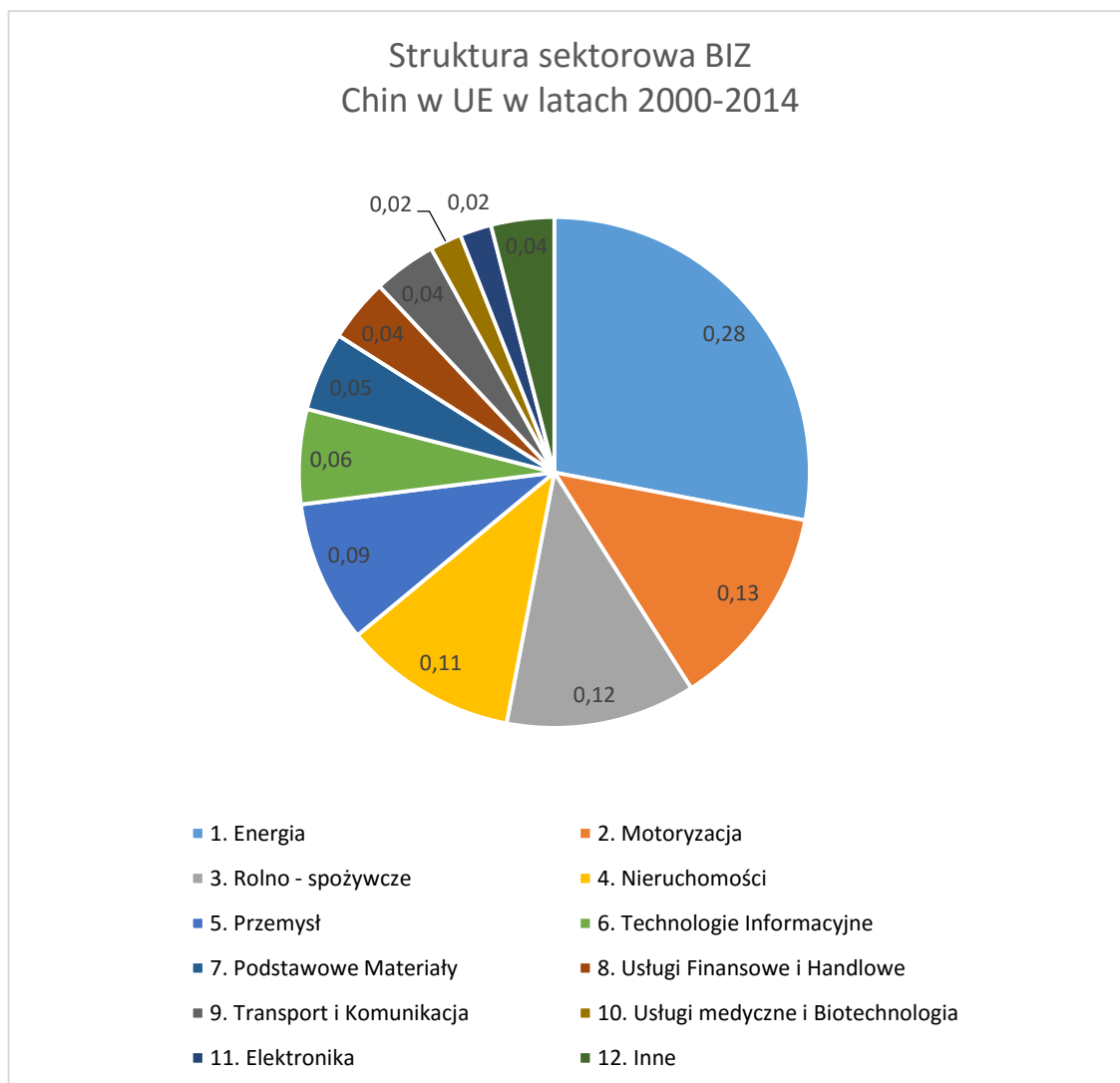
dalszego rozwoju Chin. Prywatne przedsiębiorstwa swój kapitał lokują w sektory technologii przemysłowych, dóbr konsumenckich oraz nieruchomości ¹⁶⁹. Chińscy przedsiębiorcy rezygnują z inwestycji typu greenfield, nastawieni są na fuzje i przejęcia. Egzemplifikację powyższej tendencji stanowi los szwedzkiego koncernu Volvo, który został zakupiony przez chińskiego producenta samochodów Geely oraz przykład polskiej Huty Stalowa Wola (cywilną część w 2011 roku przejęła firma Guangxi Liu Gong Machinery) ¹⁷⁰. W 2015 r. najwięcej inwestycji dokonano na brytyjskim rynku nieruchomości (ok. 2,6 mld dolarów), włoskim koncernie dystrybucji gazu (CDP Reti, ok. 3,5 mld dolarów), w branży ubezpieczeniowej w Portugalii (ok. 1,3 mld dolarów) oraz holenderskim sektorze rolno – spożywczym ¹⁷¹. W Niemczech dokonano inwestycji w małe i średnie zakłady produkcyjne, ponadto udzielono wsparcia zadłużonym rządów w Portugalii i Grecji. Poniższy wykres przedstawia strukturę bezpośrednich inwestycji zagranicznych dokonanych przez ChRL w regionie Unii Europejskiej w perspektywie długookresowej, od 2000 do 2014 r:

¹⁶⁹ Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Pekinie http://www.pekin.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_dwustronna/wspolpracagospodarcza/gospodarka_chin/ [data dostępu: 25.05.2016]

¹⁷⁰ B. Góralczyk, *Polska wprowadzi Chiny do Europy* <http://publica.pl/teksty/goralczyk-51932.html> [data dostępu: 25.05.2016]

¹⁷¹ Polskie Radio, *Chiny inwestują na potęgę w krajach Unii Europejskiej* <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1375505,Chiny-inwestuja-na-potege-w-krajach-Unii-Europejskiej-Najwiecej-w-Wielkiej-Brytanii> [data dostępu: 24.05.2016]

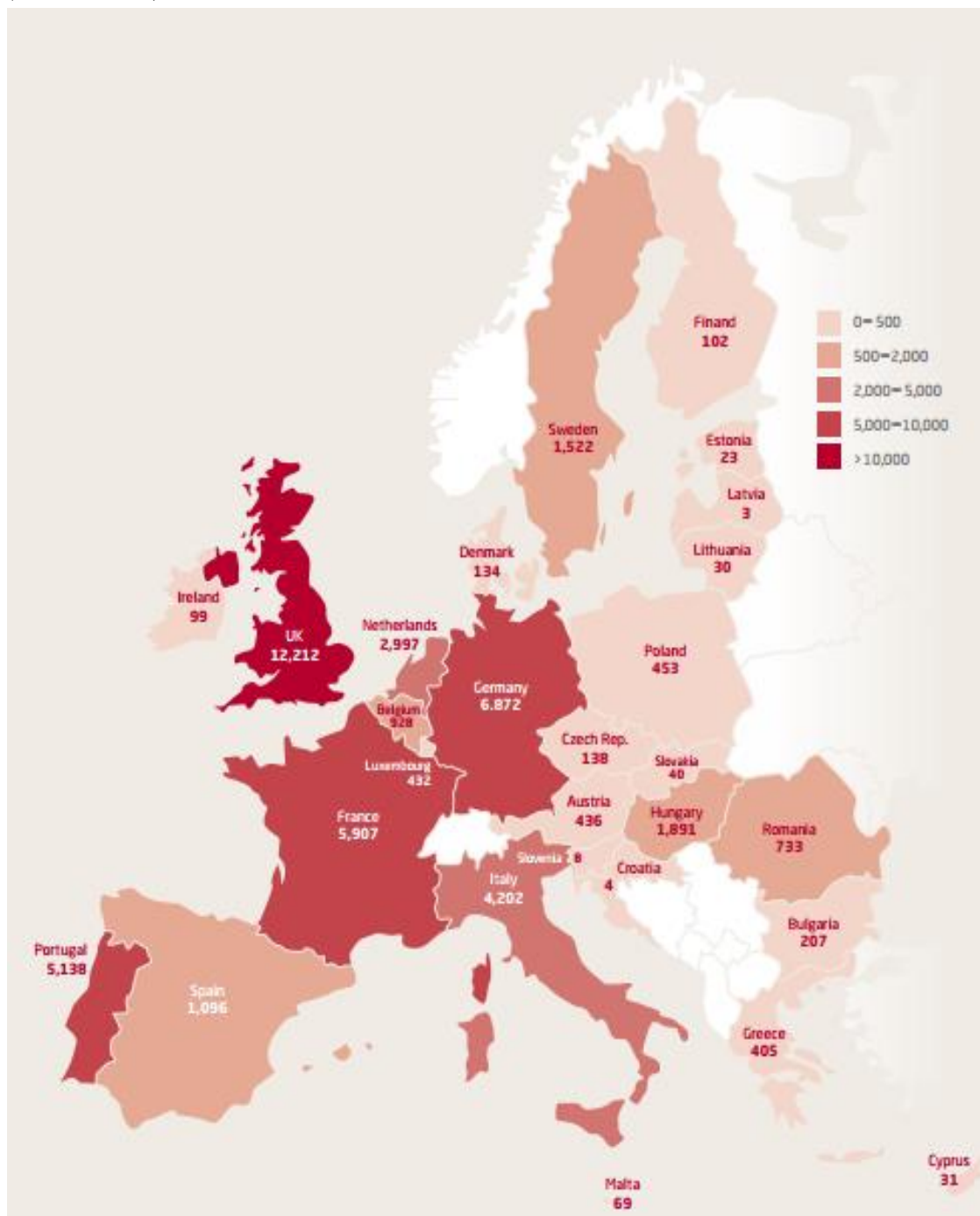
Wykres 1 Struktura sektorowa BIZ dokonanych przez Chiny w UE w latach 2000-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: T. Hanemann, M. Huotari, *Chinese FDI in Europe and Germany Preparing for a New Era of Chinese Capital*, A Report by the Mercator Institute for China Studies and Rhodium Group June 2015, s. 15 http://rhg.com/wp-content/uploads/2015/06/ChineseFDI_Europe_Full.pdf [data dostępu: 25.05.2016]

Chińskie inwestycje bezpośrednie nie są rozmieszczone równo w Unii Europejskiej. Przeważającą część kapitału lokowano w państwach Europy Zachodniej. Zagęszczenie chińskich bezpośrednich inwestycji w Europie ukazuje poniższy rysunek:

Rysunek 3 Chińskie Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne w UE w latach 200-20014 (MLN EURO)

Źródło: T. Hanemann, M. Huotari, *Chinese FDI in Europe and Germany Preparing for a New Era of Chinese Capital*, A Report by the Mercator Institute for China Studies and Rhodium Group June 2015, s. 15 http://rhg.com/wp-content/uploads/2015/06/ChineseFDI_Europe_Full.pdf [data dostępu: 25.05.2016]

W odniesieniu do regionu Europy Środkowej i Wschodniej w latach 2011-2015 kierunek inwestycji chińskich związany był z założeniami zawartymi w XII Planie Pięcioletnim. Wielkość lokowanego kapitału ograniczały czynniki strukturalne. Niewiele przedsiębiorstw posiada odpowiednią technologię, kanały dystrybucji i uznane marki, którymi zainteresowane są chińskie podmioty. Ponadto tylko nieliczne oferty inwestycyjne państw regionu skierowane były do chińskich inwestorów. Zasadniczą rolę odgrywała również obopólna niewiedza. Oba podmioty posiadają niewielkie doświadczenie we wzajemnych relacjach biznesowych, co implikuje kolejne bariery. Ponadto dynamika inwestycyjna w regionie zależy również od stanu relacji UE-Chiny. Wiele państw unijnych niechętnych jest pogłębianiu współpracy Europy Środkowej i Wschodniej z Chinami w formacie 16+1, tymczasem dwanaście z szesnastu europejskich państw jest członkiem Unii Europejskiej. Mimo powyższych utrudnień, dokonywano przejęć firm z dostępem do nowych technologii oraz z sektora R&D (ang. research and development). Inwestowano w eksplorację surowców naturalnych oraz w procesy produkcji żywności. Wspierano również inwestycje infrastrukturalne poprzez oferowanie preferencyjnych kredytów na projekty realizowane przez chińskich wykonawców¹⁷². W Polsce, Czechach i na Węgrzech kapitał lokowano w branży wysokich technologii, IT, samochodową, elektroniczną, biotechnologię, nanotechnologię, przemysłu precyzyjnego oraz R&D. W latach 2016-2020 kierunki inwestycyjne Chin odpowiadać będą nowym priorytetom opracowywanym XIII Planie Pięcioletnim, a także tendencją rozwoju koncepcji *Nowego Jedwabnego Szlaku*. Chińskie inwestycje mogą pobudzić niewydolne i upadające przedsiębiorstwa w Europie umożliwiając nawiązanie współpracy z azjatyckimi rynkami.

b) Napływ Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych do Chin

Reformy rozpoczęte w 1978r. zainicjowały okres transformacji w Chinach. Zgodnie z przyjętym kierunkiem zmian państwo otworzyło się na świat i zaczęło przyjmować kapitał zagraniczny. Jeszcze przed 1979 r. bezpośrednie inwestycje zagraniczne były w Chinach zakazane, wtedy to uchwalono prawo o wspólnych

¹⁷² J. Jakóbowski, *Chińskie zagraniczne inwestycje bezpośrednie w ramach „16+1”: strategia, instytucje, rezultaty*, Komentarze. Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, nr 191/2015, s. 1-2

przedsięwzięciach wykorzystujące chińskie oraz zagraniczne inwestycje ¹⁷³ . W początkowej fazie umożliwiono inwestowanie w czterech specjalnych strefach ekonomicznych w formie *equity joint ventures*. W 1984 r. uchwalono nowe prawo, które zezwoliło na lokowanie inwestycji poza strefami; czternaście chińskich miast uzyskało status *Strefy Rozwoju Gospodarczego i Technologicznego*¹⁷⁴. Obecnie w Państwie Środka działa około stu specjalnych stref ekonomicznych, które oferują preferencyjne środowisko inwestycyjne. W 1996 r. zaimplementowano regulację MFW, powodując wygaśnięcie barier dla transakcji zagranicznych. Od początku lat 90. XX w. liczba korporacji transnarodowych funkcjonujących w Chinach gwałtownie wzrastała. Na koniec 2005r. działało 280 000 filii korporacji transnarodowych¹⁷⁵. Natomiast liczba firm miejscowych aktywnych równolegle na tym rynku wynosiła 34295 ¹⁷⁶ . Głównym zadaniem BIZ w Chinach było rozwinięcie produkcji eksportowej oraz zmniejszenie poziomu bezrobocia, okazały się jednak przede wszystkim źródłem nowych technologii oraz wiedzy know-how. Poniżej przedstawiono dane makroekonomiczne Bezpośrednich inwestycji Zagranicznych w Chinach w latach 2012-2014:¹⁷⁷

Rok	2012	2013	2014
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Chinach	121,1 mld USD	123,9 mld USD	128,5 mld USD

¹⁷³ *Stosunki handlowo-ekonomiczne Unii Europejskiej z Chinami* [w]: Z.W. Puślecki, M. Walkowski, T.R. Szymczyński (red.), *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 243

¹⁷⁴ Ibidem, s. 244

¹⁷⁵ M. Wyrzychowska, *Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne w Chinach a Bezpośrednie Inwestycje Chińskiej Republiki Ludowej – najnowsze trendy i perspektywy*, Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 2008r., s. 160

¹⁷⁶ Ibidem.

¹⁷⁷ Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Pekinie, *Informator ekonomiczny: Chiny* http://www.pekin.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_dwustronna/wspolpracagospodarcza/gospodarka_chin/ [data dostępu: 25.05.2016]

Wśród najważniejszych czynników przenoszenia korporacji na terytorium Chin wymienia się:^{178,179}

- tania siła produkcyjna,
- dostępność kapitału
- tania ziemia,
- rozmiar rynku i klimat inwestycyjny
- funkcjonowanie stref ekonomicznych,
- wzrost gospodarczy w Chinach,
- popyt konsumpcyjny na produkty europejskie
- postępujący proces liberalizacji przepływu czynników produkcji,

Wśród zagrożeń dla napływu Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych wskazuje się:¹⁸⁰

- niedojrzałość sektora finansowego Chin,
- wystąpienia konfliktów wewnętrznych,
- konkurencja zewnętrzna (zwłaszcza region Azji i Pacyfiku),
- wzrost kosztów pracy,
- barier w światowej podaży surowców,
- wzrostu cen surowców.

Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne (BIZ) w Chinach są wysoko zdywersyfikowane pod względem struktury geograficznej, regionalnej oraz branżowej.

¹⁷⁸ M. Wyrzychowska, *Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne w Chinach a Bezpośrednie Inwestycje Chińskiej Republiki Ludowej – najnowsze trendy i perspektywy*, Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 2008r., s. 162

¹⁷⁹ Portal Promocji Eksportu, *Klimat Inwestycyjny w Chińskiej Republice Ludowej. Czynniki wpływające na napływ Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych w Państwie Środka*, <https://china.trade.gov.pl/pl/chiny/inwestycje/169762,klimat-inwestycyjny-w-chinskiej-republice-ludowej-czynniki-wplywajace-na-naplyw-bezposrednich-inwestycje-zagranicznych-w-panstwie-srodka.html>, s. 4

¹⁸⁰ M. Wyrzychowska, *Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne w Chinach a Bezpośrednie Inwestycje Chińskiej Republiki Ludowej – najnowsze trendy i perspektywy*, Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 2008r., s. 162-163

Główne kierunki przyływu bezpośrednich inwestycji dzieli się na trzy kategorie¹⁸¹:

- z gospodarek wysokorozwiniętych (np. Stany Zjednoczone, Niemcy, Japonia, Korea Południowa),
- z regionów z ludnością etnicznie chińską lub chińską diasporą (Hongkong, Tajwan, Singapur),
- z terenów tzw. *rajów podatkowych*, przez które translokowany jest głównie prywatny kapitał (Brytyjskie Wyspy Dziewicze, Samoa i Kajmany).

Rozlokowanie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) w Chinach jest nierównomierne. Większość zaangażowania kapitałowego trafia do prowincji wschodnich, aż 85 proc¹⁸². (Pekin, Tianjin, Hebei, Liaoning, Szanghaj, Jiangsu, Zhejiang, Fujian, Shandong oraz Guandong). Tylko 9 proc¹⁸³. inwestycji lokowanych jest w Chinach Środkowych (Shanxi, Jilin, Heilongjiang, Anhui, Jiangxi, Henan, Hubei, Hunan). Do regionów zachodnich trafia natomiast jedynie 6 proc.¹⁸⁴ kapitału zagranicznych inwestorów (Mongolia Wewnętrzna, Guangxi, Sichuan, Chongqing, Guizhou, Yunnan, Shaanxi, Gansu, Qinghai, Ningxia, Xinjiang oraz Tybet). Wskazane wyżej dysproporcje lokowania kapitału negatywnie oddziałują na równowagę między zamożnymi i biednymi regionami Chin. Nadwyżka kapitału z prowincji przybrzeżnych oraz południowych (Guandong), przenoszona jest do innych państw, powodując potencjalne starty dla zachodnich i centralnych obszarów.

Rząd w Chinach stanowi o sektorach dostępnych dla inwestycji zagranicznych a Ministerstwo Gospodarki akceptuje je, nadzoruje oraz wydaje zalecenia w sprawie dotowanych, ograniczonych i zabronionych inwestycji. Długotrwały impas Bezpośrednich Inwestycji Zagranicznych w Unii Europejskiej stanowił przyczynę kryzysu BIZ na świecie. Państwa wschodzące w analogicznym odgrywały decydujące role w napływie i odpływie BIZ. Przed recesją w 2007 r. Unia Europejska znajdowała się na pierwszym miejscu pod względem przyjmowania i generowania inwestycji zagranicznych. Obecnie zgonie ze Światowym Raportem Inwestycyjnym

¹⁸¹ Ambasada RP w Pekinie, *Gospodarka Chin*

http://www.pekin.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_dwustronna/wspolpracagospodarcza/gospodarka_chin/ [data dostępu: 24.05.2016]

¹⁸² Ibidem

¹⁸³ Ibidem

¹⁸⁴ Ibidem

opublikowanym w 2015 r. przez Konferencję Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD), ChRL jest pierwszym światowym odbiorcą BIZ¹⁸⁵,¹⁸⁶, a największym inwestorem zagranicznym pozostają Stany Zjednoczone (przed Hongkongiem i ChRL).

W pierwszej dwudziestce głównych inwestorów na świecie znajduje się osiem państw europejskich, m.in.: Niemcy (5. miejsce), Francja (8. miejsce), Holandia (9. miejsce), Irlandia (11. miejsce), Hiszpania (12. miejsce), Włochy (14. miejsce), Norwegia (15. miejsce), Szwajcaria (16. miejsce)¹⁸⁷. Europa generuje ok. 23,3% inwestycji na świecie, a Niemcy oraz Francja to jedyne państwa kontynentu, które zanotowały wzrost inwestycji, pozostałe bowiem wyraźnie ograniczyły wydatki.

Państwo Środka uznane również zostało za najbardziej atrakcyjne dla międzynarodowych przedsiębiorstw w latach 2015-2017. Mei Xinyu, jeden z ekspertów Chińskiej Akademii Handlu Zagranicznego i Współpracy Gospodarczej zwrócił uwagę, że Chiny stają przed koniecznością usprawnienia otoczenia biznesu oraz chińskich firm, poprawiając ich konkurencyjność¹⁸⁸. Dynamiczna gospodarka Chin niesie ekonomiczne korzyści dla Unii Europejskiej, jednak wzrost wymiany handlowej zwiększa także obopólne oczekiwania. Zjednoczona Europa wymaga zwiększonego przestrzegania zasad wolnego handlu, jednocześnie sama musi pogodzić się z poważną konkurencją. Przeciwno nieuczciwym praktykom chińskim protestowali już m.in. pracownicy z branży obuwniczej w Hiszpanii, z branży meblarskiej we Włoszech, z sektora przetwórstwa owoców morza w Szkocji oraz polscy pracownicy ze Słupska i Będzina¹⁸⁹. Regulacje Unii Europejskiej dotyczące uczciwej konkurencji łamane są przy wrogich przejęciach przedsiębiorstw europejskich przez chińskie spółki, które wspomagane są kredytami udzielanymi im przez państwowe banki¹⁹⁰. Mimo powyższych zarzutów większość korporacji na świecie dokonuje inwestycji w Chinach, jednocześnie czyniąc z nich najintraćniejsze miejsce do lokowania nakładów kapitałowych wśród rynków

¹⁸⁵ World Investment Report 2015, http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf [data dostępu: 4.05.2016]

¹⁸⁶ ChRL była największym odbiorcą inwestycji typu *greenfield*, o wartości 75 mld USD

¹⁸⁷ World Investment Report 2015, s. 8 http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf [data dostępu: 4.05.2016]

¹⁸⁸ A. Kaliński, *Wraz ze wzrostem inwestycji zagranicznych, w Chinach rosną obawy o gospodarkę* <http://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/wraz-ze-wzrostem-inwestycji-zagranicznych-w-chinach-rosna-obawy-o-gospodarkę/> [data dostępu: 15.04.2016]

¹⁸⁹ Z.W. Puślecki, M. Walkowski, T.R. Szymczyński (red.), *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 342

¹⁹⁰ Ibidem, s. 343

wschodzących. ChRL w polityce zagranicznej prowadzi tzw. *politykę uśmiechu*, zachęcając do inwestycji w ramach państwa, gwarantując atrakcyjne warunki polityczne dla korporacji¹⁹¹.

2.3. Nowe Ramy współpracy UE z Chinami – Agenda Strategiczna 2020

Podniesienie przez Komisję Europejską rangi relacji z Chinami do strategicznego partnerstwa, które wyrażono w dokumencie *UE-Chiny: bliższe partnerstwo, większa odpowiedzialność* (A maturing partnership – shared interests and challenges in EU-China relations), otworzyło dalsze perspektywy współpracy obu podmiotów. Wzajemne kontakty uległy dynamizacji, nadano im formalny charakter. Obecnie kluczowym dokumentem definiującym charakter relacji Unii Europejskiej i Chin jest zawarta w 2013r. *Agenda Strategiczna UE-Chiny 2020* (EU-China 2020 Strategic Agenda for Cooperation). Powiela ona kwestie, które zawarte były w poprzednim dokumencie, jednocześnie dodając nowe elementy, takie jak redukcja następstw kryzysu finansowego z 2008r., bilateralne programy kosmiczne oraz urbanizacja¹⁹². W ostatniej kwestii Chiny mają szansę skorzystać z europejskiego doświadczenia w sposobach zarządzania procesem urbanizacji.

Unia Europejska współpracę z Chińską Republiką Ludową opiera na trzech filarach: gospodarczo-handlowym, polityczno-strategicznym oraz dialogu międzyludzkiego¹⁹³. Pierwszy filar rozwija się najprężniej oraz wzbudza największe zainteresowanie. Kolejny skupia się na szeroko rozumianym bezpieczeństwie, gdzie oba podmioty mogą wzajemnie współpracować w rozwiązywaniu problemów np. bezpieczeństwo klimatyczne. Ostatni filar jest rozbudowywany za pomocą programów m.in. wymiany studenckiej (programy w ramach EU Window) oraz wymiany liderów regionalnych. Agenda strategiczna UE i Chin oprócz wyżej wspomnianych kwestii akcentuje¹⁹⁴:

¹⁹¹ Z.W. Puślecki, M. Walkowski, T.R. Szymczyński (red.), *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 251

¹⁹² D. Jarema, *Strategia relacji pomiędzy Unią Europejską i Chińską Republiką Ludową. Agenda 2020* [w]: M. Domiter, B. Derlich-Skulska, W. Michalczyk (red.), *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Globalizacja – gra z dodatnim czy ujemnym wynikiem?* Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2015, s. 51

¹⁹³ EurActiv, *Nowy rozdział w relacjach chińsko-unijnych*, <http://www.euractiv.pl/wersja-do-druku/artikul/nowy-rozdzial-w-relacjach-chisko-unijnych-005255> [data dostępu: 25.05.2016]

¹⁹⁴ D. Jarema, *Strategia relacji pomiędzy Unią Europejską i Chińską Republiką Ludową. Agenda 2020* [w]: M. Domiter, B. Derlich-Skulska, W. Michalczyk (red.), *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Globalizacja – gra z dodatnim czy ujemnym wynikiem?* Wydawnictwo

- Ważność corocznego dialogu dot. handlu, jako nadrzędnego forum zajmującego się planowaniem i kierowaniem relacji handlowych i ekonomicznych między ChRL oraz UE.
- Potrzebę finalizacji negocjacji dot. konsensusu inwestycyjnego UE-ChRL, którego celem jest opracowanie szeroko rozumianych prawnych podstaw wzajemnych inwestycji (głównie odnosi się to do kwestii liberalizacji bilateralnych stosunków, ochrony inwestorów i ich zabezpieczenie inwestycji na wzajemnych rynkach. Obaj partnerzy zadeklarowali chęć stworzenia jednobrzmiących porozumień w odniesieniu do rynków wszystkich państw członkowskich UE, co w perspektywie długofalowej ma służyć budowie strefy wolnego handlu).
- Konieczność udoskonalenia koordynacji działań, głównie o zakresie globalnym oraz promowanie współpracy między ChRL i Europejskim Bankiem Inwestycyjnym wraz z Europejskim Bankiem Odbudowy i Rozwoju.
- Potrzebę wzmocnienia dialogu w dot. ochrony własności intelektualnej
- Wzmocnienie zaangażowania stron w kwestiach międzynarodowej standaryzacji norm poprzez zachęcenie do udziału w procesie sektora produkcyjnego oraz prowadzenie wzajemnego szkolenia ekspertów w obszarze standaryzacji produkcji.
- Partnerzy zadbają o stabilność rynków finansowych oraz uproszczą dwustronny handel poprzez swap walut Euro i RMB (projekt ma być przygotowanym wspólnie przez Europejski Bank Centralny i Chiński Bank Ludowy).
- Wymiana doświadczeń w strefie e-handlu.
- Finalizacja rokowań w sprawie Ogólnego Porozumienia dotyczącego Oznaczeń Geograficznych (GI – Geographical Indications).
- Kontynuowanie oraz zacieśnianie współpracy w obszarze bezpieczeństwa produktów żywnościowych.

Wszystkie wspomniane wyżej kwestie odnoszą się do tematyki omawianej w poniższej pracy. W rozdziale trzecim wskazano bariery, którym Agenda Strategiczna 2020 powinna zaradzić. Warto wspomnieć, że w wielu dziedzinach powielone są kwestie, które nie udało się zrealizować w poprzednim okresie współpracy; pozostały one głównie na

poziomie deklaratywnym. Mimo wszystko relacje obu stron zdynamizowały się. Unia Europejska w początkowej fazie współpracy zaangażowana była w sprawy gospodarcze, jednak stopniowo do bilateralnego dialogu wprowadzono inne aspekty m.in. propagowanie idei demokratycznych oraz ekologicznych. W środowisku międzynarodowym Unia Europejska zyskała status rzecznika idei wolnościowych i demokratycznych wśród państw rozwijających się i wschodzących. Tymczasem Chiny skutecznie uzyskują wysokie tempo wzrostu oraz rozwoju gospodarczego w warunkach niedemokratycznego systemu politycznego

Podsumowanie

Dialog między Unią Europejską i Chińską Republiką Ludową, ulegał stopniowemu rozszerzaniu i wzmocnieniu. Od celów stricte gospodarczych rozwinął się on po współpracę w innych kategoriach, ważnych pod względem środowiskowym i społecznym. Wiele nieuregulowanych kwestii jest następstwem wzajemnego niezrozumienia, co wynika z odmiennych doświadczeń kulturowych oraz różnic w prawodawstwie. W Unii Europejskiej procesy decyzyjne są przewlekłe ze względu na konieczność koordynacji między państwami członkowskimi. W Chinach priorytety polityki zagranicznej oraz wewnętrznej w wielu aspektach wzajemnie się wykluczają (czego wynikiem są dysproporcje w rozwoju prowincji). Niewątpliwie Unia Europejska powinna dążyć do zaangażowania się Chin na forum organizacji międzynarodowych w kwestie bezpieczeństwa międzynarodowego.

Chiny są ważnym kierunkiem bezpośrednich inwestycji zagranicznych w gospodarce światowej, a także same dokonują ich na wielką skalę za granicą. Ich dynamika utrzymuje się, dlatego przyszłości można spodziewać się umacniania pozycji Chin na międzynarodowym rynku. Zaangażowanie kapitałowe Chin w Europie w ostatnich latach zwiększyło się w wyniku zmian zachodzących na chińskim rynku. Przechodzenie z modelu proeksportowego na konsumpcyjny pociąga za sobą przemiany w strukturze gospodarki. Chiny stawiają na modernizację, nowe technologie oraz innowacje. Rząd ChRL w 2010 r. przeznaczył ok. 2 proc. PKB na prace badawczo rozwojowe (B+R), a w 2015 poziom nakładów sięgnął 2,5 proc. Problem dla Chińczyków stanowi przeniesienie badań do sfery gospodarki, czego chcą nauczyć się od zachodnich partnerów za pomocą wyku-

powania firm na rynku europejskim. Warto również wspomnieć, że prawie co piaty naukowiec na świecie to Chińczyk¹⁹⁵. Jak zauważa Loet Leydesdorff, holenderski naukowiec zajmujący się scjentometrią: *Tak jak 20 lat temu źródłem ich przewagi były miliony rąk do pracy w fabryce tak w nadchodzących dekadach będą to miliony pracowników naukowych w laboratoriach*¹⁹⁶. Przewaga Unii Europejskiej uzyskana poprzez rozwój technologii średniego segmentu rynku obecnie nie wystarcza. Należy zwiększyć konkurencyjność europejskiego sektora usług oraz rozwijać sektor zaawansowanych technologii, innowacji oraz badań naukowych.

Partnerstwo Unii Europejskiej z Chińską Republiką Ludową, oprócz zintensyfikowanej współpracy w zakresie gospodarki, stworzyło ramy do nawiązania relacji w dziedzinie ochrony środowiska, bezpieczeństwa międzynarodowego, edukacji oraz w ważnej z perspektywy przedsiębiorstw i słabo dotychczas uregulowanej, dziedzinie biznesu. Opracowanie strategii współpracy wymusiły zmiany na globalnych rynkach. Działalność gospodarcza Chin po wstąpieniu do WTO znacznie się zwiększyła. W Europie nasiliła się po kryzysie finansowym w 2008 r, co związane jest z długoterminowymi interesami Chin, zwłaszcza na poziomie ekonomicznym. Obecnie Państwo Środka jest również ważnym inwestorem w Unii Europejskiej, o czym świadczą dokonane w ostatnich latach inwestycje. Zacieśnianie współpracy jest ściśle rekomendowane, jednakże należy również zdawać sobie sprawę z wynikającego ryzyka. Przed kryzysem finansowym w 2007 r. kanclerz Niemiec Angela Merkel postulowała stworzenie unijnej agencji, która zabezpieczałaby europejskie przedsiębiorstwa przed tzw. *wrogimi przejęciami* przy użyciu kapitału państw trzecich.¹⁹⁷ Jednak skutki kryzysu oraz problemy europejskich gospodarek przesunęły perspektywę stworzenia takiej jednostki. Obecnie inwestorzy, zwłaszcza z ChRL traktowani są, jako źródło niezbędnego w państwach Europy kapitału inwestycyjnego.

¹⁹⁵ Z.W. Puślecki, M. Walkowski, T.R. Szymczyński (red.), *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 197

¹⁹⁶ Ibidem, s. 198

¹⁹⁷ P. Luzak, *Ekspansja chińskiego kapitału w Europie – potencjalne szanse i zagrożenia dla Polski*, [w:] Przegląd Strategiczny nr 2/2013, Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM, s. 96

ROZDZIAŁ 3

Rola i pozycja Europy Środkowo – Wschodniej w relacjach z Chińską Republiką Ludową

Procesy transformacji ustrojowej zachodzące w państwach Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW) na początku lat dziewięćdziesiątych XX w. oraz ich niezrozumienie przez decydentów chińskich na wiele lat oddaliły szansę potencjalnej współpracy obu regionów. Wówczas państwa Europy Środkowo Wschodniej za główne cele uznały m.in. restrukturyzację własnych gospodarek oraz określenie pozycji swoich państw w nowym otoczeniu międzynarodowym. Również w Chińskiej Republice Ludowej dokonywały się zasadnicze przemiany, które wpłynęły na dzisiejszą pozycję Chin w światowej gospodarce. Z prosperity na rynku chińskim skorzystały państwa zachodnie, zwłaszcza Stany Zjednoczone, Niemcy, Wielka Brytania. Wiele państw Europy Środkowo-Wschodniej dopiero po akcesji do struktur Unii Europejskiej rozszerzyło współpracę polityczno-gospodarczą o region Azji i Pacyfiku. Zasadniczy rozwój w tych obszarach nastąpił jednak dopiero po 2008r., w obliczu światowego kryzysu gospodarczego, z którym zmagало się większość państw, zwłaszcza zachodnich. Wpływ spowolnienia w największych gospodarkach wschodzących na region Europy Środkowej i Wschodniej był ograniczony przez niewielką skalę bezpośrednich powiązań.

W 2015 r. wzrost gospodarczy w państwach Europy Środkowej i Wschodniej przyspieszył dzięki poprawie koniunktury wśród ich głównych partnerów. Na przestrzeni ostatnich lat sprzedaż na rynki europejskie stanowiła ok. 80 proc.¹⁹⁸ całości sprzedaży zagranicznej regionu. W 2015 r. wzrosła sprzedaż towarów finalnych, zwłaszcza konsumpcyjnych. Powiązania gospodarcze między państwami EWS (zwłaszcza tymi, które są członkami UE) a państwami strefy euro są wielostronne, co umożliwia rynek wewnętrzny. W pozyskiwaniu innowacji i inwestycji, polityka wejścia na Siatę Kontynent przez państwa regionu Europy Środkowej i Wschodniej jest pragmatycznym i rozsądnym posunięciem Xi Jinpinga.

¹⁹⁸ Narodowy Bank Polski, *Sytuacja gospodarcza w krajach Europy Środkowej i Wschodniej*, s. 2
https://www.nbp.pl/publikacje/nms/nms_01_16.pdf [data dostępu: 24.05.2016]

3.1. Rozwój stosunków Polsko – Chińskich po 2008r.

Analizując stosunki polsko – chińskie należy odwołać się do regionu Europy Środkowo – Wschodniej. Koniecznym jest to, gdyż jako cały region postrzegają nas chińskie władze. O jedności tego obszaru decyduje postkomunistyczna historia, oraz odmienność w stosunku do państw tzw. starej Unii. W celu zrozumienia konieczności współpracy Polski z innymi państwami regionu Europy Środkowej i Wschodniej we współpracy z Chińską Republiką Ludową należy przyrzeć się skali potencjału obu podmiotów:

Tabela 6 Potencjał gospodarek Polski i Chin

	Polska	Chiny
Powierzchnia	321 679 km ²	9 596 960 km ²
Ludność	38 000 000	1 367 000 000
PKB (PSN)	1 000 mld USD	19 500 mld USD
Przyrost gospodarczy w 2015 r.	3,5%	6,8%
Całkowita wartość eksportu	190 mld USD	2 270 mld USD
Całkowita wartość importu	187 mld USD	1 600 mld USD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS, WTO, IMF

Chińska Republika Ludowa dominuje nie tylko pod względem liczby ludności oraz powierzchni, lecz także we wskaźnikach gospodarczych. Stopień potencjału obu podmiotów jest nieporównywalny. Chińscy Przywódcy opracowali koncepcję współpracy z EŚW, sprowadzając ją do integralnego podmiotu. Tymczasem między poszczególnymi prowincjami w Chinach występują wieloaspektowe kontrasty. W zamyśle IV. generacji przywódców chińskich przywództwo w regionie miała przejąć Polska. W poniższym podrozdziale postanowiono odpowiedzieć na pytanie, czy pomysł udało się zrealizować oraz w jakich sektorach Polska może współpracować z Chinami, a także przedstawiono nadrzędne bariery, które ograniczają wzajemną kooperację.

Europa Środkowo – Wschodnia w chińskiej polityce nie zajmowała priorytetowego miejsca. Transformacja systemowa z 1989 r. oraz rozbieżne cele rozwojowe obu

podmiotów nie sprzyjały zacieśnianiu kontaktów. Zwrot we wzajemnych relacjach nastąpił dopiero po 2008 r. Rozszerzono prowadzoną politykę *Kaifang* (开放 szerszego wyjścia na świat), która jest częścią strategii Go Out Policy (走出去战略)¹⁹⁹. Zmiana modelu rozwojowego w chińskiej gospodarce, wymusza stopniowe przechodzenie z modelu ekstensywnego na konsumpcyjny. Wielostronne porozumienia gospodarcze zawarte z państwami Afryki i Ameryki Południowej zabezpieczyły ich zapotrzebowanie na surowce naturalne. W 2015 r. ChRL wyeksportowała do państw Afrykańskich towary w kwocie 102 mld dol. (wzrost o 3,6 proc.), natomiast chińskie Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne (BIZ) w tym regionie spadły o 40 proc.²⁰⁰. Zmiany globalizacyjne wymuszają lokowanie nakładów kapitałowych w nowe technologie oraz rozwiązania innowacyjne, stąd też ich zwrot ku państwom europejskim. Penetrację unijnego rynku uniemożliwia im wspólnotowe prawo oraz bariery pozahandlowe. W związku z tym Pekin opracował mechanizmy oraz inicjatywy, które umożliwią im kompromisowe wkroczenie na europejski rynek. Pierwszym krokiem, jaki w tym celu wykonano, jest nawiązanie współpracy z regionem EŚW. Poniżej przytoczono mechanizmy, za pomocą których ChRL współpracuje z Polską i regionem Europy Środkowo-Wschodniej, sklasyfikowane przez Witolda Jurczyka oraz Dominika Mierzejewskiego²⁰¹:

Tabela 1 Mechanizmy dialogu z Chinami

	Dokumenty	Inicjatywy	Uwagi
Polska-Chiny	Wspólne oświadczenie w sprawie ustanowienia partnerskich stosunków strategicznych (2011)	Forum Regionów Polska-Chiny	

¹⁹⁹ Góralczyk B. *Miejsce Polski w strategii gospodarczej i polityce zagranicznej Chin po przekazaniu władzy na XVIII zjeździe KPCh*, Warszawa 2012.

²⁰⁰ Agencja Informacyjna Newseria, *Chiny zmniejszają wymianę handlową z Afryką. To szansa dla polskich producentów* <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Chiny-zmniejszaja-wymiane-handlowa-z-Afryka-To-szansa-dla-polskich-producentow-7359441.html> [data dostępu: 25.05.2016]

²⁰¹ D. Mierzejewski, W. Jurczyk, *Współpraca regionalna w ramach Unii Europejskiej*, Zakład Azji Wschodniej, s. 4 http://multisite1.elodskie.pl/wp-content/uploads/sites/2/2014/07/wspolpraca_regionalna_w_ramach_unii_europejskiej-1.pdf [data dostępu: 25.05.2016]

Unia Europejska-Chiny	Plan strategiczny współpracy Unia Europejska-Chiny 2020 (2013)	Partnerstwo Urbanizacji UE-Chiny EU-China City Expo Forum Merów UE-Chiny	Finansowanie wspólnych projektów np. Horyzont 2020
EŚW-Chiny (16+1)	Deklaracja buka-resztańska (2013)	Forum Liderów Lokalnych EŚW-Chiny Planowany związek gubernatorów EŚW-Chiny	Nawiązywanie do wymiany studenckiej, jako mechanizmu budowania relacji dwustronnych
Grupa Wy-szehradzka- Chiny			Fundusz Wy-szehradzki Program wspólnej promocji turystyki

Źródło: D. Mierzejewski, T. Jurczyk, *Współpraca regionalna w ramach UE*, Zakład Azji Wschodniej WSMiP UŁ, s. 4 http://multisite1.elodzkie.pl/wp-content/uploads/sites/2/2014/07/wspolpraca_regionalna_w_ramach_unii_europejskiej-1.pdf [data dostępu: 24.04.2016]

Szczególną formą współpracy regionu EŚW oraz Chin jest realizowana od 2012 r. tzw. formuła 16+1. Ówczesny premier Chin Wen Jiabao przyleciał do Warszawy na forum gospodarcze *Europa Środkowa – Chiny*. Podczas przemówienia nakreślił wytyczne wzajemnej współpracy obu regionów. Na forum gospodarczym obecni byli również ministrowie rządu Chin oraz szefowie ważnych instytucji gospodarczych oraz trzysta firm z Polski i sto pięćdziesiąt z regionu EŚW.

a) Koncepcja 12. kroków na rzecz przyjaznej współpracy z EŚW

Podczas pobytu w Warszawie w 2012 r., Premier Wen Jiabao ogłosił wytyczne współpracy Chin z Europą Środkowo – Wschodnią, w ramach tzw. *12 kroków na rzecz przyjaznej współpracy z Europą Środkową i Wschodnią*. Na potrzeby powyższej inicjatywy ChRL przyjęła odrębną definicję regionu EŚW. W jego skład zaliczono szesnaście pań-

stw tzw. byłego bloku komunistycznego: Albanie, Bośnię i Hercegowinę, Bułgarię, Chorwację, Czarnogórę, Czechy, Estonię, Łotwę, Litwę, Macedonię, Polskę, Rumunię, Serbię, Słowację, Słowenię, Węgry²⁰². Zakres pojęciowy obejmuje jedenaście państw Unii Europejskiej oraz kraje Bałkanów Zachodnich, które ubiegają się o członkostwo w jej strukturach. Jednocześnie wyklucza z ram definicyjnych państwa regionu, takie jak Austria, Białoruś oraz Ukraina. Klasyfikację uproszczono do historycznych odniesień i ideologicznych doświadczeń, mimo, że współcześnie region przejawia zróżnicowaną dynamikę rozwoju. Przywódcy w Chinach rozpoczynając inwestycje w EŚW kierowali się pragmatyzmem; zauważyli wzrost znaczenia państw regionu w strukturach Unii Europejskiej. Jednocześnie różnice ideologiczne, które wcześniej utrudniały relacje, przestały być akcentowane. Globalny impas ekonomiczny oraz kryzys strefy euro, zwiększył skłonność państw regionu do współpracy z Chinami.

Pierwszy zarys koncepcji, przedstawiony w czerwcu 2012r. w Warszawie składał się celów krótko i średnioterminowych. Strona chińska zaproponowała współpracę o charakterze gospodarczym, jako priorytetowy aspekt, oraz działania pozagospodarcze, wzmacniające wzajemne powiązania. Poniżej przedstawiono główne postulaty planu²⁰³ oraz przekrojową ewaluację od ogłoszenia idei w 2012 r. do czwartego szczytu Chiny - Europa Środkowa, który odbył się w 2015r.

Tabela 5 Ewaluacja postulatów 12. kroków Wen Jiabao

Współpraca Gospodarcza	Przykłady realizacji
Utworzenie linii kredytowej o wartości 10 mld dol. (linia kredytowa, która zakłada realizację projektów przez firmy chińskie)	• Główni beneficjenci: państwa z poza UE, zwłaszcza kraje bałkańskie, które realizują projekty infrastrukturalne. • Umowy kredytowe z China Exim Bank oraz China Development Bank zawarły: Serbia, Macedonia, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra.

²⁰² Rzeczpospolita Polska, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, *VI spotkanie koordynatorów narodowych formatu Europa Środkowo-Wschodnia-Chiny „16+1”*
https://www.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/wiadomosci/vi_spotkanie_koordynatorow_narodowych_formatu_europa_srodkowo_wschodnia_chiny_16_1_ [data dostępu: 24.05.2016]

²⁰³ R. Tuszyński, *Stosunki polsko-chińskie*
[http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/9C4E3AEA5C4D0EE3C1257D400047D2D3/\\$file/Infos_175.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/9C4E3AEA5C4D0EE3C1257D400047D2D3/$file/Infos_175.pdf)
 [data dostępu: 24.06.2016]

	• Bariery: warunki kredytu niepreferencyjne dla państw unijnych
Wysyłanie do Europy misji gospodarczych w celu zwiększenia chińskiego importu i inwestycji.	• Chiny: misje w Suzhou (listopad 2015), Ningbo, Pekin, Szanghaj. • Polska: zorganizowała 5. Misji gospodarczych i 24. Konferencje • W latach 2011–2014 wartość obrotów handlowych regionu EŚW i Chin wzrosła o 8,2 proc.
Stworzenie stref ekonomicznych w każdym z państw w ciągu pięciu lat.	• Bariery: brak zainteresowania państw regionu należących do UE.
Intensyfikacja współpracy finansowej poprzez umowy o swapie walutowym oraz tworzenie filii banków	• Polska: Bank of China, Industrial and Commercial Bank of China • Węgry: Bank of China. • Chiny – Węgry: Banki centralne podpisały trzyletnią umowę swapową o wartości 10 mld CNY (1,62 mld USD). • Chiny – Albania: umowa swapowa Banków Centralnych o wartości 2 mld CNY (324,8 mln USD). • Polska – Węgry: Inwestycje China CEE Investment Co-operation Fund do kwoty 0,5 mld USD.
• Utworzenie doradczego komitetu ekspertów ds. infrastruktury transportowej.	• Fiasko przy tworzeniu instytucji gwarantujących merytoryczne i finansowe wsparcie dla przedsiębiorców z Chin.
Współpraca pozagospodarcza (soft power)	Efekty

Organizacji forum kulturalnego.	W tym roku zorganizowano w Chinach forum współpracy kulturalnej, spotkanie poświęcone polityce edukacyjnej
Utworzenie funduszu badawczego, zasilanego corocznie sumą 2. mln CNY (ok. 327 tys. USD).	
Rozwój współpracy w dziedzinie turystyki.	• Węgry: powstanie Stowarzyszenia Instytucji Promujących Turystykę • Polska: Cykliczne Forum Regionalne Polska-Chiny (ostatnie odbyło się w 2015r. w Łodzi) • Chiny: promocja regionu EŚW w ramach targów turystycznych w Szanghaju
Zwiększenie kontaktów młodych liderów z Chin i EŚW.	• Czechy: współpracy władz lokalnych
Współpraca edukacyjna, stypendia (w tym na naukę chińskiego) dla studentów z EŚW i ekspertów z Chin.	• Litwa: współpracy wyższych uczelni • Polska: w roku akademickim 2014/15 w Polsce studiowało 949 studentów z Chin. W 2014 r. w całych Chinach studiowały 1482 osoby z Polski, z czego 258 stypendystów. • Polska: Polsko-Chińskie Forum Rektorów z udziałem władz polskich i chińskich uczelni • Dialogu Edukacyjnego Chiny – Kraje Europy Środkowo Wschodniej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie:

1. M. Kaczmarek, *Chiny – Europa Środkowo – Wschodnia: 16+1 widziane z Pekinu*, Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-04-14/chiny-europa-srodkowo-wschodnia-161-widziane-z-pekinu> [data dostępu: 24.05.2016]

Plan ekspansji kapitałowej ChRL w regionie EŚW ściśle związany był z kierunkami rozwoju zatwierdzonymi w XII Planie Pięcioletnim opracowanym na lata 2011-2015. Jako nadrzędne cele określono konieczność zapewnienia dostępu do strategicznych aktyw, które umożliwią przedsiębiorcą z Chin uzyskać dominację na światowych rynkach tj. akces do nowych technologii, R&D, międzynarodowych kanałów sprzedaży oraz znanych marek²⁰⁴. W poszczególnych państwach *tzw. szesnastki* zalecano odmienne inwestycje branżowe. W regionie Bałkanów Zachodnich nakłady finansowe lokowano przede wszystkim w sektorach wydobywczym, przemyśle drzewnym oraz produkcji żywności. W państwach Grupy Wyszehradzkiej (Polska, Węgry, Czechy) inwestowano w sektory wysokich technologii, IT, elektronice, biotechnologii, przemyśle precyzyjnym oraz centrach R&B²⁰⁵.

W instytucjach Unii Europejskiej intensyfikację kontaktów EŚW z Chinami uznano za niepokojący trend. Obawiano się przede wszystkim stworzenia w strukturach UE chińskiego lobby oraz oddalenia potencjalnych członków wspólnoty od idei integracji i wprowadzanych reform. Naprzeciw powyższemu zarzutowi władze Chin przed szczytem w Rumunii w 2013 r. do wzajemnych obrad zaprosiły Komisję Europejską i państwa *tzw. szesnastki*. W konsekwencji zatwierdzono *tzw. wytyczne bukareszteńskie*²⁰⁶, które stanowią uzupełnienie *propozycji 12 kroków*. Uzgodniono, że współpraca odbywać się będzie zgodnie z ustawodawstwem i standardami UE oraz potwierdzono, że formuła *16+1* jest istotnym elementem strategicznego partnerstwa Unii oraz Chin²⁰⁷. Analogiczny koncept zastosowano przed szczytem w Belgradzie w grudniu 2014 r. Wówczas sporządzono ewaluację dotychczasowej współpracy oraz znacznie ją rozbudowano. Powołano do życia nowy fundusz o wartości 3 mld USD, który odpowiada za wspieranie projektów partnerstwa publiczno-prywatnego oraz finansowania opartego na leasingu²⁰⁸. Popisano również porozumienie z Polską Agencją Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ) oraz

²⁰⁴ J. Jakóbowski, *Chińskie zagraniczne inwestycje bezpośrednie w ramach „16+1”*: strategia, instytucje, rezultaty, Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-12-03/chinskie-zagraniczne-inwestycje-bezposrednie-w-ramach-161> [data dostępu: 21.05.2016]

²⁰⁵ Ibidem

²⁰⁶ J. Szczudlik-Tatar, *Chiny i Europa Środkowo-Wschodnia: w poszukiwaniu nowych możliwości rozwoju*, PISM Nr 122 (1234), http://www.pism.pl/files/?id_plik=18854 [data dostępu: 21.05.2016]

²⁰⁷ Ibidem

²⁰⁸ J. Szczudlik-Tatar, *16+1 w Belgradzie*, https://blog.pism.pl/blog/?id_blog=21&lang_id=12&id_post=437 [data dostępu: 21.05.2016]

China Investment Promotion Agency w celu stworzenia w Warszawie *Stałego Sekretariatu 16. krajów Europy Środkowo – Wschodniej i Chin do spraw inwestycji*²⁰⁹. Podczas szczytu odbywało się również Forum Gospodarcze z udziałem przedsiębiorstw z Chin i EŚW. Kolejny szczyt odbył się już w Chinach w mieście Suzhou w listopadzie 2016r²¹⁰. Przedmiotem obrad stał się średniookresowy plan współpracy do roku 2020. Ponownie rozszerzono katalog współdziałania o sektory rolnictwa i logistyki. Zaakcentowano również nadrzędny cel, jakim jest rozwój infrastruktury transportowej oraz zacieśnienie współpracy w przemyśle.

Niezależnie od spotkań przywódców państw i szefów rządów organizowane są fora gospodarcze i inwestycyjne, kongresy współpracy regionalnej, posiedzenia na szczeblach ministerialnych i inne wydarzenia dot. turystyki, edukacji, rolnictwa, energetyki, budowy infrastruktury²¹¹. Potwierdzeniem pragmatycznej polityki Chin w regionie jest fakt, że plan współpracy z państwami EŚW koresponduje z nową chińską inicjatywą tj. *Nowego Jedwabnego Szlaku*. Jest to koncepcja budowy lądowego szlaku łączącego Chiny z Europą, poprzez udostępnienie kredytów i inwestycji. Koncepcja *Lądowego Szlaku Jedwabnego* jest śmiałą inicjatywą, która może przeorganizować dotychczasową współpracę w regionie Euroazji. W EŚW obie inicjatywy mają się wzajemnie uzupełniać. Relatywnie dobre stosunki ChRL z regionem oraz brak historycznych zaszłości zmniejsza opór społeczny wobec szerzonych inicjatyw, a realizowane inwestycje mogą przysłużyć się do modernizacji i wzmocnienia regionu. Chiny to przyszłość ekonomiczna świata, a państwa szesnastki powinny to wykorzystać, przekonując, że są atrakcyjnym miejscem do inwestowania.

Władze w Pekinie zakładały, że Polska przejmie pozycję lidera w regionie. Dwuznaczne ramy koncepcji oraz brak pomysłu na ich wdrożenie implikują jedynie dorywczy i resortowy sposób prowadzenia polityki współpracy. Ponadto dla polskich władz kierunek Azji stanowi uzupełnienie wymiany handlowej, nie jej priorytet. Tymczasem państwa EŚW charakteryzują się niewielkim obszarem terytorialnym. Ich powichrzenia w stosunku do największych gospodarczych potęg, w tym Chin, jest nieznaczna. Z tej racji

²⁰⁹ Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych, *Inauguracja Sekretariatu 16+1 w Warszawie* http://www.paiz.gov.pl/20141119/inauguracja_sekretariatu_w_warszawie [data dostępu: 22.05.2016]

²¹⁰ Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, *IV Szczyt Chiny – Europa Środkowo – Wschodnia oraz Forum Ekonomiczne „16+1” w Suzhou*, <http://www.parp.gov.pl/iv-szczyt-chiny-europa-srodkowo-wschodnia-oraz-forum-ekonomiczne-16-1-w-suzhou> [data dostępu: 21.05.2016]

²¹¹ M. Kaczmarzski, *Chiny- Europa Środkowo-Wschodnia: „16+1” widziane z Pekinu* <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-04-14/chiny-europa-srodkowo-wschodnia-161-widziane-z-pekinu> [data dostępu: 24.05.2016]

Państwo Środka, aby usprawnić realizowaną przez siebie politykę regionalną zabiega o wyznaczenie liderów, którzy koordynowałyby współpracę oraz wyznaczali kierunki jej dalszego rozwoju. Realizacja osobnej polityki wobec małych państw jest zadaniem trudnym, ze względu na różnicę potencjałów. Władze w Pekinie zakładały, że Polska przejmie pozycję lidera w formacie *16+1*. Pod względem geopolitycznym Polska nie jest mocarstwem sektorowym i regionalnym, jest natomiast największym krajem regionu oraz posiada dogodne położenie. Wybór Polski na nieformalnego lidera w pozostałych *państwach szesnastki* przyjęto sceptycznie, zabiegając o traktowanie wszystkich krajów regionu na równych zasadach. Po trzech latach funkcjonowania formatu, chińscy analitycy i eksperci dokonali oceny jej przywódczych zdolności²¹². Wielu z nich zdecydowanie orzekło, że od 2012 roku skupiała się ona na budowie dwustronnych stosunków z ChRL. Nie wykorzystała szansy na realne przywództwo w regionie. Egzemplifikacją powierzchownego traktowania idei jest m.in. absencja premier Ewy Kopacz na *III Szczycie Chin – EŚW, który odbył się w 2013 r w Belgradzie*²¹³. Postępowanie władz zrodziło niepożądany dysonans w dotychczas poprawnie rozwijających się relacjach polsko-chińskich. Obecnie wobec rozszerzających się ram współpracy o kolejne chińskie plany i koncepcję (projekt One Belt- One Road), polska aktywniej wspomaga proces internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw oraz otwarcie wyraża chęć zacieśnienia współpracy. Istotnym czynnikiem, który hamuje powodzenie kooperacji jest ciągły brak konkretnej strategii oraz pomysłu na częściowe zrównoważenie występujących dysproporcji we wzajemnej współpracy gospodarczej.

b) Stanowisko Chin oraz EŚW wobec formatu „16+1”

Współpraca Chin z Europą Środkowo- Wschodnią opiera się przede wszystkim na założeniach pragmatycznych. W Państwie Środka obecnie dochodzi do zmiany modelu ustrojowego, który wymusza dywersyfikację zgromadzonych rezerw walutowych, jednocześnie dbając o modernizację gospodarki. Koniecznym jest wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań, które zdynamizują internacjonalizację chińskich

²¹² Ibidem.

²¹³ Polska Agencja Prasowa, MON: *Tomasz Siemoniak z wizytą w Serbii (komunikat)*
[http://centrumprasowe.pap.pl/cp/pl/news/info/20231,36,mon-tomasz-siemoniak-z-wizyta-w-serbii-\(komunikat\)](http://centrumprasowe.pap.pl/cp/pl/news/info/20231,36,mon-tomasz-siemoniak-z-wizyta-w-serbii-(komunikat)) [data dostępu: 22.05.2016]

przedsiębiorstw oraz wpłyną na utrzymanie relatywnego wysokiego poziomu wzrostu gospodarczego. Głównym celem szerszego wyjścia w kierunku Europy jest pozyskanie dostępu do rynku Unii Europejskiej, a w konsekwencji do innowacji oraz know how. Obecnie wiele regulacji prawnych oraz barier poza handlowych utrudniają swobodne lokowanie inwestycji. W optymalizowaniu owych trudności ściśle zaangażowany jest rząd Chiński. Współpraca z państwami Europy Środkowej i Wschodniej, w domyśle chińskich decydentów, jest wspaniałym narzędziem do budowania pozytywnego wizerunku Chin. Wykorzystuje się do tego różne narzędzia i instrumenty. Jednym z nich jest koncepcja *soft power* (*miękką siłą*). Definiuje się ją, jako *zdolność kształtowania preferencji innych*²¹⁴. Zdolność oznacza tu imponderabilia (siłę uwodzenia oraz przyciągania). Do zasobów omawianego pojęcia zalicza się m.in: *kulturę (popularną i „wysoką”)*, *wartości polityczne, politykę zagraniczną*²¹⁵. Jak zauważa A.W. Ziętek, podmiotami oddziaływania *soft power* są nie tylko społeczeństwa zewnętrzne, lecz również macierzyste, co stanowi istotę chińskiego *soft power*²¹⁶. Chiński władze tworząc korzystne warunki własnym przedsiębiorcą i inwestorom chętnie korzystają z tej techniki wpływając na ocieplenie wizerunku państwa. Współpraca z regionem Europy Środkowej i Wschodniej oprócz aspektów gospodarczych, skupia się również na kwestiach pozagospodarczych; powiązaniach kulturalnych, wymianie naukowej, współpraca w dziedzinie turystyki itd. W konsekwencji kształtuje się zaplecze ekspertów, językoznawców oraz kulturoznawców, którzy wspierają działania handlowe i inwestycyjne.

Motywy współpracy państw Europy Środkowej i Wschodniej z Państwem Środka również wykazują ścisły pragmatyzm. Aspekt gospodarczy odgrywa priorytetową rolę. W większości państw regionu istnieje zapotrzebowanie na inwestycje infrastrukturalne. Spodziewają się wsparcia kapitałowego oraz preferencyjnego traktowania w eksporcie towarów do Chin. Impas na rynkach Europy Zachodniej oraz ograniczenia eksportowe nakładane przez rynek rosyjski, sprawiają, że państwa regionu poszukują nowych rynków zbytu. Logicznym kierunkiem ekspansji stanowi rynek azjatycki, zwłaszcza chiński, w którym dynamicznie tworzy się klasa średnia.

²¹⁴ Nye Jr, *Soft Power. Jak osiągnąć sukces w polityce światowej*, Warszawa 2007, s. 33, J.S. Nye Jr, *The Future of American Power*, „Foreign Affairs”, November/December 2010, s.34

²¹⁵ A.W. Ziętek, *Soft power Chińskiej Republiki Ludowej. Soft power z chińską specyfiką*, TEKA Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych 2011, s. 132-133

²¹⁶ Ibidem

W 2015 r. dokonano waloryzacji formatu *16+1*. Chińscy eksperci jednogłośnie wskazali, że współpraca regionalna nie przyniosła oczekiwanych efektów²¹⁷. Do najważniejszych barier zaliczono:

- Zróżnicowanie regionu.

Państwa Europy Środkowej i Wschodniej wykazują zróżnicowaną dynamikę rozwoju oraz strukturę gospodarek. Zarysował się sztywny podział na państwa wchodzące w skład Unii Europejskiej (UE) i funkcjonujące poza nią, oraz państwa będące w *strefie euro* i niekorzystające ze wspólnej waluty. Część krajów zmaga się z problemami społecznymi (Mołdawia) czy w dziedzinie bezpieczeństwa, w innych dynamicznie rosły nakłady inwestycyjne (Czechy, Słowacja, Litwa, Polska, Rumunia). Istotną rolę odgrywają również różnice kulturowe, które implikują brak wzajemnego zrozumienia wewnątrz regionu. Elementem scalającym państwa Europy Środkowej i Wschodniej jest ujemne saldo handlowe z Państwem Środka.

- Bariery prawne.

Światowa Organizacja Handlu (WTO) nie zdefiniowała pojęcia gospodarki rynkowej, zostawiając państwom członkowskim swobodę w określaniu zasad ochrony rynku. Unia Europejska odmawia przyznania chińskiej gospodarce statusu gospodarki rynkowej (*termin techniczny stosowany w postępowaniach antydumpingowych*²¹⁸). UE sprzeciwia się nieuczciwym praktykom handlowym i w relacjach z kontynentem azjatyckim głównie stosuje środki antydumpingowe (80 proc. wszystkich spraw)²¹⁹. Konsolidacja systemów prawnych państw Europy Środkowej i Wschodniej z systemem unijnym generuje bariery również w krajach niebędących jeszcze członkami UE. Egzemplifikacją powyższych problemów jest m.in. udział dofinansowań unijnych w inwestycjach infrastrukturalnych, stosowane są dodatkowe regulacje w procesach przetargowych, których chińska strona nie rozumie.

²¹⁷ M. Kaczmarek, J. Jakubowski, *Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia: „16+1” widziane z Pekinu*, Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2015r. s. 1
http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/komentarze_166.pdf [data dostępu: 24.04.2016]

²¹⁸ B. Barone, *Pozostał rok: debata na temat statusu gospodarki rynkowej Chin staje się coraz gorętsza*
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570453/EXPO_IDA\(2015\)570453_PL.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570453/EXPO_IDA(2015)570453_PL.pdf) [data dostępu: 24.05.2016]

²¹⁹ Na podstawie art. IV Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu oraz Porozumienia o stosowaniu art. VI Układu Ogólnego w Sprawie Taryf Celnych i Handlu 1994
https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/legal_e.htm#antidump [data dostępu: 20.03.2016]

- Niedokładne ekspertyzy chińskich przedsiębiorstw.

Niedostateczna identyfikacja otoczenia prawnego, biznesowego oraz otoczenia społecznego, wpływa na pozycję chińskich firm na rynku europejskim. W 2010 r. firma KPMG²²⁰ przeprowadziła badania na 156. chińskich przedsiębiorstwach (*World Class Aspirations – The perception and reality of China outbound investments*). Celem analizy było wskazanie przyczyn sukcesów oraz niepowodzeń chińskich inwestycji. Do największych problemów, na jakie napotykają się chińscy przedsiębiorcy zaliczono: osiąganie synergii (49%), kulturę i komunikację (47%), organizację pracy (43%) i kapitał ludzki (43%)²²¹. Do wymienionych wskaźników należy również dołączyć ważny z dzisiejszego punktu widzenia PR (Public Relations) oraz komunikację ze związkami zawodowymi a także odmienne środowisko regulacyjne (np. problemy przy ubieganiu się o zamówienia publiczne, uzyskaniu wiz pracowniczych itd.). Przykład firmy COVEC (China Overseas Engineering Group), która odpowiedzialna była za wybudowanie dwóch odcinków autostrady A2 między Łodzią a Warszawą stanowi książkowy przykład błędnej współpracy. Formuła współpracy *16+1* ma służyć, jako instruktaż dla chińskich przedsiębiorców, służyć zapoznaniu się regionem oraz wypracowaniu odpowiednich praktyk partnerstwa.

- Dysproporcja we wzajemnych potrzebach gospodarczych.

Chiny podpisały długoterminowe porozumienia z państwami Afryki, Ameryki Południowej i Azji, zapewniając sobie dostęp do surowców naturalnych. W związku ze zmianami modelu gospodarczego zwiększyło się ich zapotrzebowanie na innowacje, podjęto więc wzmożoną ekspansję na rynku europejskim. Chińscy partnerzy biznesowi interesują się fuzjami oraz dążą do przejęcia największych firm (np. producent samochodów Volvo). Przedmiotem ich zainteresowania są przedsiębiorstwa produkujące towary o dużej wartości dodanej, szczególnie aktywa w dziedzinie najnowszych technologii, branży spożywczej oraz nieruchomości. Jednocześnie państwa Europy Środkowej i Wschodniej liczą na inwestycje typu *greenfield*, które dla części

²²⁰ Międzynarodowa sieć firm świadczących usługi z zakresu audytu, doradztwa podatkowego i doradztwa gospodarczego.

²²¹ KPMG, *World class aspirations: The perceptions and the reality of China outbound investment* <http://www.kpmg.com/CN/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/china-outbound-investment-201010.pdf> [data dostępu: 14.04.2016]

przedsiębiorstw chińskich wiązą się ze zbytnim ryzykiem²²².

- Dysonans we współpracy w ramach regionu.

Państwa Europy Środkowej i Wschodniej dotychczas nie zdołały wypracować odpowiednich praktyk współpracy oraz skoordynować własne polityki. Negatywnie podchodzą do instytucjonalizacji projektu *16+1*, zakładając, że jest to koncepcja szesnastu bilateralnych porozumień²²³. Intensywnie domagają się traktowania wszystkich państw na równych zasadach. Prowadzenie zróżnicowanej polityki wobec Chin osłabia potencjał negocjacyjny regionu, zwłaszcza przy rozwiązywania problemów związanych z dostępem do rynku chińskiego. Zarysowuje się wyraźnie różnica potencjałów. Gospodarki państw EŚW są za małe by w moc w pojedynkę uchodzić za równorzędnego i atrakcyjnego partnera. Nieliczne europejskie przedsiębiorstwa są w stanie konkurować na chińskim rynku o kontrakty i inwestycje. Atutem Europy Środkowo – Wschodniej jest podobieństwo oferty eksportowej, dlatego powinno się rozważyć skonsolidowane eksportowanie, uzyskując w ten sposób efekt skali na chińskim rynku, gdzie popyt na towary europejskie wzrasta²²⁴.

²²² M. Kaczmarek, J. Jakubowski, *Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia: „16+1” widziane z Pekinu*, Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia, 2015r.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-04-14/chiny-europa-srodkowo-wschodnia-161-widziane-z-pekinu> [data dostępu: 14.04.2016]

²²³ J. Szczudlik-Tatar, *Chiny i Europa Środkowo-Wschodnia: w poszukiwaniu nowych możliwości rozwoju*
http://www.pism.pl/files/?id_plik=18854 [data dostępu: 25.04.2016]

²²⁴ Ibidem

3.2. Rozwój koncepcji 12. kroków w ramach współpracy Chin i Polski

W ciągu ostatnich lat współpraca gospodarcza między Polską a Chinami nieznacznie się ożywiła. Związane jest to m.in. z wizytą Premiera Wen Jiabao w 2012 r., a w konsekwencji działaniami promocyjnymi oraz informacyjnymi, zachęcającymi do wychodzenia na rynki zagraniczne realizowane przez rządy obu państw (m.in. uruchomienie projektu GoChina, organizacja obopólnych misji biznesowych). W latach 2011-2014 zaobserwować można również stabilizację we wzajemnych stosunkach politycznych. Obie strony unikają trudnych tematów, związanych z problemem przestrzegania praw człowieka oraz kwestii wolności Tybetu. Mniej korzystnie układają się relacje gospodarcze. Polska nadal utrzymuje ujemny bilans handlowy z ChRL. Na kontynencie azjatyckim Chiny są głównym rynkiem zbytu polskich towarów. Polski eksport do Państwa Środka rośnie w tempie kilku procent rocznie. Wyższą dynamikę wzrostu wykazuje import, tworząc nierównowagi w bilansie handlowym. W poniższej tabeli przedstawiono dane makroekonomiczne wymiany handlowej Polski z Chinami:

Tabela 6 Wymiana gospodarcza Polski z ChRL

Wymiana Gospodarcza z Chinami			
	2012	2013	2014
Obroty	15,0 mld euro	16,2 mld euro	19,1 mld euro
Eksport do Chin	1,4 mld euro	1,6 mld euro	1,7 mld euro
Import z Chin	13,7 mld euro	14,6 mld euro	17,4 mld euro
Saldo	-12,3 mld euro	-13,0 mld euro	-15,7 mld euro

Źródło: Ministerstwo Energii; CHIŃSKA REPUBLIKA LUDOWA. *Informacja o stosunkach gospodarczych z Polską* <http://www.mg.gov.pl/Wspolpraca+miedzynarodowa/Wspolpraca+gospodarcza+z+krajami+Azji> [data dostępu: 20.03.2016]

Polska dzięki swojej lokalizacji ma potencjał, aby stać się europejskim centrum logistycznym dla chińskich towarów. Lokowanie produkcji lub inwestycji w Polsce otwiera furtkę dla obejścia mechanizmów protekcyjnych rynku UE przed konkurencją z zewnątrz. W latach 2011-2015 kierunek inwestycji chińskich związany był z założeniami zawartymi w XII Planie Pięcioletnim. Wielkość lokowanego kapitału w Polsce ograniczały czynniki strukturalne. Niewiele przedsiębiorstw posiadało odpowiednią technologię, kanały dystrybucji i znane marki, którymi zainteresowane są chińskie podmioty. Większość ofert inwestycyjnych również nie było do nich skierowane. Oba podmioty posiadają znikome doświadczenie we wzajemnych relacjach biznesowych, stąd też dynamika inwestycyjna w regionie zależy od stanu relacji UE-Chiny. Dobrze rozwinięta infrastruktura oraz niskie koszty pracy przyciągają również inwestorów z państw Europy Zachodniej. W latach 2016-2020 kierunki inwestycyjne Chin odpowiadać będą nowym priorytetom opracowywanym XIII Planie Pięcioletnim, a także tendencją rozwoju koncepcji *Nowego Jedwabnego Szlaku*. Europa Środkowo – Wschodnia, a zwłaszcza Polska wobec Chin nie opracowała spójnej strategii. Tymczasem chińskie władze komunikują, że nowe formy współpracy oraz inwestycje wspierane są przy konkretnych nakładach finansowych. W celu skorzystania z szansy, jaką niesie współpraca z Chinami, należy mieć świadomość własnych przewag ekonomicznych.

Klasyfikując opinie ekspertów, w kształtowaniu wymiany gospodarczej z Chinami należy skupić przede wszystkim na:²²⁵

- Wzroście eksportu do Chin, zwłaszcza produktów rolno-spożywczych,
- Umożliwieniu chińskim przedsiębiorstwom wzięcia udziału w realizacji projektów infrastrukturalnych w Polsce,
- Uczestnictwie polskich firm w projektach z dziedziny ochrony środowiska w ChRL,
- Współpracy naukowo-technicznej w badaniach dot. warunków klimatycznych, odnawialnych źródeł energii, biotechnologii oraz produkcji zdrowej żywności,

²²⁵ R. Tuszyński, *Stosunki polsko – chińskie*, Wydawnictwo Sejmowe dla Biura Analiz, Warszawa 2014, [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/9C4E3AEA5C4D0EE3C1257D400047D2D3/\\$file/Infos_175.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/9C4E3AEA5C4D0EE3C1257D400047D2D3/$file/Infos_175.pdf) [data dostępu: 11.05.2016]

- Intensyfikacji współpracy międzyregionalnej,
- Wspieraniu wymian kulturowych, turystycznych oraz studenckich.

Powyższe zalecenia zbieżne są z postulatami koncepcji 12. kroków przedstawionych przez chińskiego przywódcę Wen Jiabao. Mimo dojścia do władzy nowej generacji przywódców w Chińskiej Republice Ludowej, projekt ten jest realizowany, a nawet rozszerzany. Istnieje wola polityczna z obu stron, aby rozwijać wzajemne relacje. Odnosząc się do powyższych postulatów, warto jest wskazać, które z nich udaje się realizować, a które wymagają dodatkowego wsparcia.

Naczelny przykład rozwoju współpracy to wzrost eksportu w sektorze rolno-spożywczym. Polska jest obecnie liderem w regionie państw Europy Środowej i Wschodniej pod względem eksportu żywności do Chin. Wiele polskich przedsiębiorstw otrzymało stosowne certyfikaty, które umożliwiają funkcjonowanie polskim producentom na rynku chińskim. W ostatnich latach Państwo Środka w pewnych segmentach branży spożywczej zmagало się z problemem zatrutej żywności, którą dopuszczono do sprzedaży²²⁶. Wielu obywateli doznało wówczas zatrucia, pogorszył się ich stan zdrowia a w niektórych przypadkach doszło do zgonu²²⁷. Bezpieczeństwo żywności zyskało znaczący wpływ na decyzje zakupowe konsumentów. W 2014 r. przeprowadzono sondaż na 4258 mieszkańcach 59. Chińskich miast. Wówczas 47,8 proc. konsumentów wyrażało niezadowolenie z bezpieczeństwa żywności. Podobne badanie sporządzono trzy lata wcześniej i odsetek osób niezadowolonych oscylował na znacznie niższym poziomie tj. 18,8 proc.²²⁸ W odpowiedzi Rząd zezwolił na zwiększenie zakresu importu o towary, którymi obrót dotychczas był chroniony. W 2014r. wśród europejskich państw najwięcej gotowych artykułów spożywczych (w tym napoje, alkohole, tytoń, ocet) do Chin eksportowały: Francja (1237 mln EUR), Holandia (756 mln EUR), Niemcy (441 mln EUR), Irlandia (316 mln EUR), Włochy (298 mln EUR)²²⁹. Badania konsumentów pozwoliły na stworzenie profilu nabyw-

²²⁶ W 2008 r. problem skażonego mleka, w 2013 r. odkrycie 15.000 martwych zwierząt hodowlanych w rzece Huangpu.

²²⁷ Wzrost zainteresowania produktami mleczarskimi z zagranicy wynika z problemów z jakimi chińscy konsumenci zmagali się na przestrzeni ostatnich lat. W ostatnim czasie wybuchł tam skandal, gdy okazało się, że chińscy producenci dodawali do wyrobów mlecznych melaminę (środek chemiczny nieprzyswajalny przez ludzki organizm)

²²⁸ Centrum Współpracy Gospodarczej Polska-Chiny, *Jak ugryźć Państwo Środka? Sektor spożywczy w Chinach*, Warszawa 2015, s. 17 <http://www.paiz.gov.pl/publikacje/GoChina> [data dostępu: 21.05.2016]

²²⁹ Centrum Współpracy Gospodarczej Polska-Chiny, *Jak ugryźć Państwo Środka? Sektor spożywczy w Chinach*, Warszawa 2015, s. 17 <http://www.paiz.gov.pl/publikacje/GoChina> [data dostępu: 17.04.2016]

ców oferowanych na rynku produktów importowanych, są to: głównie mieszkańcy pochodzący z klasy wyższej, średniej oraz emigranci. W pewnych segmentach sprzedaży zachodnie marki osiągały wysokie wyniki sprzedaży, stanowiąc poważną konkurencję dla rodzimych producentów. W sprzedaży mleka modyfikowanego 60 proc. chińskiego rynku zostało przejęte przez zachodnie marki, które przez społeczeństwo identyfikowane jest z wyższą jakością i standardami bezpieczeństwa²³⁰. Chiński rząd podjął działania protekcyjnistyczne, międzyczasie zachęcając rodzimych producentów do zwiększenia bezpieczeństwa produkcji żywności.

Kolejnym hamulcem rozwoju europejskich producentów stanowi konkurencja zewnętrzna, m.in. obecność i rozpoznawalność produktów pochodzących z Nowej Zelandii²³¹ i Australii. Innymi czynnikami, które oddziałują na konkurencyjność towarów na rynku są koszty logistyczne, które wpływają na *finalną cenę produktu*. Transport towarów drogą morską trwa około sześciu tygodni, a czas oczekiwania na przyjęcie towaru w porcie do czternastu dni²³². Wydłużony okres oczekiwania sprawia, że przewożenie produktów krótkoterminowych jest nieopłacalne. ChRL nie posiada również ustandaryzowanych metod pomiaru i kontroli jakości dla poszczególnych produktów żywnościowych, stąd producenci nie mają wpływu na to ile dni ich towar będzie zalegał w porcie.

Unia Europejska w 2006 r. zawarła z ChRL porozumienie o współpracy w zapobieganiu nielegalnego handlu żywnością. Obie strony zobowiązały się zwalczać oszustwa oraz nielegalny przemysł, poprzez wymianę informacji, współpracę technologiczną, wzajemne wizyty ekspertów²³³. Zabroniono także importu nasion, nawozów sztucznych, dodatków do pasz i antybiotyków używanych w hodowli oraz dystrybuowania środków spożywczych zawierających barwniki i składniki uznane przez Chińskie Ministerstwo Zdrowia za szkodliwe dla zdrowia i życia ludzi²³⁴. Inną formą protekcyjizmu stosowaną przez Chińskie władze są częste zmiany ustawodawstwa dotyczącego sposobu oznakowania produktów. Towary z atestami i certyfikatami, muszą być zaopatrzone w stosowne informacje na opakowaniu (w formie naklejki w języku chińskim). Wielu producentów nie

²³⁰ WPHI Szanghaj, *Problemy rynku artykułów spożywczych ChRL*

http://www.gochina.gov.pl/Aktualnosci/sierpien_2014/20140813/Problemy_rynku_artikulow_spozywczy_ch_ChRL [data dostępu: 18.04.2016]

²³¹ W 2015 r. w produkowanych przez Nowo Zelandzką firmę wyrobach mlecznych wykryto bakterie powodujące zatrucia jadem kiełbasianym. Według chińskich danych zakażonych było ok. 420 ton mleka dla dzieci.

²³² Portal spożywczy, <http://www.portalspozywczy.pl/mleko/wiadomosci/mlekpolechce-rozwijac-eksport-do-chin-uruchomi-biuro-handlowe,107236.html> [data dostępu: 21.05.2016]

²³³ J. Strzelecki, *Kontrola jakości i bezpieczeństwa żywności w Chinach*

http://www.bigchina.pl/printer/article/import_in_practice/74 [data dostępu: 21.05.2016]

²³⁴ Ibidem

nadąża za poprawkami, co rzutuje na ciągłość procesu produkcji i dystrybucji. W 2015 r. weszła w życie nowa Ustawa o bezpieczeństwie żywności. Zaostrzono metody monitorowania i nadzoru oraz normy bezpieczeństwa. Przepisy prawne egzekwowane są przez chińskich urzędników w niespójny sposób, co powoduje dezorientację u zagranicznych eksporterów. Brakuje obiektywnych zasad i niezależnego systemu prawnego, są natomiast do końca nieokreślone prawa własności oraz niedoskonałe umowy. Wskazane powyżej bariery zniechęcają wielu producentów do rozwoju działalności na azjatyckich rynkach.

a) Przykłady ekspansji polskich produktów spożywczych na rynku chińskim – analiza przekrojowa.

W Chinach dochodzi do zasadniczych zmian wewnętrznych, przechodzą z roli globalnego producenta do światowego konsumenta dóbr. Mimo stopniowego hamowania chińskiej gospodarki na przestrzeni ostatnich lat, to właśnie tam najszybciej rośnie klasa średnia a wraz z nią popyt wewnętrzny. Konsumenci przywiązują większą wagę do marek oraz jakości towarów. Przebieg kursu zmian determinuje wzrost możliwości ekspansji dla polskich produktów spożywczych w Chinach. Od 2007 r. eksport polskich towarów rolno-spożywczych do ChRL wzrósł ośmiokrotnie²³⁵. Z reguły spełnienie norm i standardów produkcji Unii Europejskiej wiąże się z przychylną odbiorem towarów przez chińskie społeczeństwo. Wypracowanie renomy polskich towarów oraz zwiększenie ich obecności na rynku wewnętrznym Państwa Środka wymaga skoordynowanej i długofalowej współpracy promocyjnej ekspertów, środowiska biznesu oraz polskiego Ministerstwa Gospodarki. Część z tych działań prowadzonych jest przez Wydział Promocji Handlu i Inwestycji w Szanghaju (WPHI Szanghaj), Agencję Rynku Rolnego oraz Krajową Izbę Gospodarczą. Poniżej przedstawiono listę produktów rolno-spożywczych, które z powodzeniem można dystrybuować na rynek azjatycki:

²³⁵ Polskie Radio, *Jakie są perspektywy eksportu polskiego mięsa do Chin*
<http://www.polskieradio.pl/42/3166/Artykul/1559508,Jakie-sa-perspektywy-eksportu-polskiego-miesad-Chin> [data dostępu: 20.05.2016]

Główne towary rolno-spożywcze eksportowane z Polski do Chin w 2014 r.:²³⁶

- czekolada i inne przetwory spożywcze zawierające kakao – 37%
- mleko i śmietana, zagęszczone – 14%
- serwatka, nawet zagęszczona lub zawierająca dodatek cukru – 10,9%,
- mięso wieprzowe świeże, chłodzone lub mrożone – 6,9%
- przetwory spożywcze gdzie indziej nie wymienione – 6,8%
- mięso i jadalne podroby z drobiu – około 6%,

(podział procentowy w całkowitej wartości eksportu)

W 2014 r. wartość eksportu polskich towarów rolno-spożywczych do Państwa Środka osiągnęła 163,4 mln EUR.^{237,238}, a w 2015 roku już tylko 127 mln EUR²³⁹. Tendencja spadkowa związana jest ze wstrzymaniem eksportu mięsa wieprzowego do Chin (o 83 proc.²⁴⁰) z powodu wystąpienia wirusa ASF (Afrykańskiego Pomoru Świń)²⁴¹. Brak uzgodnień dotyczących warunków eksportu wołowiny, koniny i baraniny blokuje również eksport tych gatunków mięsa. Wykluczona jest także sprzedaż produktów drobiowych w fragmentach, dlatego skrzydełka i kurze łapki docierają do Chin przez Hongkong. Spadek w eksporcie mięsa został skompensowany przez trzykrotny spotęgowanie eksportu mleka i wyrobów mlecznych²⁴². Dynamika wzrostu ukształtowała się na poziomie 800 proc.²⁴³. Tendencja zwyżkowa jest następstwem afery, która wybuchła w Państwie Środka w związku z dodawaniem do wyborów mlecznych melaminy, nieprzyswajalnego przez ludzki organizm środka chemicznego²⁴⁴. Główne mleczne towary eksportowe,

²³⁶ Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, <http://www.minrol.gov.pl/Ministerstwo/Biuro-Prasowe/Informacje-Prasowe/O-handlu-i-wspolpracy-z-Chinami-w-Poznaniu> [data dostępu: 17.02.2016]

²³⁷ Telewizja TVN, *Wieprzowina i jabłka podbijają chiński rynek* <http://tvn24bis.pl/pieniadze,79/wieprzowina-i-jablka-podbija-chinski-rynek,546247.html> [data dostępu: 07.02.2016]

²³⁸ W 2013 r. wyniosła 157,5 mln EUR.

²³⁹ Polskie Radio, <http://www.polskieradio.pl/42/273/Artykul/1614014,Minister-Jurgiel-udaje-sie-do-Chin-chce-szerzej-otwierac-rynek-dla-polskiej-zywnosci> [data dostępu: 12.04.2016]

²⁴⁰ Międzynarodowe Targi Poznańskie, http://www.polagra-food.pl/pl/news/polska_zywnosc_toruje_sobie_droge_do_chin/?print [data dostępu: 18.04.2016]

²⁴¹ Choroby tej nie wykryto w żadnej z farm polskiej hodowli, jedynie w Białorusi w przygranicznych trzodach. Mimo to Chiny do odwołania wstrzymały import mięsa wieprzowego z Polski.

²⁴² źródło: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi

²⁴³ Sejm RP, zapis video z konferencji, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/transmisje.xsp?unid=E65C34F71E46D558C1257CFA00476F78#> [data dostępu: 22.12.2015]

²⁴⁴ Polskie Radio, <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/182882,Egzekucje-za-zatrute-mleko-w-proszku-dla-niemowlat> [data dostępu: 22.12.2015]

które cieszą się uznaniem chińskiego społeczeństwa to: mleko w proszku, serwatka w proszku, mleko spożywcze w kartonach²⁴⁵. Sprzedaż polskich towarów prowadzona jest przez cztery kanały dystrybucji: światowe sieci handlowe, posiadające oddziały sklepowe w Chinach (m.in. Tesco, Auchan, Carrefour), chińskie sklepy specjalistyczne (m.in. City Super, City Shop) oraz platformy e-commerce (np. Tmall, Yihaodian), a także wyodrębniony w ich ramach obszar m-commerce²⁴⁶. Branża mleczarska należy do szczególnie rozwiniętych gałęzi sektora rolno-spożywczego w Polsce²⁴⁷, co implikuje konieczność zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw, nie tylko na rynki unijne. Unia Europejska w 2015 r. zniosła kwoty mleczne, które dotychczas dzielone były między członków Wspólnoty²⁴⁸. W 2014 r. Polska przekroczyła limity o 8 proc, co wiąże się z wyznaczeniem kary finansowej. Zrezygnowanie z regulowania branży mleczarskiej ma wpłynąć na jej zdynamizowanie oraz wzrost jej konkurencyjności na rynkach zewnętrznych. Pierwsze efekty wprowadzonych zmian są już zauważalne: w 2015 r. eksport polskiego mleka i śmietany w proszku do Chin spadł o 69 proc., natomiast eksport serwatki wzrósł o 46 proc. Mimo podwyższonej konkurencji rynek chiński wykazuje wysoką dynamikę wzrostu. Dane statystyczne wskazują, że spożycie wyrobów mlecznych w Chinach, w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi 42 gram dziennie, podczas gdy średnia światowa to 270 gram²⁴⁹. Mimo ograniczonej konsumpcji nabiału, eksport jest opłacalny ze względu na możliwość osiągnięcia efektu skali. Chińskie Ministerstwo Handlu podało, że w 2014r. importowano 296,321 ton mleka, notując wzrost o 55,9 proc²⁵⁰. Prosperita gospodarcza, stymuluje zmianę nawyków żywieniowych społeczeństwa, w związku z tym spożycie mleka w Chinach wykazuje wysokie tempo wzrostu. W wielu regionach Chin, mleko i jogurty stają się elementarnymi składnikami diety dorastających dzieci²⁵¹,

²⁴⁵ Sejm RP, zapis video z konferencji,

<http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/transmisje.xsp?unid=E65C34F71E46D558C1257CFA00476F78#> [data dostępu: 22.12.2015]

²⁴⁶ Centrum Współpracy Gospodarczej Polska-Chiny, *Jak ugryźć Państwo Środka? Sektor spożywczy w Chinach*, Warszawa 2015, s. 17 <http://www.paiz.gov.pl/publikacje/GoChina> [data dostępu: 14.01.2016]

²⁴⁷ Wiadomości Rolnicze Polska, <http://www.wrp.pl/polskie-mleko-zaleje-chi%C5%84ski-rynek> [data dostępu: 17.04.2016]

²⁴⁸ Utrzymaniem limitów najbardziej zainteresowane są gospodarstwa duże, które kwoty mają i bardzo im zależy, żeby potencjalni konkurenci nie wchodzili na rynek. Rząd polski sprzeciwiał się zniesieniu kwot, ale został przegłosowany.

²⁴⁹ Wiadomości Rolnicze, *Polskie mleko zaleje chiński rynek?* <http://www.wrp.pl/polskie-mleko-zaleje-chi%C5%84ski-rynek> [data dostępu: 18.05.2016]

²⁵⁰ EUSME Centre, *Sector Report The Food & Beverage Market in China*, http://www.ccilc.pt/sites/default/files/eu_sme_centre_report_-_the_food_and_beverage_market_in_china_update_-_july_2015.pdf [data dostępu: 14.02.2016]

²⁵¹ EU SME Centre, *Raport: Rynek Spożywczy w Chinach 2012*, s. 19

a każdego roku rodzi się około 20. milionów nowego potomstwa. Polskie przedsiębiorstwa z branży mleczarskiej dostrzegają powyższe tendencje. Od kilku lat na tamtejszy rynek trafiają produkty wytworzone przez przedsiębiorstwo *Mlekpól – polską spółdzielnię mleczarską*²⁵². Spółdzielnia Mleczarska w ramach własnej działalności promocyjnej aktywnie uczestniczy w targach organizowanych dla firm z branży rolno-spożywczej, cyklicznie odbywających się w Chinach. Otrzymuje również wsparcie z WPHI Shanghai²⁵³.

Chiński Narodowy Urząd Statystyczny utrzymuje, iż *średni roczny dochód na mieszkańca w miejskich gospodarstwach domowych wzrósł z 308 EUR w 1990 r. do 3791 EUR w 2012 r.*²⁵⁴ Powyższe symptomy sprzyjają w zwiększaniu wydatków na artykuły żywnościowe przez chińskich konsumentów (m.in. na towary importowane).

b) Nowy kanał dystrybucji – połączenie kolejowe Łódź-Chengdu-Xiamen

Wymiana handlowa między Chińską Republiką Ludową a Polską cechuje się ogromnym deficytem handlowym i brakiem równowagi na rzecz Chin. Jednym z symboli powyższej tendencji stanowią pociągi kursujące z chińskiego miasta Chengdu do Łodzi: w stronę Polski kontenery wypełnione są towarem, a w drodze powrotnej załadowane są jedynie do połowy lub zupełnie puste. Niemniej jednak, funkcjonujące od kwietnia 2013 r. połączenia kolejowe Łódź-Chengdu-Xiamen stanowi panaceum na problemy logistyczne, które pojawiają się przy transporcie morskim. Towar z produktami polskimi może trzykrotnie szybciej dotrzeć do chińskich konsumentów (podróż trwa do dwóch tygodni). Pociąg składa się z 41. wagonów załadowanych kontenerami. Trasa przebiega m.in. przez Białoruś, Rosję oraz Kazachstan. W sierpniu 2015 r. do Chin wyruszyły kontenery do połowy wypełnione polskimi produktami spożywczymi, głównie producentów z województwa łódzkiego, m.in.: wodą mineralną, słodyczami, cydrem oraz piwem. Wcześniej towary transportowane były jednostronnie – z Chin do Polski. W 2015 r. dostarczono ok. 70 tys. ton produktów z branży elektronicznej, motoryzacyjnej, AGD oraz tekstyliów²⁵⁵. Istotną barierą, zwłaszcza dla producentów z Polski stanowią koszty

²⁵² Największa spółdzielnia mleczarska w Polsce, posiada dwanaście zakładów produkcyjnych. Działalność rozwija także w rejonie północnej Afryki.

²⁵³ Sejm RP, zapis video z konferencji, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/transmisje.xsp?unid=E65C34F71E46D558C1257CFA00476F78#> [data dostępu: 22.12.2015]

²⁵⁴ Centrum Współpracy Gospodarczej Polska-Chiny, *Jak ugryźć Państwo Środka? Sektor spożywczy w Chinach*, Warszawa 2015, s. 17 <http://www.paiz.gov.pl/publikacje/GoChina> [data dostępu: 22.05.2016]

²⁵⁵ Telewizja Publiczna TVP, *Łódź na Jedwabnym Szlaku działa już drugie kolejowe połączenie z Chinami*

dystrybucji; przy transporcie kolejowym cena za kontener osiąga 12 tys. zł, a przy transporcie morskim 4 tys. zł²⁵⁶. Łódź łączy ważne szlaki komunikacyjne: Berlin – Warszawa – Moskwa, Gdańsk – Warszawa – Wiedeń. Ponadto stanowi ważne centrum produkcyjne w Polsce. Miasto aktywnie współpracuje z chińskim Chengdu. Stolica Syczuanu jest centrum logistycznym, handlowym, finansowym, naukowym i technologicznym, posiada rezerwy gazu ziemnego oraz zasoby mineralne: tytan, kobalt, lit^{257,258}. Rynek w zachodnich prowincjach nie jest przesyceny i funkcjonuje na nim stosunkowo mniejsza konkurencja zagranicznych firm. Xiamen natomiast znajduje się na wschodnim wybrzeżu, w bliskim sąsiedztwie z Tajwanem. Jest to miasto portowe i za jego pośrednictwem można dotrzeć na rynki Azji Południowo – Wschodniej. Powstająca idea *Nowego Szlaku Jedwabnego 2.0* potwierdza zasadność stworzenia bezpośredniego połączenia cargo z chińską potęgą. Niewątpliwie lokalizacja geograficzna wpływa korzystnie na pozycję Polski w intensyfikacji kontaktów z Chinami.

c) Obecność polskich przedsiębiorstw z branży surowcowej oraz budowlanej na rynku chińskim

Mimo potężnych zasobów surowcowych, Chiny przetwarzają więcej niż są w stanie dostarczyć swojej gospodarce. W branży surowcowej oraz budowlanej występuje nierównowaga pomiędzy popytem a podażą. Powyższa dynamika implikuje szansę dla podmiotów z innych państw. Wiele surowców dostarczanych jest do Chin z kontynentu afrykańskiego oraz azjatyckiego. Chiny podpisały szereg partnerskich umów z państwami wspomnianych regionów, które gwarantują im przez najbliższe lata dostawy na deficytowe surowce. Z państw europejskich Chińska Republika Ludowa importuje drewno. Przez dziesięciolecia intensywnie prowadzono wycinki lasów, zamieniając je w pola uprawne oraz pozyskiwano surowiec na potrzeby inwestycji budowlanych. W 2015r. do Państwa Środka zaimportowano 44,55 mln m³ drewna okrągłego o wartości ok. 8 mld USD (powyższe dane nie obejmują drzewa

<http://www.tvp.info/21386069/lodz-na-jedwabnym-szlaku-dziala-juz-drugie-kolejowe-polaczenie-z-chinami> [data dostępu: 21.05.2016]

²⁵⁶ HATRANS Logistics, <http://www.hatrans.pl/aktualnosci.html> [data dostępu: 25.05.2016]

²⁵⁷ Telewizja Publiczna TVP, *Łódzkie zachęca przedsiębiorców do zdobywania chińskiego rynku* <http://lodz.tvp.pl/23669657/lodzkie-zacheca-przedsiębiorcow-do-zdobywania-chińskiego-ryнку> [data dostępu: 21.05.2016]

²⁵⁸ Der Tagesspiegel, <http://www.tagesspiegel.de/advertorials/ots/sichuan-international-exhibition-co-ltd-die-western-china-international-fair-eine-der-am-schnellsten-wachsenden-messen-in-china-ehrengastland-2016-ist-deutschland/13308970.html> [data dostępu: 21.05.2016]

importowanego do Chin nielegalnie, m.in. z Myanmaru oraz Rosji²⁵⁹)²⁶⁰. Dobrą koniunkturę w branży budowlanej wykorzystało polskie przedsiębiorstwo trudniące się produkcją różnego rodzaju podłóg drewnianych, firma Barlinek. Mimo, iż Chińczycy są znaczącym producentem podłóg, to jednak konsumpcja trzykrotnie przewyższa rodzimą produkcję. Polskie podłogi sprzedawane są w segmencie premium. Po roku działalności firma otworzyła kolejnych piętnaście sklepów franczyzowych.

Część polskich przedsiębiorstw nie eksportuje towarów, lecz posiada własne zakłady produkcyjne na terytorium Chin. Taki model internacjonalizacji wybrała firma SELENA FM SA. Przedsiębiorstwo zajmuje się produkcją chemii budowlanej i jest jednym z największych na świecie producentów piany poliuretanowej, używanej do montażu okien i drzwi. SELENA posiada 10 proc. udziału w światowej produkcji pianek montażowych. Centrala firmy znajduje się w Szanghaju, a zakłady produkcyjne w Nantongu i Foshan. Grupa prowadzi sprzedaż w Chinach dzięki sieci ponad 130. dystrybutorów. Produkty Seleny obecne są w 22. najważniejszych prowincjach. Chińskie zakłady Seleny produkują na rynek lokalny oraz na pozostałe rynki azjatyckie.

W innej branży surowcowej, działalność z ChRL rozwinęła spółka KGHM Polska Miedź S.A - producent miedzi i srebra rafinowanego. W początkowych etapach współpracy sprzedaż miedzi sięgała około 20-30 tys. ton rocznie. Dziś liczba ta wynosi 80 tys. ton. Zainicjowano bezpośrednio współpracę z chińskim przedsiębiorstwem branżowym – firmą China Minmetals Corporation²⁶¹. Roczne obroty spółki sięgają od 350 do 400 mln dolarów. Podstawą współpracy obu firm są podpisywane rokrocznie programy ramowe oraz szczegółowe. Pozycja KGHM na chińskim rynku jest już ugruntowana; to pierwsza europejska firma, której udało się uzyskać certyfikat jakości na giełdzie w Szanghaju. Chiny są chłonnym rynkiem zbytu miedzi, ich zapotrzebowanie sięga 43 proc. światowej produkcji²⁶²

²⁵⁹ Ibidem

²⁶⁰ The International Tropical Timber Organization, *Chiny kupują mniej drewna, ogromna presja na ceny* <http://www.drewno.pl/artykuly/10446,chiny-kupuja-mniej-drewna-ogromna-presja-na-ceny.html> [data dostępu: 28.03.2016]

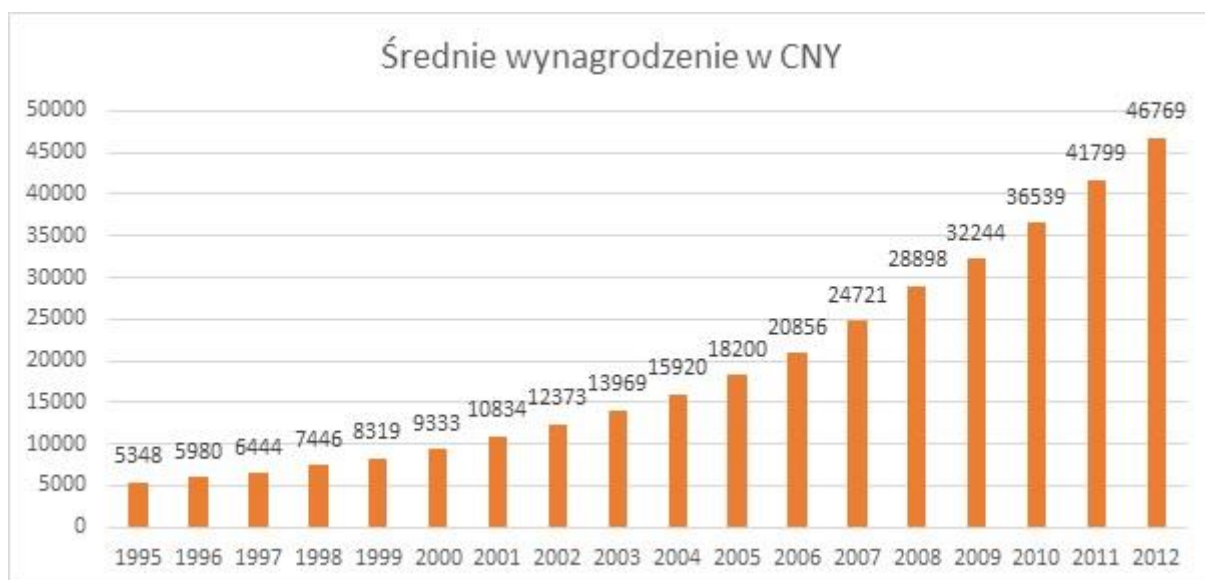
²⁶¹ Fundacja Chińsko-Polskiej Wymiany Gospodarczej i Kulturalnej, http://sinopol.pl/pl/biznes/kgbm_minmetals [data dostępu: 19.12.2015]

²⁶² Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, relacja z konferencji; zapis video, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/transmisje.xsp?unid=E65C34F71E46D558C1257CFA00476F78#> [data dostępu: 19.12.2015]

Łącząc powyższe uwarunkowania dokonano charakterystyki tendencji sprzyjających wnikaniu na chiński rynek, są to:

Rozmiar rynku, na którym liczba potencjalnych konsumentów wynosi 1,36 mld oraz wykazuje tendencję wzrostową. Władze zmieniając model rozwojowy wspierają konsumpcję wewnętrzną oraz tworzą klasę średnią, która liczy ok. 200 mln obywateli. W ciągu ostatnich lat wzrósł poziom dochodów w gospodarstwach domowych oraz skala urbanizacji, która już w 2011 r. przekroczyła 50 proc.²⁶³ Poniższy rysunek przedstawia dynamikę zmian w poziomie średniego wynagrodzenia w Chińskiej Republice Ludowej, które w latach od 1995 do 2012 wzrósł dziewięciokrotnie.

Rysunek 4 Średnie wynagrodzenie w ChRL (CNY)

Źródło: T. Kościółek, *Eksport do Chin – ułatwienia i bariery* <http://internacjonalizacja.pl/tag/konsumpcja-wewnetrzna/> [data dostępu: 25.05.2016]

Próba określenia barier dla rozwoju współpracy handlowej i inwestycyjnej między firmami polskimi i chińskimi oraz wskazanie kierunków działań dla intensyfikacji wzajemnych relacji nie jest głównym celem niniejszej pracy, stąd ograniczono się jedynie do wskazania największych barier we współpracy z chińskimi partnerami: bariery taryfowe oraz pozataryfowe, cła, certyfikaty i normy techniczne, zmieniające się i nieprzejrzyste przepisy prawne, biurokracja, brak skutecznej ochrony własności intelektualnej. W Chinach od czasów konfucjańskich funkcjonuje swoistego rodzaju korporacjonizm,

²⁶³ T. Kościółek, *Eksport do Chin – ułatwienia i bariery* <http://internacjonalizacja.pl/tag/konsumpcja-wewnetrzna/> [data dostępu: 18.03.2016]

rozumiany, jako umiejętność tworzenia sieci interesów oraz wzajemnych stosunków (guanxi 关系). Powstały lokalne oraz ogólnonarodowe więzi biznesowe, które sprzyjają kształtowaniu się trójstronnego dialogu pomiędzy kapitałem, pracą oraz administracją. Tworzą się nieformalne stosunki biznesowe, przez strukturę, których ciężko jest przeniknąć²⁶⁴. Dodatkowym pozagospodarczym czynnikiem, który wpływa na jakość współpracy z chińskimi podmiotami jest odmienność językowa oraz kulturowa. Funkcjonowanie na chińskim rynku wymaga przygotowania merytorycznego oraz cierpliwości. W budowaniu pozytywnych relacji należy korzystać z doświadczeń firm, które już funkcjonują na rynku. Niezbędnym elementem współpracy, jest więc edukacja oraz organizowanie panelów i konferencji eksperckich.

²⁶⁴ *Potencjał gospodarczy Chin i przyjęta strategia rozwoju* [w]: Z.W. Puślecki, M. Walkowski, T.R. Szymczyński (red.), *Unia Europejska wobec wzrostu konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC)*, Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011, s. 188

ZAKOŃCZENIE

W ciągu ostatnich trzydziestu lat sytuacja gospodarcza w Chińskiej Republice Ludowej uległa znaczącym zmianą. Z państwa agrarnego udało się jej awansować na pozycję drugiej gospodarki świata oraz największego globalnego eksportera. Jako pierwszy kraj w nowożytnej historii zachował dziesięcioprocentowy wzrost gospodarczy przez kolejnych trzydzieści lat, bazując na eksperymentalnych założeniach rozwojowych. W powyższej pracy prześlędzono kluczowe reformy, ich implementację oraz wskazano uwarunkowania otoczenia międzynarodowego, które umożliwiły wkroczenie Chin do Europy, uzyskując w ten sposób potwierdzenie zakładanych zmian w dotychczasowym modelu rozwojowym. Chińskie władze dokonują przeobrażenia gospodarki z proeksportowej na pokonsumpcyjną. Ich celem zasadniczym jest stworzenie średniozamożnego społeczeństwa. Wnikliwa analiza pozwoliła ocenić, że średnia klasa w Państwie Środka jest w trakcie budowy, wykazuje jednak wysokie tempo wzrostu. Udało się uzyskać potwierdzenie, że władze za pomocą różnych stymulacji próbują przyspieszyć ten proces (m.in. poprzez działania na giełdzie). Eksport odgrywać będzie w najbliższych latach nadal zasadniczą rolę w chińskim modelu gospodarczym, przy zwiększonych nakładach inwestycyjnych i kapitałowych. Poprzez zgłębioną analizę aspektów gospodarczych udało się również wyciągnąć konkluzje, co do ewolucji sposobu zarządzania państwem w Chinach. Nowa generacja przywódców z Xi Jinpingiem, jako głową państwa wprowadza autorytarne formy rządzenia, tworząc nowe obszary problemowe wymagające wnikliwej obserwacji oraz badań, niemieszczących się jednak w ramach tematycznych powyżej pracy.

We wstępie zakładano, że zmiany w ChRL wpłyną na relację z Europą, co też udało się potwierdzić. Wcześniejsze niesnaski wynikające z kwestii praw człowieka, czy też różnic ideologicznych przestały odgrywać zasadniczą rolę. Istotną barierę w pogłębianych badaniach stanowił dobór odpowiednich statystyk, czego spodziewano się już na etapie planowania pracy. W związku z tym dokonano analizy porównawczej danych podawanych przez chińska stronę z wartościami przedstawionymi przez zachodnie ośrodki i instytucje badawcze. Zaobserwowano zintensyfikowany napływ chińskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych w postaci fuzji i przejęć w Europie, implikujące pewne szanse, ale również zagrożenia. Ogromne zainteresowanie

inwestycyjne budzą europejskie banki i instytucje finansowe oraz technologiczne. Zakup instytucji finansowej umożliwia chińskim podmiotom uzyskanie licencji niezbędnej do prowadzenia działalności w Europie oraz dostęp do know-how. Przejęcia firm technologicznych pozwalają na nabycie technologii i patentów oraz zwiększenie sprzedaży na rynkach, gdzie zajmowane marki są bardziej renomowane. Europa w nakreślonym układzie gospodarczo-politycznym powinna znaleźć sobie odpowiednią rolę. Rekomendowanym środkiem zaradczym w skali Europy jest budowanie jedności i spójnej strategii wobec działań Chin na kontynencie, a poszczególne państwa powinny opracować indywidualną strategię dopuszczenia chińskiego kapitału na zasadzie win-win, w ujęciu europejskim, nie pod dyktando chińskie. Promowane od niedawna dwa wielkie projekty *Nowych Jedwabnych Szlaków*, lądowego i morskiego, które prowadzą do Europy umożliwiają Chinom kontynuować już prowadzone inwestycje w wymiarze dwustronnym, przedstawiając je, jako części składowe projektu.

Intensywna ekspansja Chin wzbudza dyskusje o ukryte cele oraz rozumiana jest, jako świadoma forma poszerzenia wpływów politycznych. Odpowiedź na postawione pytanie, jakie perspektywy dla Europy przyniesie partycypowanie w nowych strategiach zakreślonych przez Chińską Republikę Ludową jest obecnie niemożliwa do wskazania, z uwagi na aktualny charakter koncepcji oraz sprzeczne postawy i potrzeby artykułowane przez państwa europejskie. Istotnym ograniczeniem w analizie powyższych tendencji rozwojowych stanowi niedobór książkowych pozycji omawiających zachodzące zmiany w chińskim modelu gospodarczym. Uczestnictwo w licznych konferencjach, seminariach oraz wykładach umożliwiło usystematyzowanie wiedzy w powyższym zakresie. Wiedzę pozyskiwano również ze wiarygodnych źródeł internetowych. Niezbędne do tego okazały się strony asygnowane przez Narodowy Bank Polski, gdzie swoje analizy publikują specjaliści i naukowcy zajmujący się badaniem rynku chińskiego. Dzięki temu udało się określić stosunek państw EŚW względem ścisłej współpracy z Chinami w ramach projektu „16+1”. Państwa zainteresowane są zacieśnieniem relacji opierając się na własnych potrzebach infrastrukturalnych oraz kapitałowych. ChRL również śmiało wyraża chęć wzmożonej współpracy kierując się potrzebami z zakresu know-how oraz innowacji. Rozszerzenie współpracy gospodarczej o państwa Europy Środkowej i Wschodniej implikuje konieczność spojrzenia w aspekcie politycznym na wprowadzane zmiany. W realizowanym *formacie 16+1* jedenaście państw należy do Unii Europejskiej, co stwarza możliwość ukształtowania chińskiego lobby w strukturach Unii.

Potwierdzono również, że państwa EŚW mogą stanowić przedpole dla Chin do wzmożonej aktywności na Wspólnotowym rynku.

Wieloaspektowa metoda porównawcza pozwoliła również wskazać aspekty współpracy gospodarczej Chin z Polską. Założoną tezę, że utrzymujący się wysoki deficyt handlowy po stronie Polski wynika z braku zróżnicowanej oferty eksportowej na chiński rynek znacząco rozwinęto. Niezbędnym do tego stało się określenie branż, w których Polska może stanowić konkurencję dla chińskich importerów, co też uczyniono, skutecznie zamykając rozważania o potencjalnych sektorach współpracy oraz możliwości uzyskania sytuacji win-win we wzajemnych stosunkach handlowych. W trakcie badań dostrzeżono zróżnicowany stosunek władz do intensyfikacji kontaktów z Chinami. Rząd w Warszawie nie stworzył długofalowej strategii na podbój rynku azjatyckiego. Współpraca opiera się jedynie na dorywczych, resortowych szczeblach. W Polsce większość przedsiębiorstw funkcjonujących na rynku chińskim to małe średnie przedsiębiorstwa, które rzadko, wzorem japońskim i amerykańskim firm, korzystają ze wsparcia instytucjonalnego i branżowego, mimo tego, że są one dostępne na rynku chińskim oraz unijnym. W odniesieniu do Polski powstał Program *Go China* wspierany przez Ministerstwo Gospodarki, Spraw Zagranicznych, Polska Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych, celem przybliżenia polskiemu przedsiębiorcy rynku chińskiego. Skutecznie dowiedziono, że internacjonalizacja polskich przedsiębiorstw na rynku chińskim hamowana jest brakiem jasno określonej strategii państwa polskiego uzyskując odpowiedź na kolejne z pytań badawczych. Deficyt państwowych instrumentów wsparcia i polityki odniesienia implikuje wzajemne stereotypy oraz ograniczenia. Niewykorzystany potencjał współpracy gospodarczej sprzyjał większemu zaangażowaniu. Polska należy do Unii Europejskiej, trzy czwarte jej obrotów handlowych odbywa się wewnątrz Unii. Współpraca z Chinami nie powinna jednak wpłynąć na zmianę tych proporcji, jedynie je uzupełnić. Błędem politycznym byłoby dopuszczenie do odmiennej sytuacji, gdyż z państwami zachodu łączy ją trwałe sojusze oraz relatywnie tożsame modele rozwojowe.

Ekspansja gospodarcza Chin prowadzi również do zmian w światowej geopolityce. Propagowane koncepcje Nowych Jedwabnych Szlaków – Lądowego oraz Morskiego wpłyną na rozkład sił oraz sytuację w regionie. Napięcia w regionie Morza Południowochińskiego mogą eskalować i doprowadzić do otwartego konfliktu, prowadząc do włączenia się pierwszej światowej potęgi, jaką są Stany Zjednoczone.

Lądowy Szlak Jedwabny przebiegać ma przez rejon Euroazji, wykluczając ze współpracy Stany Zjednoczone. Tworzone w ramach tej inicjatywy instrumenty wsparcia również uniezależniają świat od dominacji amerykańskiej. Utworzono nowy Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych, który jest alternatywą dla Międzynarodowego Funduszu Walutowego oraz Banku Światowego. Chiny są państwem wpływowym i ich postawa względem zachodnich demokracji implikuje procesy odchodzenia od demokracji zachodniej, jako międzynarodowego standardu. Znamiennej cechą ekspansji gospodarczej Chin na kontynencie afrykańskim jest pragmatyzm oraz brak ideologizacji. Oddanie ideał demokracji i praw człowieka utrudnia Europie realizowanie skutecznej polityki w regionie, zwłaszcza, że państwa wschodzące, o ustrojach niedemokratycznych, odnoszą sukcesy gospodarcze. Wszystkie powyższe aspekty stanowią ciekawe pole do rozszerzonej analizy. Wielowymiarowa analiza porównawcza sprawdziła się przy przeprowadzonych badaniach i pozwoliła wyciągnąć również ogólne konkluzje. Znaczenie Państwa Środka wciąż rośnie a przy tym Rząd zapewnia, że dąży do pokojowego rozwoju w poszukiwaniu harmonijnego świata. Pamiętać należy jednak, że Chiny budują swoją potęgę gospodarczą przy zachowaniu statusu mocarstwa politycznego (słały członek Rady Bezpieczeństwa ONZ, broń jądrowa).

BIBLIOGRAFIA:

A. Źródła

1. Akty prawne

Konstytucja Chińskiej Republiki Ludowej, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2011

Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza,
(http://g.ekspert.infor.pl/p/_dane/akty_pdf/DZU/2002/59/543.pdf#zoom=90) (data dostępu: 25.05.2016)

Ustawa Chińskiej Republiki Ludowej o bezpieczeństwie żywności, rok wydania 2015, tłum. Główny Inspektorat Weterynarii
(http://old.wetgiw.gov.pl/files/2625_Ustawa%20Chi%C5%84skiej%20Republiki%20Ludowej%20o%20bezpiecze%C5%84stwie%20%C5%BCywno%C5%9Bci.pdf)
(data dostępu: 26.05.2016)

Art. IV Układu ogólnego w sprawie taryf celnych i handlu (1994) ([http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A21994A1223\(03\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A21994A1223(03))) (data dostępu: 20.05.2016)

Art. VI Układu Ogólnego w Sprawie Taryf Celnych i Handlu (1994) ([http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A21994A1223\(03\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A21994A1223(03))) (data dostępu: 20.05.2016)

3. Dane statystyczne

Eurostat, *European Union, Trade in goods with China*
(http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113366.pdf),
(25.05.2016)

United Nations Conference on Trade and Development, *World Investment Report 2016: Annex Tables* (<http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>) (<http://unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx>), (25.05.2016)

Międzynarodowy Fundusz Walutowy (<https://www.imf.org/external/country/chn/>),

(25.05.2016)

Ministerstwo Handlu ChRL (<http://english.mofcom.gov.cn/>), (25.05.2016)

Światowa Organizacja Handlu

(https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm), (25.05.2016)

National Bureau of Statistics of China (<http://www.stats.gov.cn/english/>)

(26.05.2016)

World Integrated Trade Solution

(<http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/CHN>), (26.05.2016)

Ministry of Commerce of the People's Republic of China

(<http://english.mofcom.gov.cn/article/statistic/>), (26.05.2016)

4. Pozostałe źródła internetowe

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Pekinie, *Współpraca Gospodarcza*,

(http://www.pekin.msz.gov.pl/pl/wspolpraca_dwustronna/wspolpracagospodarcza/),

(25.06.2016)

Centrum Współpracy Polsko – Chińskiej <http://www.gochina.gov.pl/>

Instytut Obywatelski <http://www.instytutobywatelski.pl/>

Oficjalna strona Rady Europejskiej i Rady Unii Europejskiej

(<http://www.consilium.europa.eu/pl/search/?q=china>), (25.05.2016)

Ośrodek Spraw Azjatyckich (<http://osa.uni.lodz.pl/>)

Państwowa Agencja Prasowa Chińskiej Republiki Ludowej

(<http://news.xinhuanet.com/>)

Polski Instytut Stosunków Międzynarodowych

(https://www.pism.pl/search/index.php?lang_id=1&word=chiny), (25.05.2016)

Polska Telewizja Publiczna

(http://www.tvp.pl/szukaj?query=chiny&category=tv&type=wszystkie&sort_by=relevancy&sort_order=desc&limit=10), (25.05.2016)

5. Filmy

Centrum Cywilizacji Azji Wschodniej Uniwersytetu SWPS, Debata: *Chiny –*

Europa Środkowa (16+1). Perspektywy Rozwoju

(<https://www.youtube.com/watch?v=RAY3mdzOBdE>), (24.05.2016)

Debata zorganizowana przez PISM, Wiek Azji? Szanse i zagrożenia dla Polski,
(<https://www.youtube.com/watch?v=dCaEXF6aX3I>), (24.05.2016)

Debata zorganizowana przez PISM, Chiński Jedwabny Szlak: polski punkt
widzenia. Panel 1
(https://www.youtube.com/watch?v=Hvf_I9pn1bg), (24.05.2016)

Góralczyk B., Chiny zmieniają strategię rozwoju
(<https://www.youtube.com/watch?v=ypS9576t4O8>), (24.05.2016)

B. Encyklopedie, leksykony

Antoszewski A., Herbut R. (red.), *Leksykon politologii*, Wydawnictwo ALTAS,
Wrocław 2002

Bokajło W., Dziubka K., *Unia Europejska: leksykon integracji*, Wydawnictwo
Europa, Wrocław 2004

C. Literatura

1. Monografie i opracowania zbiorowe

Bernat M., *Uwarunkowania działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw europejskich
w Chinach*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Opolskiej, Opole 2010

Bernat M., Karczewski L. (red.) *Chiny i Azjatyckie Tygrysy -filozofia i etyka gospo-
darowania*, Drukarnia SADY, 2011

Bokajło W., Pacześniak A. (red.) *Podstawy europeistyki. Podręcznik akademicki*,
Wydawnictwo Atla 2, Wrocław 2009

Bolesta A., *Chiny w okresie transformacji*, Wydawnictwo Akademickie DIALOG,
Warszawa 2006.

Brunet A., Guichard J.P. *Chiny światowym hegemonem?*, Wyd. Studio Emka,
Warszawa 2011.

Cabestan J.P., *Polityka zagraniczna Chin: między integracją a dążeniem do*

- mojarstwowości*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2013
- Fenby J., Chiny. *Upadek i narodziny wielkiej potęgi*, Wydawnictwo Znak, Warszawa 2009
- Gawlikowski K., *Azja Wschodnia na przełomie XX i XXI wieku. Przemiany polityczne i społeczne*, Wyd. TRIO, Warszawa 2004.
- Gittings J., *Historia współczesnych Chin. Od Mao do gospodarki rynkowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010
- Góralczyk B., *Chiński feniks. Paradoxy wschodzącego mojarstwa*, Wydawnictwo Sprawy Polityczne, 2010.
- Kawa P. (red.), Kryzys finansowy i jego implikacje w wybranych obszarach gospodarki, Oficyna Wydawnicza Text, Kraków 2012.
- Kissinger H, *O Chinach*, Wydawnictwo Czarne, Warszawa 2014.
- Liao Yiwu, *Prowadząc umarłych. Opowieści prawdziwe. Chiny z perspektywy nizin społecznych*, Wydawnictwo Czarne 2011
- Lin Jingzhi, Pu Pin, *Wybór Chin. Pokojowy rozwój i budowa harmonijnego świata*, Wy d. Adam Marszałek, Toruń 2013.
- Maddison A., *The World Economy A MILLENNIAL PERSPECTIVE*, Development Centre Studies, PDF
- Marszałek – Kawa J., Chiny i świat zewnętrzny, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2016
- Mickiewicz P., Wyligala H. (red.), *DOKĄD ZMIERZA EUROPA? Nacjonalizm, separatyzm, migracje – nowe wyzwania Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, 2013
- Moyo D., *Winner Take All. China's Race for Resources and What It Means for US*, Penguin Books, USA 2012
- Naughton B.J., *The Chinese Economy. Transitions and Growth*, MIT Press 2007
- Pietrasiak M., Kamiński T., *China goes global. Rosnące znaczenie Chin na arenie międzynarodowej*, Wydawnictwo Naukowe Ibidem, Łódź 2012.
- Pietrasiak M., Mierzejewski D. (red.), *Chiny w stosunkach międzynarodowych* Wydawnictwo Naukowe Ibidem, Łódź 2012
- Puślecki Z.W., Walkowski M., Szymczyński T.R., *Unia Europejska wobec wzrostu*

konkurencyjności Brazylii, Rosji, Indii i Chin (BRIC), Wydawnictwo Elipsa, Warszawa 2011.

Rymarczyk J., Niemiec M. (red.), *Współczesne tendencje w handlu międzynarodowym*, Oficyna Wydawnicza Arboretum, Wrocław 2007

Rymarczyk J., Domiter M., Michalczyk W. (red.), *Przemiany strukturalne i koniunkturalne na światowych rynkach Tom 1*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu Wrocław 2014

Seitz K., *Chiny. Powrót olbrzyma*, Wydawnictwo Akademickie DIALOG, Warszawa 2008

Sen Peng, Li Chen, *Reformując Chiny*, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2013

Wardęga J., *Współczesne Chiny w kontekście stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2014.

Wiktor Z. *Na drodze socjalistycznej modernizacji*, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2008.

Xiaoping D., *Chiny na drodze reform w XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008

Zhou D. (red.), *Reformując Chiny. Doświadczenia i wnioski*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2012

Zysk W., Gromala P., *Stosunki handlowe Unii Europejskiej z państwami trzecimi na przykładzie USA Chin i Rosji*, Wydawca CeDeWu, Warszawa 2013.

2. Artykuły

Obserwator finansowy, *Zagrożenia: Chiny i skutki polityki pieniężnej* (<https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/zagrozenia-chiny-i-skutki-polityki-pienieznej/>), (25.05.2016)

Kaliński A., *Chiny włączają się w realizację Planu Junckera* (<https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/chiny-wlaczaja-sie-w-realizacje-planu-junckera/>), (25.05.2016)

Aleksandrowicz P., *Chiny na drodze do megakryzysu*, (<https://www.obserwatorfinansowy.pl/warto-wiedziec/warto-przeczytac/chiny-na-drozdze-do-megakryzysu/>), (25.05.2016)

Góralczyk B., *Ambitne Plany Chin w trudnych czasach*,
(<https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/ambitne-plany-chin-w-trudnych-czasach/>), (25.05.2016)

Góralczyk B., *Chiny znów w przebudowie*,
(<https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/chiny-znow-w-przebudowie/>), (25.05.2016)

Kaczmarek M., *Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia: „16+1” widziane z Pekinu*
(<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-04-14/chiny-europa-srodkowo-wschodnia-161-widziane-z-pekinu>), (25.05.2016)

Jakóbowski J., *Chińskie zagraniczne inwestycje bezpośrednie w ramach „16+1”:*
strategia, instytucje, rezultaty (<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-12-03/chinskie-zagraniczne-inwestycje-bezposrednie-w-ramach-161>),
(25.05.2016)

Szczudlik-Tatar J., *Chiny i Europa Środkowo-Wschodnia: w poszukiwaniu nowych możliwości rozwoju* (http://www.pism.pl/files/?id_plik=18854), (25.05.2016)

Polityka.pl, *Chiński prezydent Xi Jinping: nowe wcielenie Mao*
(<http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/1657936,1,chinski-prezydent--xi-jinping-nowe-wcielenie-mao.read>), (25.05.2016)

Polityka.pl, *Bubel nie dla Chińczyka* (<http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1614409,1,co-polscy-eksporterzy-powinni-wiedziec-o-chinskiach-konsumentach.read>), (25.05.2016)

Economist.com, *Xi Jinping's leadership. Chairman of everything*
(<http://www.economist.com/news/china/21695923-his-exercise-power-home-xi-jinping-often-ruthless-there-are-limits-his?zid=306&ah=1b164dbd43b0cb27ba0d4c3b12a5e227>), (25.05.2016)

Economist.com, *Beware the cult of Xi*,

(<http://www.economist.com/news/leaders/21695881-xi-jinping-stronger-his-predecessors-his-power-damaging-country-beware-cult?zid=306&ah=1b164dbd43b0cb27ba0d4c3b12a5e227>), (25.05.2016)

Wirtualna Polska (wp.pl), Chiny spowolnione. Będzie głęboki zwrot polityczny? (<http://wiadomosci.wp.pl/kat,139082,title,Chiny-spowolnione-Bedzie-gleboki-zwrot-polityczny,wid,17785038,wiadomosc.html>), (25.05.2016)

SPIS TABEL

Tabela 1 Handel Zagraniczny ChRL w latach 2007-2011 (MLD USD)	26
Tabela 2 Założenia XII i XIII PLANU PIĘCIOLETNIEGO.....	36
Tabela 4 Roszczenia państw na Morzu Południowochińskim	43
Tabela 5 Bilateralne porozumienia	53
Tabela 6 Wymiana handlowa UE-Chiny (MLD USD)	55
Tabela 8 Potencjał gospodarek Polski i Chin.....	73

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Warianty koncepcji One Belt-One Road.....	39
Rysunek 1 Warianty koncepcji One Belt-One Road.....	39
Rysunek 2 Chińskie Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne w UE w latach 200-20014 (MLN EURO).....	62

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Struktura sektorowa BIZ dokonanych przez Chiny w UE w latach 2000-2014	61
Wykres 1 Struktura sektorowa BIZ dokonanych przez Chiny w UE w latach 2000-2014	61